

TYKO TAMMI
SUOMEN LAHJA URUGUAYLLE

SAKU METSÄLÄ
JARMO OKSANEN

SISÄLLYSLUETTELO

1	TYKO TAMMEN TARINA	5
	Mistä kaikki alkoi	5
	Uruguayn jalkapallon kultamitalit - suomalaisen ansiotal	5
	Tykon tarinan tutkinta käyntiin uudelleen	7
2	KIRJOITUKSEN TARKOITUS	10
	Lauri Vaala - alkuperäisen kirjoituksen tekijä	11
	Kirjoituksen rajaus	11
3	TYKON LAPSUUS JA NUORUUS 1900-1923	12
	Perhe ja koulunkäynti	12
	Musiikkiopinnot	13
	Tyko Venäjällä	16
	Passin hankinta Vladivostokista	19
	Paluu Venäjältä	25
	Musiikkia ja -oppia	26
	Tyko nyrkkeilyareenoilla	31
	Lopullinen lähtö Suomesta	41
	Helsinki - Montevideo	45
4	TYKON AIKUISIKÄ 1924-1967	46
	Tyko ja Gunnar Uruguayssa	46
	Opiskelu voimistelunopettajaksi	49
	Tunnetuksi suomalaisten lehtien välityksellä	56
	Pedro de Hegedüs - läheinen työtoveri ja ystävä	62
	Työn tekemistä eri vuosikymmenillä	63
	Hengenpelastustoiminta ja uimaopetus	64
	Sellainen oli retkemme	66
	Miekkailua	68
	Lauri Lastikan matka Etelä-Amerikkaan	69
	Helsingin olympialaiset	72
	Tykon perhe	76
	Vierailu Suomeen	77
5	ANALYYSIN TULOKSET	79
	Väittämien todenperäisyys	79
6	KIRJOITUKSEN TEKEMISESSÄ KÄYTETTY AINEISTO	87
	Lähdeaineiston hyödyntäminen	87
7	TYKO TAMMEEN LIITTYVÄT KIRJOITUKSET JA DOKUMENTIT	88
8	VIITTEET	114

KUVALUETTELO

Kuva 1. Toinen linja 15, 13, 11, 9, (Signe Brander 1908)	13
Kuva 2. Tyko ja Gunnar liittyvät Helsingin Jyryyn, (V – U seura Jyryn jäsenluettelo).....	16
Kuva 3. Tykon passin kansilehti, (Daniel Tammen arkisto).....	22
Kuva 4. Tykon passin sisälehti, (Daniel Tammen arkisto)	23
Kuva 5. Tyko esiintyy Oulun Seurahuoneella, (Sanomalehti Kaiku)	27
Kuva 6. Tyko esiintyy Hotelle Societetshusetissa, (Österbottningen lehti).....	27
Kuva 7. Tyko antaa soittotunteja Hotell Societetshusetissa, (Österbottningen lehti)	28
Kuva 8. Tyko Tammi Helsingin Jyryn ensimmäisissä nyrkkeilykilpailuissa 1922, (Työväen urheilulehti).....	32
Kuva 9. Jyryn kilpailujen pöytäkirja, (Helsingin Jyryn arkisto).....	33
Kuva 10. Kieltolakijuhla Hakaniemessä, (Suomen Sosiaalidemokraatti)	33
Kuva 11. Jyryn nyrkkeilykilpailujen ilmoitus, (Suomen Työmies)	35
Kuva 12. TUL:n ensimmäisten mestaruuskilpailuiden ilmoitus, (Suomen Työmies).....	37
Kuva 13. Tyko nyrkkeilijänä, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi)	38
Kuva 14. Työväen Urheilulehden joulukuu 1922 kansikuva, (Työväen Urheilulehti)	39
Kuva 15. Tammen perhe Helsingissä, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi).....	40
Kuva 16. Tykon lahjoittaman kirjan kansilehti, (Tuuli Oksasen kokoelma)	44
Kuva 17. Tykon lahjan saatesanat, (Tuuli Oksasen kokoelma).....	44
Kuva 18. Tykon liikuntakurssin yhteiskuva uintiharjoituksesta, (URM)	50
Kuva 19. Tykon liikuntakurssin yhteiskuva kenttälajeista, (URM)	51
Kuva 20. Tyko valmennettaviensa kanssa Parque Batlle y Ordóñezissa, (URM).....	54
Kuva 21. Tyko Etelä-Amerikan nuorisokristillisten yhdistysten liiton (YMCA) leirillä, (URM).....	54
Kuva 22. Urheilijaparaati kenttä numero 5:llä, (URM).....	55
Kuva 23. Liikuntakurssin yhteiskuva, (URM).....	55
Kuva 24. Uintiharjoitus Neptuno Clubilla, Tyko ensimmäinen oikealla, (URM)	65
Kuva 25. Suomen Joutsenen poikien hyvä ystävä Tyko Tammi Gauchona, (Sellainen oli retkemme)	66
Kuva 26. Alberto Ortizin sanakirja, (Tuuli Oksasen kokoelma).....	69
Kuva 27. Helsingin olympialaisten avajaiset, (Olympiaboken, Lennart Brunnhage).....	74
Kuva 28. Tyko veljensä lesken luona olympialaisten aikaan, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi).....	75
Kuva 29. Tammen perhe Montevideossa, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi).....	76
Kuva 30. Federico Tammi, (Saku Metsälän arkistot)	78
Kuva 31. Deolinda, Tyko ja viulu, (Tuuli Oksasen kokoelma).....	85
Kuva 32. Tyko luistimilla, (Tuuli Oksasen kokoelma)	86

Esipuhe

Tyko Tammen nimi pulpahti esiin sattumalta reilut kymmenen vuotta takaperin. Sen aikainen selvitystyö toi esiin hänen taustoistaan ja tekemisistään mielenkiintoisia asioita, mutta käytettävissä olleiden tietolähteiden rajallisuus päätti selvitystyön parin vuoden jälkeen. Uruguayn Suomen Suurlähetystön vuoden takainen yhteydenotto käynnisti uudelleen kiinnostuksen Tykon elämänkaaren syvällisempään tarkasteluun.

Tykon elämänkaaresta oli toki karkea käsitys, mutta jatkokirjoitustyö on tuonut esiin runsaasti sellaista, mitä ei ole ennen tiedetty niin Suomen kuin Uruguayn päässä. Tiedon etsimistä on auttanut ja helpottanut nykyiset julkisessa käytössä olevat tietokantasovellukset, eri arkistojen yhteistyöhaluinen henkilöstö ja Tammen suvun kotiarkistojen käyttömahdollisuudet.

Käsissäsi olevaa kirjoitusta voidaan verrata tilkkutyöhön. Molemmat on koottu isommaksi kokonaisuudeksi hyödyntäen suurta määrää pieniä palasia. Tiedonhankinnassa Uruguayn osalta ovat auttaneet Arnaldo Gomensoro ja Paola Dogliotti Uruguayn valtion yliopistosta sekä Gabriela Albarracín Uruguayn Suomen Suurlähetystöstä. Kirjoituksen rakenteen muokkaamiseen olen saanut hyviä neuvoja ja ohjausta Seija Mahlamäki-Kultaselta ja Ossi Viidalta. Kirjoituksen tiedonhankinnan massiivinen voimahahmo on ollut Jarmo Oksanen, jonka avulla on saatu selville runsaasti uusia asioita, dokumentteja ja kuvia.

Tyko Tammi on ollut Suomen urheilu- ja musiikkiväen joukoissa melko tuntematon henkilö. Toivonkin tämän kirjoituksen lisäävän kiinnostusta vielä syvempään selvitykseen, jopa tieteelliseen tutkimukseen.

Vantaalla 6.6.2023

Saku Metsälä

1 TYKO TAMMEN TARINA

Mistä kaikki alkoi

Pistäydyin Suomen Urheiluarkistossa (nykyinen TAHTO) heinäkuussa 2010 etsiessäni tietoja lentopallon rantautumisesta Tyrvälle. Tietojen etsinnän ohessa löysin sattumalta kirjoituksen Tyko Tammesta. Kirjoitus on julkaistu Suomen Ladun toimittamassa Massaurheilulehdessä¹ vuonna 1949. Massaurheilulehti² ilmestyi tällä nimellä vuosina 1945–49. Kirjoitus on mielenkiintoinen ja se sisältää runsaasti Suomen ja maailman urheiluhistoriaan liittyviä yksityiskohtia, jotka synnyttivät tarpeen lisätarkastelulle. En ollut koskaan aiemmin kuullut henkilöstä Tyko Tammi ja hänen tekemisistään. Ajattelin myös, että jos kirjoitus olisi sellaisenaan totta, olisi Tammi merkittävä suomalainen urheiluvaikuttaja, josta on Suomessa puhuttu erittäin vähän, ellei peräti lainkaan. Julkaisen kirjoituksen alkuperäisenä, lähteäkseni sitten ruotimaan sitä pala palalta. Kirjoituksen on laatinut Lauri Vaala.

Uruguayn jalkapallon kultamitalit - suomalaisen ansiota!

Ne, jotka aikaisemmissa olympialaisissa kisoissa näkivät Uruguayn jalkapallojoukkueen pelaavan ja kahteen otteeseen voittavan jalkapalloilun kultamitalin, pitivät joukkueen pelivalmiutta ilmiömäisenä. Jokainen mies oli kuin itse varmuus, näppärä, nopea, leikkivä, kissamainen. Mutta vain harvat tietävät, että joukkueen valmentajana oli ja on edelleenkin – suomalainen. Missäpä meitä ei olisi! Kuka on tuo suomalainen? Keskipolven helsinkiläiset muistavat vielä nuorukaisen, kun mainitsen hänen nimensä Tyko Tammi.

Äskeisellä Etelä-Amerikan matkallani minulla oli tilaisuus tavata Tyko Tammi. Ja on ehkä syytä pakista hänen elämästään ja monisäikeisistä vaiheistaan.

Muuana huhtikuun päivänä 1917 nousi Helsingistä Pietariin lähtevään junaan eräs nuorukainen, jonka tarkoituksena oli saavuttaa onnea ja menestystä maailmassa.

Pietari oli edellisinä vuosikymmeninä ollut suuri musiikkikeskus, jossa meikäläisetkin muusikot ahkerasti harrastivat opintojaan, harjoittivat elinkeinoa tai antoivat konsertteja, ja niinpä opin lisien halut saanut hieman politiikkaankin sekaantunut pelimannimmekin päätti lähteä sinne taitojaan kartuttamaan ja kykyjään koettelemaan. Taskut olivat tyhjä, eikä leivänkannikkaakaan kotoa matkaevääksi yltänyt. Mutta kaunisääninen viulu oli kotelossa kainalossa ja sen matkamies arveli hyvin riittävän.

Niinä rauhattomina aikoina maailmassa tapahtui kuitenkin yhtä ja toista, ja niinpä Pietarikin muutamassa vuodessa oli muuttunut yrmeäkasvoisemmaksi. Tyko Tammi sai jo matkallaan tietää siitä, ja kun paluuseen ei ollut enää mahdollisuutta, oli suunnitelmaa hiukan muutettava. Hän

matkusti eteenpäin tavarajunalla. Se taivalsi kolmessa viikossa Vladivostokiin. Ja kun juna päätepisteessään pysähtyi, soittoniekka havaitsi tulleen suureen kaupunkiin, jossa oli lukuisasti vilkasliikenteisiä katuja ja avarasalisia ravintoloita. Siinä olisi työmaata ja niinpä suomalainen aloitti siellä soittonsa.

Tyko Tammi viipyi Vladivostokissa suunnilleen kaksi vuotta, mutta tämä oikein käytetty aika riitti kypsyttämään lahjakkaan, itseään eteenpäin auttavan muusikon soitonnalliset taidot sille tasolle, että hän sai yhä parempia työpaikkoja. Vaikka mieli teki yhä viipyä ja nähdä maailmaa Vladivostokin horisontista, hän koti-ikävänsä ajamana palasi eräällä tanskalaisella laivalla Ruotsiin ja aikoi sen kautta pistäytyä kotimaassa, jossa olot tällä välillä olivat vakiintuneet. Mutta silloin nuorukaisen päähän pisti äkisti halu pistäytyä Lännen Kultalaan. Maailmalle omin lupinsa lähtenyt ei tietenkään saanut passia, ja kun rahojakaan matkalipun hankintaan ei tainnut liemmin olla, oli turvauduttava vapaaseen kyydinottoon - jäniksenä.

Niinpä Tyko Tammi suoritti valtamerimatkinsa laivan lastiruumassa, mutta huonolla onnella: joutui kiinni, poliisien kynsiin ja passitettiin valtion ”kөрökyydillä” Suomeen. Sitten hän soitteli viuluun eri puolilla isänsä maata ravintoloissa ja hotelleissa, mm. kapellimestarina Oulun Seurahuoneella, mutta v. 1923 heinäkuussa Amerikan kuume oli siinä määrin saanut vallan, että jälleen oli lähdettävä matkalle maailmalle, tällä kertaa merimiehenä.

Miten lienee käynytään, mutta tapahtuipa vain niin, että Tyko Tammi USA:n kamaran sijasta päätyikin Uruguayn Montevideoon. Miestä vuosi sitten jututellessani tämä vaikenä visusti kaikesta siitä mitä oli Uruguayssa alkajaisiksi saanut nähdä ja kokea, mutta kovaa hän sen myönsi olleen: aluksi erään suomalaisen siirtolaisen työkumppanina sisämaassa, sitten hevospaimenena ja soittajana ravintoloissa ja hotelleissa, ja väliin yhtä ja toista semmoista, mihin uuden yrittäjän elämään oli pakko pistää hyppysensä.

Mutta aikansa kutakin - onni heittäytyikin yhtäkkiä varsin suopeaksi. Aikanaan, vuosien kuluttua, kotiin Helsinkiin saapui äitimuorille kirje, jossa poika lyhyesti ilmoitti Uruguayn valtion kouluttaneen hänet voimistelun opettajaksi, seikka, jollaista tuo kaukaisen Etelän maan voimailuhistoria ei aiemmin tuntenut, ja tätä menestystä seurasi pian eräitten maineikkaitten uruguaylaisten jalkapalloseurojen treenarin vastuunalaiset mutta rahakkaat toimet. Hän joutui valmentamaan mm. kaksi kertaa olympialaisen joukkueen, joka voitti kultamitalin jalkapalloilussa. Oliko mies pelannut onnellaan tai ansioillaan, totta vain oli, että suomalainen mies oli joutunut erikoisen huomionosoituksen kohteeksi.

Uruguayn valtion yliopiston professorin diplomin saanut Tyko Tammi osoittautui terhakaksi ja täydellisesti nimeään vastaavaksi henkilöksi, sillä vuodet ja vastuu eivät olleet häneen merkkejään sijoitelleet. Hän asustelee kauniissa maurilaista tyyliä edustavassa tasakattoisessa talossa Montevideossa Maipu-kadun varrella uruguaylaisyntyisen vaimonsa ja kahden lapsensa kanssa ja

hänen kotinsa ympärillä vihannoi viinirypäle, sitruuna ja persikka ikuista vihreyttään ja runsasta hedelmäänsä kantavana, ja laakeilla kivillä katetulla pihamaalla haukkuu pohjoiseurooppalaista rotua edustava uljasryhtinen koira - Topi!

Senora Tammi on yliopiston opettaja hänkin, monilla ansiomitaleilla palkittu tummahipiäinen etelän kaunotar, joka perheenemännän velvollisuuksien ohella harrastaa ehtolaisten kotiopetusta, uruguaylaista koruompelua, maan historiaa ja maailman sivistyskieliä ja – musiikkia, joka yhä edelleenkin on perheen päänsä suuri rakkaus. Nykyisin Tyko Tammi esiintyy joka toinen ilta eräässä Montevideon suurimmassa hotellissa Sibeliusta ja Merikantoa esittäen. Sibelius tunnetaan maassa hyvin ja varsinkin hänen ”Valse Tristensä” on suosittu; mestarisäveltäjämme sinfonioiden ohella se esitetään melko usein myös radiossa.

Vaikka tämä menestyksellinen suomalainen urheilu- ja taidemies onkin elänyt lähes neljännesvuosisadan poissa Suomesta ja sen kielestä, hän puhuu suomea edelleenkin puhtaasti. Hänen vieraanvaraisessa kodissaan pistäytyy säännöllisesti aina joku merenkulkija, merikapteeni tai perämiestuttava, joka pitkällä maailman matkoillaan Montevideonkin sataman ajallaan tavoittaa. Siitä kotoisen kielen vireys. Hänen laaja kirjastonsa käsittää arvokkaitten uruguaylaisten opusten ohella myös miltei kaikki mahdolliset meikäläiset kootut teokset ja tunnetuimpien kirjailijoidemme koko tuotannon. Kotimaassa olevien omaisten lähettämät visa- ja muut koriste-esineet on sijoitettu kauniin kodin arvokkaimmille paikoille, monilukuiset taulut esittävät miltei yksinomaan suomalaista maisemaa ja kansaa, osa kalustosta on valmistettu suomalaisesta maahan lautoina ja lankkuina lahjoina tuotetuista puutavaroista ja suomalaiseseen sävyyn, ja niinpä matkamies kodissa vieraillessaan viehätty todelliseen meikäläiseen tunnelmaan, jollainen muualla etelässä maailman mittaisella retkellä oltaessa yrityksistä huolimatta ja kuin jäikin tavoittamatta.

Tykon tarinan tutkinta käyntiin uudelleen

Tarina on huikea ja siinä annetaan ymmärtää Tyko Tammen olleen mm. Uruguayn jalkapallomenestyksen takana. Uruguay voitti jalkapallon olympiakultaa 1924 ja 1928 sekä MM-kultaa 1930 ja 1950. Tykon kiehtovan tarinan on kirjoittanut Lauri Vaala. Julkaisin kirjoituksen Nälkälänmäen Urheilusosiologian laitoksen verkkosivuilla ja lähdin sen ohessa selvittämään suomalaisilta urheiluhistoriavaikuttajilta, mitä he tiesivät Tyko Tammeesta ja hänen tekemisistään? Aluksi miehestä ei tiedetty mitään ja osin epäiltiin kirjoittajan suurennelleen Tykon saavutuksia. Sitkeä selvitystyö alkoi tuottaa tulosta ja pikkuhiljaa sekä persoona Tyko Tammi että hänen tekemisensä niin Suomessa kuin Uruguayssa alkoivat kirkastumaan pala palalta.

Etsin aluksi Tyko Tammeen liittyvä tietoutta Internetistä, mutta huonolla menestyksellä. Kun löysin espanjakielisen hatarasti ”Tyko Tammeen” liittyvän lehtikirjoituksen, otin yhteyttä jutun julkaiseseeseen lehteen. En saanut koskaan mitään vastausta. Laitoin kuitenkin lehden

palautepalstalle Googlella englannista espanjaksi kääntämäni kyselyn. Sihenkään en saanut palautetta, mutta eräs norjalaisuruguaylainen nainen otti yhteyttä ja kertoi olevansa halukas auttamaan asiassa. Hänen kauttaan sain yhteyden Tykon Montevideossa asuvaan pojanpoikaan Daniel Tammeen vuonna 2011. Vaihdoimme Danielin kanssa muutaman sähköpostin, joihin hän vastasi:

“This morning Graciela phoned me from Norway and told me about your interest in my grandfather Tyko Tammi Heino. He was born in Helsinki, Finland 29 April 1900 and died in Montevideo, Uruguay 21 December 1967. He was 67 years old when he died. I was born in 1968 so I did not know him personally. My father, Tyko Tammi Bía was born in 1933 and still lives. He will be 78 next May”.

“She told me that all information you got is correct except that his mother (Grandpa’s wife) was not a musician as he was. The football club he was related was “Racing Club de Montevideo” (founded 6 of April 1919), and still exists nowadays. He was professor in university and in Highschool (Escuela y Liceo Elbio Fernández), both in Montevideo.”

“1952 he and his wife flew by S.A.S. Airlines to Helsinki, with the Uruguayan sports delegation (Olympic Games of that year, held in Helsinki). He also imported from Finland to Uruguay the first ‘Sauna’ (steam bath) and had it in his house at home.”

“I’ll have to ask my father Tyko Tammi Bía some of your questions related to Tyko Tammi Heino. As far as I know it is absolutely true, they all lived in Maipú street and that old Tyko was in the United States at least once. He had a Chinese (from China) passport that I still have. He had no relation at all with the football championship held in Montevideo, Uruguay in 1930. It is also correct that he took the Trans-Siberian Train and finished his trip in Vladivostok city in Russia. I believe he did that twice in 1917 and in 1923.”

“We have relatives of course in your country. The last person to be there was me, and that was in August 1995. Unfortunately, since my mother died 3 years ago, we lost the habit to write letters because she was the one that did that task”.

Lähettelimme Danielin kanssa sähköposteja, kunnes yhteys hiipui. Tykon Kiinasta saaman passin kopio olisi ollut mielenkiintoinen tutkimuskohde, varsinkin, kun siihen aikaan nuorella Suomen valtiolla oli niukasti lähetystöjä ulkomailla. Päästiin helmikuuhun 2012, jolloin Oksasen Jarmo otti yhteyttä. Hän kertoi Tykon olleen anoppinsa setä. Tästä käynnistyi yhteistyö, jonka seurauksena aloimme tutkia asioita lisää. Jarmo sai hankittua passin kopion, mutta koska se olikin kiinankielinen, meinasi tutkinta päättyä heti alkuunsa. Onneksi saimme kaksi kiinankielentaitosta auttajaa, joiden avulla pääsimme eteenpäin.

Vuoden 2014 alussa sain yhteydenoton Uruguaysta. Ignacio Perez-Tammelta, hän on Tykon jälkikasvua neljännessä polvessa. Ignacio oli saanut vihiä isoisoisänsä koskevista tutkimuksista ja oli halukas tietämään lisää niin Tykon taustoista, kuin Suomesta. Tosin Ignacio oli jo varsin hyvin

perillä suomalaisuudesta ja Suomen historiasta. Syyskuussa 2015 tapasin Ignacion vanhemman veljen, Federicon, joka vieraili Suomessa tarkoituksenaan tavata myös suomalaisia sukulaisiaan. Myös Ignacio vieraili Suomessa pari vuotta veljensä käynnin jälkeen. Varsinainen Tykon elämän tutkiminen ei kuitenkaan edennyt, koska lisätietojen saamiseksi ei erityisesti Uruguayn päähän ollut riittäviä kontakteja. Sukulaiset toki tiesivät Tykon elämästä asioita, mutta ne olivat pitkälti muistitietoutta, joten aivan kaikkea ei voinut varmentaa.

Danielin palautteeseen pohjautuen Lauri Vaalan kirjoitus vaikuttaisi olevan hyvin pitkälle totta. Uutta ja yllättävää tässä oli Tykon toinen matka Venäjän halki ja Kiinasta saatu passi. Alkuperäinen tarina kertoi Tykon matkanneen Amerikkaan ja tämän matkan Daniel isänsä kautta vahvistaa. Miten Tyko lopulta päätyi Uruguayhun³, on avoin kysymys. Koska en tiennyt juurikaan mitään koko valtiosta, yritin selkeyttää tilannetta googlaamalla. Sieltä löysin paljon tietoa, mutta keskeisintä käsittäakseni on se, että maa oli 1920-luvun molemmin puolin hyvin edistyksellinen. Siellä oli laissa määritelty mm. minimipalkat, eläkkeet ja ilmainen koulutus kansalaisille. Tämä viimeinen kohta tukee Tykon lähettämän kirjeen sisältöä, jossa hän kertoi äidilleen Uruguayn valtion kouluttaneen hänet voimistelunopettajaksi.

Tykon tarina jäi minulta unholaan. Joulukuussa 2021 sain yhteydenoton Uruguayn Suomen suurlähetystöstä ja pyynnön tulla käymään ja keskustelemaan Tyko Tammen tarinasta. He tarjosivat apua löytääkseni lisätietoa Tykon tekemisistä Uruguayssa. Keskusteltuani hänen Uruguayssa asuvien sukulaistensa ja Jarmo Oksasen kanssa, päädyimme Jarmon kanssa jatkamaan selvitystyötä yhdessä. Tämän tiimoilta syntyi nyt käsissäsi oleva Tyko Tammea koskeva kirjoitus. Toiveena on, että se käännettäisiin vielä espanjan kielelle.

2 KIRJOITUKSEN TARKOITUS

Lauri Vaalan alkuperäinen kirjoitus Tyko Tammesta herättää monia kysymyksiä hänen tekemisistään sekä niiden todenperäisyydestä. Tämän kirjoituksen tarkoituksena on pyrkiä selvittämään ja löytämään vastauksia kysymykseen: Tyko Tammen elämäntarina sekä miten hän vaikutti Uruguayssa?

Koska helppoa, saati yksinkertaista vastausta ei edellä mainittuun kysymykseen ole, on sen selvitystyö jaettu pienempiin osiin, väittämiin. Niiden avulla pyritään selvittämään Tykon toiminta ja tekemiset Suomessa, miksi hän muutti Uruguayhun, miten hänestä tuli liikunnanopettaja ja urheiluvaikuttaja sekä miten hän vaikutti Uruguayssa. Koska Lauri Vaalan kirjoitus on julkaistu 1940-luvun loppupuolella, selvitetään myös Tykon tekemiset tämän ajankohdan jälkeen.

Löydökset esitetään tapahtuma-ajan mukaisessa järjestyksessä. Lopuksi ne kootaan yhteen ja vertaillaan väittämien kanssa, joiden perusteella tehdään analyysi ja johtopäätökset. Analysointimenetelmänä käytetään lehtikirjoitusten, historiikkien, Suomen ja Uruguayn urheiluarkistojen materiaalin hyödyntämistä sekä henkilöhaastatteluja.

Tyko Tammea ei ole tutkittu henkilönä aiemmin, joten häneen liittyvää kirjallisuutta ja/tai erillismateriaalia ei ole käytettävissä. Analysoinnin yhteydessä löydettiin kahden eri tieteenalan ja kahdella eri mantereella julkaistua väitöskirjaa⁴, joissa Tykon on mainittu henkilönä.

Kirjoituksista, dokumenteista ja haastatteluista tutkittavat väittämät	
1	Väittämän mukaan hän oli toiminut sekä jalkapalloseurojen että kahdesti olympiakultaa voittaneen jalkapallojoukkueen valmentajana. Näin ollen Tyko Tammen ansiota olisi ollut vuosien 1924 ja 1928 jalkapallon olympiavoitot sekä 1930 MM-kulta.
2	Väittämän mukaan Tyko Tammi lähti Helsingistä huhtikuussa 1917, ja viipyi matkallaan kaksi vuotta asuen Vladivostokissa vuodesta 1917 vuoteen 1919.
3	Väittämän mukaan Tyko Tammi palasi Vladivostokista Ruotsin kautta Suomeen 1919, tullen lopulta maahan poliisikyödyillä.
4	Väittämän mukaan Suomeen palattuaan Tyko Tammi elätti itsensä soittamalla eri puolella maata, kunnes päätti lähteä maailmalle 1923.
5	Väittämän mukaan Tyko Tammen oli tarkoitus muuttaa USA:han, mutta hän päätyikin Uruguayn Montevideoon.
6	Väittämän mukaan Tyko Tammi oli kouluttautunut voimistelun opettajaksi Uruguayn valtion kustannuksella.
7	Väittämän mukaan Tyko Tammi toimi professorina Uruguayn valtion yliopistossa.
8	Väittämän mukaan Tyko Tammi asui Montevideossa Maipu-kadulla uruguaylaisyntyisen vaimonsa ja kahden lapsensa kanssa. Lisäksi hänellä oli Topi -niminen koira.
9	Väittämän mukaan Tyko Tammen vaimo oli myös yliopiston opettaja sekä musikaalinen.
10	Väittämän mukaan Tyko Tammi esiintyi säännöllisesti Montevideon suurimmassa hotellissa.
11	Väittämän mukaan Tyko Tammen kodissa vieraili säännöllisesti aina joku suomalainen merenkulkija, merikapteeni tai perämiesstuttava. Lisäksi hänellä oli kodissaan suomalaista kirjallisuutta ja tauluja.

Yllä olevien yhdentoista väittämän todellisuus pyritään todentamaan jatkossa käsiteltyjen tietojen pohjalta, Tykon elämäntarinan ajalta löydettyjä tietoja hyödyntäen. Selvitetään myös, mitä tapahtui Lauri Vaalan kirjoituksen jälkeisinä vuosina. Tämä kattaa käytännössä Tykon viimeiset kaksikymmentä elinvuotta.

Lauri Vaala - alkuperäisen kirjoituksen tekijä

Vanhojen kirjoitusten todenperäisyyden selvittämisessä on tarpeen varmentaa kirjoittajan taustat. Urheiluarkiston mukaan monissa vanhoissa lehtikirjoituksissa esitetään perättömiä väittämiä, osin muunneltuja väittämiä ja todenperäisiä väittämiä. Olin heti löydön tehtyäni yhteydessä Suomen Urheilutietäjien vetäjään, Vesa-Matti Peltolaan. Hän ei tunnistanut Tyko Tammea. Mutta koska kirjoitus oli julkaistu Massaurheilulehdessä, ei se hänen mielestään täysin perätöntä voinut olla. Kirjoituksen tekijä Lauri Vaala⁵ oli kirjailija Lauri Lastikan nimimerkki. Lauri Lastikka taasen oli olympialaisten taidekilpailuihin osallistuneen kirjailijan Joel Laikan eli virallisesti Olavi Lastikan veli. Olympialaisten taidekilpailuja järjestettiin vuosina 1912–1948. Suomalaiset menestyivät siinä kohtuullisen hyvin, saavuttaen yhteensä kolme kultaa vuosina 1936, 1948 ja 1948.

Kirjoituksen rajaus

Kirjoitus jakautuu ja rajautuu Tykon aikaan Suomessa ja aikaan Uruguayssa. Aika Suomessa kattaa lapsuuden ja nuoruuden 1900–1923 pitäen sisällään hänen perheensä, koulunkäynnin, musiikin opiskelun ja urheilun sekä parin vuoden ajanjakson Venäjällä. Vastaavasti aika Uruguayssa kattaa ajanjakson 1923–1967 pitäen sisällään aikuisiän ja hänen elämänsä oleellisesti vaikuttaneet asiat.

3 TYKON LAPSUUS JA NUORUUS 1900-1923

Perhe ja koulunkäynti

Tyko Matti (alun perin Mathias) Tammi syntyi Hausjärvellä, Oitin kylässä Sykärin talossa 29.4.1900. Perheen sukunimi oli tuolloin Ekman, joka suomennettiin 1906 muotoon Tammi. Tykon perhe muutti Helsinkiin⁶ 17.9.1900. Hänen isänsä oli Matti Alfred Ekman s. 20.7.1877 Messukylässä ja äiti Emma Aurora Pälén 18.10.1879 Hollolassa. Perheeseen syntyi yhteensä kuusi lasta, joista Tyko oli vanhin. Muut lapset Väinö Maurits 22.9.1901, Hjalmar Vilpas 25.11.1903, Kerttu Kaarina 7.4.1907 ja Mauno August 4.10.1908 syntyivät Helsingissä. Lapsista kolmas, Emma Astrid 15.11.1902, syntyi Tykon tapaan Hausjärvellä. Emma ja Hjalmar kuolivat alle kouluikäisinä. Tammen perhe asui Helsingin Kallion kaupunginosassa osoitteissa Toinen linja 15 F 37 ja Neljäs linja 20. Matti Alfred oli alun perin metallisorvari, mutta vaihtoi hän kauppiasuralle vuonna 1918 perustettuaan Rauta- ja sekatavarain kauppaliikkeen⁷.

Koulunkäyminen rajoittui 1900-luvun alussa tyypillisesti pakolliseen kansakouluun, jonka kesto oli kuusi luokkaa. Tämä siis niiden osalta, jotka ylipäättään kävivät koulua. Toki varakkaampien perheiden lapset kävivät myös keskikoulua ja jopa ylioppilaaksi saakka. Tykon koulutodistuksia ei ole löytynyt Helsingin kaupungin arkistoista, mutta vuotta nuoremman veljensä, Väinön, kylläkin. Koska on erittäin todennäköistä heidän käyneen samaa koulua, niin voidaan olettaa Tykon käyneen kuusi luokkaa Kallion kansakoulua, koska tämä oli koulun keston maksimimäärä. Uruguayssa Tyko on ilmoittanut suorittaneen tämän mittaisen oppimäärän⁸ Suomessa. Kansakoulun antaman opetuksen oppiaineet olivat: Uskonoppi, Äidinkielen lukeminen ja kirjoitusharjoitukset, Maantiede, Historia, Laskento, Muoto-oppi, Luonnontiede, Piirustus, Kaunokirjoitus, Laulu, Voimistelu ja Käsityöt. Opinto-ohjelmassa ei siis ollut vieraita kieliä. Jos Tyko on aloittanut kansakoulun seitsemänvuotiaana, on hän päättänyt sen keuhällä 1913 kolmetoistavuotiaana.

1900-luvun alkupuolella lapset hakeutuivat työelämään koulun päättämisen jälkeen siinä määrin, kuin heille työmahdollisuuksia ilmeni. V - U seura Jyryn jäsenluettelon⁹ perusteella neljätoistavuotiaat lapset alkoivat käyttää ammattinimikkeitä, johon pohjautuen voidaan päätellä ensimmäisten lasten siirtyneen kansakoulun jälkeiseen työelämään. Toki jo kolmetoistavuotiasikin on voinut siirtyä työelämään, mutta tehtävien on täytynyt olla sellaisia, joita pystyi tekemään ilman sen kummempaa pohjatietoutta. Koska ammattikouluja ei vielä tuolloin ollut, oli suurin osa oppimisprosessista ”oppimista työtä tehden.”

Kuva 1. Toinen linja 15, 13, 11, 9, (Signe Brander 1908)

Musiikkiopinnot

Tyko on aloittanut musiikkiopintonsa Filharmonisen seuran orkesterikoulussa¹⁰ jo vuonna 1913 heti kansakoulun päättymisen jälkeen. Ensimmäinen häneen liittyvä musiikkiviite¹¹ löytyy Helsingin Sanomista toukokuulta 1914, liittyen viuluesitykseen Eelis Jurvan johdolla Orkesterikoulun julkisessa näytöksessä. Musiikkiopinnot lienevät jatkuneen vielä syksyllä 1917. Liittyessään V – U seura Jyryyn lokakuussa 1917, hän käytti nimikettä ”koululainen.” Ei ole tiedossa, jatkuiko hänen musiikkiopintonsa vielä keväällä 1918 sisällissodan käynnistyessä. Tykon siis aloitti musiikkiopinnot 1913¹² Filharmonisen seuran orkesterikoulussa, joka yhdistettiin Helsingin Musiikkiopistoon 1914. Helsingin Musiikkiopisto toimi vuosien varrella useammallakin nimellä. Se muutti nimekseen Helsingin konservatorio vuonna 1924 ja Sibelius-Akatemiaksi vuonna 1939. Oppilaitos järjesti vuosittain julkisia esiintymisiä, joista lehdet sitten kirjoittivat. Tyko Tammesta ja/tai häneen liittyviä lehtikirjoituksia löytyy runsaasti ainakin vuosilta 1914–1917. Kirjoituksia on julkaistu mm. Helsingin Sanomissa, Huvudstadsbladetissa, Uusi Suomettaressa, Dagens Pressissä, Tidning för Musik:ssa ja Turun Sanomissa.

Filharmonisen seuran orkesterikoulu oli Musiikkiopistosta erillinen koulu, joka yhdistettiin syksyllä 1914 osaksi Musiikkiopistoa¹³: ”Filharmonisen seuran orkesterikoulun yhdistäminen

musiikkiopistoon, joka seikka usein oli ollut pohdinnan alaisena, sai syksystä 1914 lopullisen ratkaisun. Kaupungin valtuusto myönsi silloin opistolle 5,000 markkaa vuodessa orkesterikoulun toiminnan jatkamiseen. Opiston johtokunta suostui tästä summasta vastaanottamaan orkesterikoulun oppilaat, sekä, samoilla ehdoilla kuin heillä oli ollut orkesterikoulussa, opettajat herrat Carl Lindelöf (viulu), Elis Jurva (viulu) ja Ossian Fohström (sello). Orkesterikoulun 39 oppilaasta yhtyi 28 opistoon.”

Mitkä syyt tai tekijät veivät Tykon musiikkiopintoihin? Työläistäustaisten perheiden lapset eivät aivan ensimmäisenä valinneet musiikkiuraa. ”Tähän vaikuttivat varmasti monet seikat, kuten musiikin harrastuksen yleinen lisääntyminen, musiikkielämän laajentuminen ylipäänsä jne. Ilmeisesti sovellettiin myös varsin vapaamielisesti sisäänpääsyaatimuksia¹⁴, jotka perustuivat siihen, että hakijalla oli soitannolliset lahjat, pääaineen menestyksellistä harjoittamista varten tarpeelliset fyysiset voimat, nuotintaito ja joltininkin soitannollinen harjaantuminen.”

Tammen perhe on ollut ilmeisen musiikkisuuntautunutta, koska Tykon pikkuveli Mauno (s. 1908) on kirjautunut Musiikkiopiston alkeiskoulun oppilaaksi¹⁵ jo syksyllä 1916 eli 8-vuotiaana. Mistä into musiikkiin kumpusi? Tammen suku oli Hausjärveltä, joten yksi vaihtoehto on siellä asunut Eelis Jurvan isä, kanttoriurkuri Aaro Jurva, joka oli myös opiskellut Helsingin Musiikkiopistossa. Ja juuri samaisessa oppilaitoksessa opetti viulunsoittoa poikansa Eelis. Viulu oli niin Tykon, kuin Maunon pääsoitin.

Millaiset kustannukset musiikin opiskelusta syntyivät ja miten ne rahoitettiin? 1920-luvulle tultaessa elettiin taloudellisesti syvässä lamassa. Opintomaksuista annettiin alennuksia ja stipendejä sekä apurahoja annettiin lahjakkaille varattomille oppilaille. ”Koulu sai tuloja lähinnä koulun lahjoituksista ja oppilaiden sisäänpääsymaksuista¹⁶ (oppilasmaksuista). Opisto teki runsaasti tappiota näihin aikoihin. Opettajakunta, jonka palkkataso pysyi hyvin alhaisena, oli kuitenkin erittäin sitoutunutta, ja moni oli valmis tinkimään jopa omasta palkkiostaan, jos Opiston toiminta oli vaarassa.”

Helsingin Musiikkiopiston oppilasmaksu¹⁷ oli vuonna 1914 alkeiskoulun oppilaille 70 markkaa, mikä vastaa noin 265 € vuoden 2021 rahassa. Vastaavat maksut vuonna 1913 ja 1915 olivat 287 € ja 248 €. Helsingin Musiikkiopisto toimi osoitteessa Unioninkatu 20. Se koostui kolmesta osiosta: alkeiskoulusta, musiikkikoulusta ja jatko-osastosta. Alkeiskoulua aloittaessaan Tyko asui osoitteessa Toinen linja 15, josta matkaa koululle oli noin kaksi kilometriä. Tykon kanssa alkeiskoulua kävi muuan hänen ikätoverinsa, Albertinkadulla asunut Hugo Huttunen, jonka kanssa heillä oli myöhemmin musiikillista yhteistoimintaa.

Alkeiskoulun luokkaluettelotietojen mukaan Tykolle ja Maunolle on viulunsoittoa opettanut Eelis Jurva. Tykon ollessa Musiikkikoulun puolella Jurva jatkoi opetusta. Vastaavasti orkesterisoittoa on Tykolle opettanut Erkki Melartin, pianonsoittoa Hymmi Wahlgren ja Alma Kivirikko sekä

yhteissoittoa Ossian Fohström ja Elis Jurva. Viulunsoiton opetuksesta vastasivat Rickhard Burgin, Eino Raitio, Heikki Halonen, Carl Lindelöf¹⁸ ja Elis Jurva¹⁹, jotka kaikki olivat suomalaisen musiikkielämän keskiössä työuransa ajan. Voidaan siis todeta Tykon ja Maunon saaneen aikansa parasta mahdollista opetusta.

Helsingin Musiikkiopiston alkeiskoulussa oppilaiden lukumäärä esimerkiksi syyslukukaudella 1914 oli 155 oppilasta ja 168 oppilasta vastaavasti kevätlukukaudella 1915. Lehtikirjoituksissa mainitaan esityksissä olleen kahdesta viiteen nuorta esittäjää instrumenttia kohden. Tyko on ollut ilmeisen lahjakas viulisti, koska on päässyt esiintymään useasti ja hänen esiintymistään on kirjoitettu positiiviseen sävyyn jo neljätoistavuotiaasta alkaen.

Opiskelun kustannuksista opintojen ja soittimien osalta ei ole tarkkaa käsitystä, mutta se tiedetään, että esimerkiksi lukuvuonna 1914–1915 oppilasmaksujen alennuksia myönnettiin syyslukukaudella 49 oppilaalle yhteensä 3,805 markkaa, kevätlukukaudella 57 oppilaalle yhteensä 3,935 markkaa, (tähän laskettuna ent. Orkesterikoulun oppilaitten alennus, 2,500 markkaa lukukaudelta, kaupungin valtuuston myöntämistä varoista²⁰). Tyko oli työläisperheen kasvatti ja tämän pohjalta voidaan olettaa, ettei hänellä olisi ollut soitinta (viulu) kotona, vaan se on pitänyt hankkia erikseen opintojen yhteydessä tai saada lainaksi oppilaitokselta. Lähtiessään Venäjälle 1918 hän kertoo²¹ mukana olleen viulun, mikä viittaa siinä vaiheessa hänellä olleen oma viulu.

Musiikkiopisto järjesti säännöllisesti esityksiä, joihin aikakauslehtien kirjoitukset pohjautuvat. Esimerkiksi lukuvuonna 1914–1915 opisto toimeenpani seuraavat oppilasnäytteet²²: Yksi oppilasiltama helmikuussa, yksi oppilasmatina maaliskuussa, sekä kahdeksan julkista näytettä toukokuun lopulla. Näistä oli kaksi näytettä Johanneksenkirkossa, sekä kaksi omistettuja oopperaluokalle, plastiikalle, sekä ensi kertaa Dalcrozemetodille (opet. nti Maggie Gripenberg), vanhalla ylioppilastalolla. Kaikki muut olivat ruotsalaisella normaalilyseolla. Näissä tilaisuuksissa esiintyivät erikseen valitut oppilaat. Tykon nimi löytyy Musiikkiopiston esityksistä julkaistuissa sanomalehtikirjoituksissa vuosittain ja useita kertoja aikavälillä 1914–1917.

Matka Petrogradiin 1916

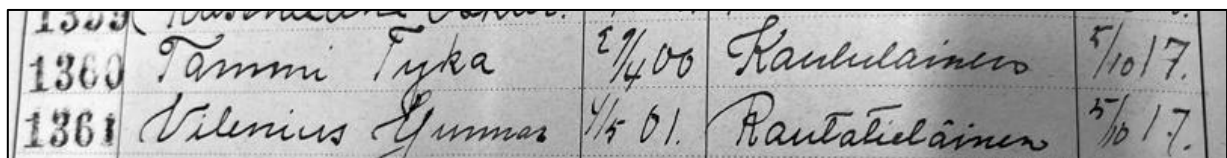
Pietarista käytettiin vuosina 1914–1924 nimeä Petrograd²³. Helsingiläisten tekemät matkat Suomen rajojen ulkopuolelle kirjattiin Helsingin poliisin sen ajan asiakirjoihin. Tyko on tehnyt kuukauden mittaisen matkan Petrogradiin (11.6–18.7) kesällä 1916. Tieto matkasta perustuu Helsingin poliisin arkistoon²⁴. Matkan syy ja sisältö on varmentamaton. Miksi 16-vuotias poika on matkustanut kuukaudeksi Petrogradiin? Yksi mahdollinen syy olisi musiikkiopinnot tai esiintyminen siellä. Tätä oletusta tukee se, että Helsingin Musiikkiopistossa²⁵ opiskeli lukuvuonna 1915–1916 useita oppilaita, joiden kotipaikka oli Petrograd. Tyko on hyvinkin saatettu kutsua lahjakkaana soittajana esiintymään. Vastaavasti hänen isänsä Matti Alfredin tiedoissa näkyy matkustus Petrogradiin

12.5.1916, paluuajasta ei ole tietoa. On myös mahdollisuus kirjoitusvirheeseen, jolloin he olisivat tehneet matkan yhdessä.

Tyko liittyy Helsingin Jyryyn 1917

Helsingissä perustettiin 1902 urheiluseura Jyry²⁶, jonka kotialuetta oli Kallio-Vallila-Hakaniemen seutu. Jyryn yleisurheilun toimipaikkana oli Kallion ja Vallilan kainalossa sijaitseva Eläintarhan kenttä²⁷. Jyryn 1910-luvun kirkkain urheilijatahti oli kuopiolaislähtöinen, viisinkertainen olympiamitalisti, Hannes Kolehmainen²⁸. Toki Jyryssä muutakin urheilutoimintaa yleisurheilun lisäksi tuolloin oli, mutta Tykon jatkon kannalta yleisurheilusta saatu alkupotku oli merkittävin.

Tyko liittyi (jäsen nro 1360) V - U seura Jyryyn²⁹ 5. lokakuuta 1917. Liittyminen tapahtui yhdessä ystävänsä Gunnar Vileniuksen (jäsen nro 1361) kanssa. Heillä oli tulevana vuosina paljon yhteistä urheilutoimintaa. Missä lajeissa he tuossa vaiheessa Jyryssä urheilivat, ei ole tietoa. Vuosilta 1912 ja 1913 tiedetään Tykon juosseen kilpaa neljäsataa metriä ja kilpailleen 6-ottelussa. Liittymisen yhteydessä Tyko ilmoitti tittelikseen koululainen ja vuotta nuorempi Gunnar rautatieläinen. Seuraan liittymisen aikaan Suomi oli vielä Venäjän keisarikunnan autonominen osa. Suomen itsenäistyminen tapahtui kaksi kuukautta myöhemmin 6.12.1917. Kun Suomessa syttyi vielä sisällissota tammikuussa 1918, voidaan todeta Tykon urheilutoiminnan käynnistyneen melkoisten myllerrysten pyörteessä.

1360	Tammi Tyko	2/4 00	Rautatieläinen	5/10/17.
1361	Vilenius Gunnar	1/5 01.	Rautatieläinen	5/10/17.

Kuva 2. Tyko ja Gunnar liittyvät Helsingin Jyryyn, (V – U seura Jyryn jäsenluettelo)

Tyko Venäjällä

Suomi oli syksyn 1917 ja kevään 1918 aikana poliittinen painekattila. Paljon tapahtui ja kaiken kuohunnan taustalla oli ensimmäinen maailmansota. Suomeen vaikutukset tulivat niin Venäjän, kuin Saksan taholta ja pohjalla oli sortovuosien³⁰ sisäinen kuohunta. Suomessa oli myös lakkoilua ja elintarvikepulaa. Joulukuussa 1917 Suomi julistautui itsenäiseksi, ja kun maan poliittiset olot eivät rauhoittuneet, alkoi tammikuun 1918 lopussa sisällissota³¹ punaisten ja valkoisten välillä, päättyen valkoisten voittoon toukokuun puolivälissä 1918. Helsinki toimi sodan alkaessa ja sen aikana punaisten keskuspaikkana aina siihen saakka, kunnes punaisten johto, Kansanvaltuuskunta, siirtyi Helsingistä 8. huhtikuuta Viipuriin, ja eräitä valtuuskunnan jäseniä lukuun ottamatta sieltä edelleen Pietariin 25. huhtikuuta 1918. Valkoisten avuksi tulleet saksalaisten joukkojen Hangosta edennyt osasto valloitti Helsingin 12.–13. huhtikuuta (Helsingin taistelu 1918³²).

Tyko on lähtenyt Helsingin poliisin arkistotietojen mukaan Venäjälle keväällä 1918. Hänen lähtönsä on kirjattu päivämäärälle 3.5.1918, eli kolmisen viikkoa Helsingin valtauksen jälkeen. Ajankohta voi olla absoluuttisen oikea, tai sitten lähtö on tapahtunut hivenerä aiemmin, mutta varsinainen kirjaus on tehty tuolloin. Lauri Vaalan kahdessa Tykosta 1949 julkaisemassa kirjoituksessa (TUL-Lehti 1949 ja Massaurheilulehti 1949) kerrotaan seuraavaa: ”muuana huhtikuun päivänä 1917 nousi Helsingistä Pietariin lähtevään junaan eräs nuorukainen, jonka tarkoituksena oli saavuttaa onnea ja menestystä maailmassa.” Molemmista kirjoituksista todetaan hänen päätyneen Vladivostokiin soittajaksi, ja palanneen sieltä kotimaahan noin kahden vuoden kuluttua.

Lauri Vaala mainitsee Venäjälle lähtöajaksi huhtikuun 1917. Tässä kohdissa täytyy olla joko tahallinen tai tahaton kirjoitusvirhe. Sitä vastaan ovat esimerkiksi kirjoitus Tykon Musiikkiopiston esityksestä Uusi Suomettaressa 25.5.1917 ja hänen liittymisensä Helsingin Jyryyn 5.10.1917. Nämä maininnat puoltavat Tykon olleen Suomessa syksyllä 1917. Muutoin Lauri Vaalan kirjoituksen sisältö, kaksi vuotta Venäjällä, on linjassa sekä Tykon passinhankinnan Vladivostokista keväällä 1919 ja Helsingin poliisin arkistojen Suomeen paluun kirjauksen 18.8.1920 kanssa.

Jos pohditaan, onko Tyko tosiaan noussut Pietariin menevään junaan huhtikuussa 1918 ”tarkoituksena saavuttaa onnea ja menestystä maailmassa”? On tämä vaihtoehto mahdollinen, sillä omasihan hän erinomaisen soittotaidon ja Petrogradista (Pietari) hänellä oli jo kokemusta kesältä 1916. Toinen vaihtoehto on hänen olleen yksi punaisista, jotka pakenivat Suomesta Helsingin valtauksen jälkeen sisällissodan³³ loppuvaiheessa.

Jälkimmäistä vaihtoehtoa tukee hänen yhteytensä Helsingin Jyryyn. Tyko asui Helsingin Kalliossa, joka oli työläisaluetta ja punaisten vahvaa vaikutusaluetta. Hän oli Jyryn jäsen ja jyryläisillä oli 1918 jopa oma komppania³⁴, ja punaiset hallitsivat Helsinkiä. Toki Helsingissä asui punaisten lisäksi valkoisia ja osapuoliin kuulumattomia asukkaita. Osa eduskunnan valkoisiin kuuluneita kansanedustajia piilotteli siellä maan alla sodan ajan.

Toisaalta Valtiollisen Poliisin³⁵ (ValPo) arkistoista ei löydy mitään Tyko Tammeen liittyvää tietoa sisällissodan ajalta. Tämä viittaa siihen, ettei hän ole ollut missään merkittävässä tehtävässä punaisten joukoissa ja/tai että häntä olisi syytetty mistään rikoksesta. Tämä merkinnee myös sitä, että mikäli hän olisi ollut punaisten joukoissa, olisi hän ollut puhdas ”rivimies.” Tämä puoltaisi myös vaihtoehtoa, jossa Tyko olisi päätellyt taustansa pohjalta paremmaksi poistua maasta, kuin jäädä maahan poliittisen epävakauden vuoksi.

Tykon matka

Pohjautuen Lauri Vaalan 1949 Massaurheilulehdessä³⁶ ja TUL-lehdessä julkaisemiin kirjoituksiin, on Tyko matkannut ensin ”pelimannina” Pietariin (Petrograd) ja sen jälkeen jatkanut matkaansa Vladivostokiin.

”Pietari oli edellisinä vuosikymmeninä ollut suuri musiikkikeskus, jossa meikäläisetkin muusikot ahkerasti harrastivat opintojaan, harjoittivat elinkeinoa tai antoivat konsertteja, ja niinpä opin lisien halut saanut hieman politiikkaankin sekaantunut pelimannimmekin päätti lähteä sinne taitojaan kartuttamaan ja kykyjään koettelemaan. Taskut olivat tyhjä, eikä leivänkannikkaakaan kotoa matkaevääksi yltänyt. Mutta kaunisääninen viulu oli kotelossa kainalossa ja sen matkamies arveli hyvin riittävän. Niinä rauhattomina aikoina maailmassa tapautui kuitenkin yhtä ja toista, ja niinpä Pietarikin muutamassa vuodessa oli muuttunut yrmeäkasvoisemmaksi.”

Yrmeäkasvoisemmaksi taatusti, olihan Venäjällä käynnissä ollut sisällissota³⁷ kestänyt jo vuoden ja Pietaria pitivät hallussaan useat eri osapuolet. Venäjän Keisarikunta oli hajonnut 1917 ensimmäiseen maailmansotaan ja maassa oli monenlaista liikehdintää. Vasta itsenäistyneitä suomalaisia ja baltteja, vallankumouksellisia bolševikkeja, vanhaa hallintoa kannattavia venäläisiä valkokaarteja, keisarillisen Saksan joukkoja, suomalaisia heimosotureita, erilaisia karjalaisia liikkeitä ja länsivaltojen joukkoja. Todennäköisesti osaan näistä Tykokin törmäsi matkallaan, ja kun kaupunki oli sekasortoisessa tilassa, päätti hän lähteä mahdollisimman kauas.

Vladivostokiin

Tyko kertoo Lauri Vaalan haastattelussa jatkaneensa matkaa eteenpäin tavarajunalla, ja hankkineensa matkalipun hinnan soittelemalla junamiehistölle. Matka Pietarista (Petrograd) Vladivostokiin kesti kolme viikkoa. Perille päästyään hän havaitsi *”tulleensa suureen kaupunkiin, jossa oli lukuisasti vilkasliikenteisiä katuja ja avarasalisia ravintoloita. Siinä olisi työmaata ja niinpä suomalainen aloitti siellä soittonsa.”*

Vladivostokia hallinnoivat tuolloin japanilaiset, Venäjän valkoiset ja kansainväliset joukot. Koska säännöllisiä junavuoroja ei Pietarin sekasorron aikaan ollut, on Tykon täytynyt lyöttäytyä johonkin ryhmään Venäjän valkoisten tai kansainvälisten joukkojen kanssa, päästäkseen ylipäätään junan matkaan. Siperiaa ja Venäjän itäosaa hallitsivat Tšekkilegioona sekä Venäjän valkoiset. Junia pysäytettiin ja ryöstettiin tämän tästä, matkajan päivästä ei ole puuttunut vauhtia ja vaarallisia tilanteita.

Tyko *”viipyi Vladivostokissa suunnilleen kaksi vuotta, mutta tämä oikein käytetty aika riitti kypsyttämään lahjakkaan, itseään eteenpäin auttavan muusikon soittonnalliset taidot sille tasolle, että hän sai yhä parempia työpaikkoja.”*

Haastattelutietojen sekä Tykon aiempien musiikkiopintojen pohjalta on ilmeistä ja uskottavaa hänen elättäneen itsensä soittamalla Vladivostokissa. Todennäköistä on myös se, ettei hän ole osannut Venäjän kieltä, koska ei ole sitä koulussa opiskellut. Toisaalta ensimmäisen maailmansodan aikana on Helsingissä ollut niin paljon venäläisiä sotilaita, että mahdollisuus Venäjän kielen alkeiden oppimiseen on ollut, ja sitä osaamista on pystynyt hivenen hyödyntämään. Käytännön elämä on kuitenkin varmasti pakottanut opettelemaan Venäjän kieltä ja kahdessa vuodessa on ollut mahdollisuus kehittyä. Mitä muuta hän on siellä mahdollisesti tehnyt, on todentamaton, koska tieto ei ole siirtynyt uskottavana jälkipolville³⁸.

Passin hankinta Vladivostokista

Kun Tyko muutti 1923 Uruguayhun ystävänsä Gunnar Vileniuksen kanssa, käytti hän matkustusasiakirjana Vladivostokista hankittua passia, jonka kopion Daniel Tammi toimitti 2012. Passi on kiinankielinen ja sen on myöntänyt Kiinan tasavallan pääkonsulinvirasto Vladivostokissa 10.4.1919. Passi on myönnetty Venäjän suomalaiselle Tami:lle (kiinankielinen käännös sukunimestä Tammi - 塔米, pinyin kirjoitusasu).

Kaksi mandariinikiinan kieltä hallitsevaa, Tin Yu Ho³⁹ sekä Jyrki Kallio⁴⁰, ovat tutkineet ja kääntäneet dokumentin Suomen kielelle. Passin jokainen kenttä on käännetty, mutta osan merkitys on muuttunut erityisesti Jyrki Kallion tutkinnassa. Saatuaan originaalivalokuvat Jyrki totesi seuraavaa:

"Kyseinen matkustusasiakirja on todellakin nimetty passiksi, mutta kun sen on myöntänyt Kiinan tasavallan pääkonsulinvirasto Vladivostokissa Shanghaihin suuntautuvaa matkaa varten, on nähdäkseni kysymyksessä viisumi tai ehkä laissez-passer. Tosin en tunne viime vuosisadan alun matkustusasiakirjojen käytäntöä. Ne lienevät olleen melko kirjavia ennen Kansainliiton 1920-luvulla tekemiä päätöksiä".

"Pääsivun yläreunassa lukee: PASSI, passi numero 1174. Tekstissä todetaan (Kiinan tasavallan) pääkonsulinviraston Vladivostokissa, tarkistettuaan maastapoistumisluvan oikeellisuuden, myöntäneen Venäjän suomalaiselle Tami:lle, jonka tarkemmat tiedot on annettu kääntöpuolella, (Kiinan tasavallan) ulkoministeriön (tasavallan) 6. vuoden yhdeksännen kuun 11. päivänä antamien, konsuliasioita koskevien, määräysten mukaisen yksittäisen maahansaapumisluvan Shanghaihin suuntautuvaa matkaa varten. Päivätty Kiinan tasavallan 7. vuoden (1919) neljännen kuun 10. päivänä".

Jyrki Kallio myös toteaa: ”olematta vanhojen konsuliasiaien käytäntöjen asiantuntija, en pidä todennäköisenä, että tällä matkustusasiakirjalla olisi voitu saapua Uruguayihin.”

Jyrkin kommentti maahan saapumisesta on varsin olennainen 2000-luvulla. Kun mietitään tilannetta sata vuotta aiemmin, on eletty aivan erityyppisessä maailmassa. Tarve nykyaikaisille passeille syntyi ensimmäisen maailmansodan yhteydessä, jolloin alettiin pelätä vakoojien ja/tai muiden

epämieluisien henkilöiden ylittävät valtionrajoja väärennetyin asiapaperein. Passimääräyksiä kiristettiin 1914 siten, että passista tuli löytyä kuvailuja passinkantajasta, joita olivat esimerkiksi kasvojenmuoto sekä silmien-, ihon- ja hiustenväri. Passiin liitettyä valokuvaa edellytettiin ensi kerran Englannissa vuonna 1915. Passikuvan vaatimukset olivat kuitenkin väljiä. Kuvassa sai olla useita ihmisiä, eikä kuvakulmaa ei ollut rajoitettu, kunhan passinhaltijan kasvot olivat erotettavissa kuvasta. Passi oli viranomaisen myöntämä lupa matkustaa toiseen maahan. Maahan saapumista varten tuli hankkia erillinen maahantulolupa eli viisumi.

Viisumi oli ja on edelleen kohdemaan viranomaisen myöntämä suositus rajaviranomaiselle, antaa viisuminhaltijan matkustaa rajan yli. Useat valtiot edellyttävät jokaiselta maahan saapuvalta ulkomaalaiselta viisumin, mutta käytännössä monien valtioiden välillä on sovittu vastavuoroisesta viisumivapaudesta. Viisumi oikeuttaa lyhytkestoiseen oleskeluun maassa, pidempiaikaiseen oleskeluun edellytetään maan viranomaisten myöntämä oleskelulupa.

Suomen ulkoasiainhallinnon⁴¹ järjestäminen saatiin toden teolla käyntiin sisällissodan päättymisen jälkeen. Suomen edustus etenkin Euroopan ulkopuolella oli niukkaa, ja myös osa Suomen lähetystöistä Euroopassa oli tähän aikaan hyvin pieniä. Joissakin Suomen lähetystöissä saattoikin olla vain yksi diplomaattiedustaja. Lähialueet olivat keskeisessä asemassa Suomen aloittaessa edustustojen perustamisen ulkomailla, Moskovaan lähetystö perustettiin vuonna 1921. Edellä mainittu tarkoittaa siis sitä, että Tykon hakiessa passia Vladivostokissa, ei Suomella ollut vielä mitään lähetystö-/konsulaattitoimintaa Venäjällä, josta hän olisi passia voinut hakea. Kiina ei myöskään ollut tunnustanut Suomen itsenäisyyttä vielä tuolloin, jolloin tätä näkökulmaa vasten on ollut luontevaa myöntää passi ”Venäjän suomalaiselle Tamille.” Kun vastaavasti on ylitetty maiden rajoja, kiinan kielen taitoisia rajaviranomaisia on ollut erittäin vaikea löytää Kiinan ulkopuolelta tuohon aikaan, joten Tykon passia on tuskin kyseenalaistettu.

Tykon saama ”passi” on siis viisumi Vladivostokista Shanghaihin suuntautuvaa matkaa varten. Näiden kahden kaupungin etäisyys linnuntietä on noin 2000 km ja paikalliset kulttuurit aivan erilaiset. Tykon halu lähteä täysin uuteen maailmaan kuvaa hänen uskalikkoa luonnettansa, joka ei pelännyt uusia haasteita, vaan oli valmis kääntämään minkä tahansa eteen tulevan kiven.

Sen paremmin länsivaltojen joukoilla, kuin Tšekkilegioonalla ei ollut suurta mielenkiintoa taistella Venäjän sisällissodassa. Nämä joukot viettivät suurimman osan vuodesta 1919 siirtäen joukkojaan itään ja laivaten niitä Eurooppaan. Tähän saatiin apua amerikkalaisilta, joita johti kenraali William S. Graves. Pääosa laivauksista Vladivostokin kautta saatettiin loppuun huhtikuuhun 1920 mennessä. Ainakin osa kuljetuksista meni Shanghaiin kautta, joten tämän tiedon valossa selittyy se, miksi Tyko on hakenut passia, joka tosiasiallisesti onkin viisumi ”Shanghaihin suuntautuvaa matkaa varten”. Tämä dokumentti edesauttoi mahdollisuutta päästä mukaan siirtokuljetuksiin.

Tykon saatua ”passin” keväällä 1919, kertoo Merimiehen Ystävä -lehti⁴² hänestä lisätietoa saman vuoden joulukuun ensimmäisenä päivänä lisälehdellä numero kaksitoista. Kohdassa ”Sanomia ja tervehdyksiä”: terveisiä Kiinan Shanghaista lähettää T. Tammi Helsingistä. Tieto tarkoittaa hänen päätyneen jonkin siirtokuljetuksen mukana Shanghaihin.

Mielenkiintoista on myös Familysearch.org -palvelun⁴³ tieto, jonka mukaan Tyko olisi hakenut passia Suomesta 14.8.1918. Käytännössä tämä ei liene ollut mahdollista, koska hän oli tuolloin Vladivostokissa. Toki on mahdollista, että joku sukulaisista olisi jättänyt passihakemuksen hänen puolestaan. Palvelu ei kerro, miten hakemukseen suhtauduttiin.

Kuva 3. Tykon passin kansilehti, (Daniel Tammen arkisto)

履 歷 籍 貫

- 1 華文姓名 味次
 - 2 洋文姓名 Thomas Gustav Nauman
 - 3 國籍 德籍, 芬蘭人
 - 4 華文籍貫 乾內海濱
 - 5 洋文籍貫 Kangasjärvi
 - 6 華文現在住址 芬蘭
 - 7 洋文現在住址 Punavieska
 - 8 年 歲 十九歲
 - 9 職 業 工
 - 10 前 往 何 處 上海
 - 11 經 由 何 處 —
 - 12 赴 華 事 由 洋書
 - 13 隨帶小孩人數 —
 - 14 原發 (1) 照機關華文名稱 海濱省公署
 - 15 原發 (1) 照機關洋文名稱 Kangasjärvi 1919
 - 16 原發 (1) 照號數及年月日 11174 1919
- 持照人署名 _____

Kuva 4. Tykon passin sisälehti, (Daniel Tammen arkisto)

"Tamin" tarkemmista tiedoista ilmenee seuraavaa:

- 1–2 henkilön nimi kiinaksi (Tami) ja kyrillisin aakkosin,
- 3 kansallisuus (Venäjän suomalainen),
- 4–5 kotipaikka kiinaksi (Haoxiaojiwei?) ja venäjäksi (Hau... Jarvi; mahdollisesti Hausjärvi?),
- 6–7 nykyinen asuinpaikka kiinaksi ja venäjäksi (Suomi),
- 8 ikä (19),
- 9 ammatti (työmies),
- 10 matkan kohde (Shanghai),
- 11 kauttakulkupaikka (ei ole),
- 12 Kiinaan saapumisen syy (työnhaku),
- 13 mukana olevien lasten lukumäärä (ei ole),
- 14–15 maastapoistumisluvan myöntäneen viranomaisen nimi kiinaksi (Haibinin provinssihallinto; tarkoittaa Primorjen aluehallintoa) ja venäjäksi,
- 19 luvan numero ja päiväys.

Mitä Tyko Shanghaissa teki ja kuinka pitkään hän siellä oli, jää arvailun varaan. Mikko Uolan mukaan suomalaisten määrä Kiinassa⁴⁴ lisääntyi Venäjän vuoden 1917 vallankumouksen jälkeen. Monet Siperiassa asuneet suomalaiset pakenivat Venäjän sekasortoisia oloja Kiinaan. Muutamia merimiehiä oli maailmansodan takia jäänyt Kiinan satamiin, ja pakenipa keväällä 1918 joitakin punakaartilaisia Suomesta aina Kiinaan saakka.

”Käytännössä lähes kaikki Kiinan suomalaiset⁴⁵ asuivat Kiinan suurimmassa kaupungissa, Shanghaissa. Suomalaisten toimeentulo oli muutamaa menestyvää liikemiestä lukuun ottamatta varsin vaikeaa. Työnsaantimahdollisuudet olivat lähes olemattomat”, joten Tyko lienee matkannut eteenpäin niin pian, kuin se oli vallitsevissa olosuhteissa ollut mahdollista.

Paluu Venäjältä

Lauri Vaalan Tykosta 1949 julkaisemissa kirjoituksissa (TUL-Lehti ja Massaurheilulehti) hän toteaa seuraavaa: ”*Tyko Tammi viipy Vladivostokissa suunnilleen kaksi vuotta, mutta tämä oikein käytetty aika riitti kypsyttämään lahjakkaan, itseään eteenpäin auttavan muusikon soitonnalliset taidot sille tasolle, että hän sai yhä parempia työpaikkoja. Vaikka mieli teki yhä viipyä ja nähdä maailmaa Vladivostokin horisontista, hän koti-ikävänsä ajamana palasi eräällä tanskalaisella laivalla Ruotsiin ja aikoi sen kautta pistäytyä kotimaassa, jossa olot tällä välillä olivat vakiintuneet.*”

Edellä mainitun perusteella voi päätellä hänen aikoneen palata Suomeen tanskalaisella laivalla Ruotsin kautta. Seuraava teksti: ”*mutta silloin nuorukaisen päähän pisti äkisti halu pistäytyä Lännen Kultalaan. Maailmalle omin lupinsa lähtenyt ei tietenkään saanut passia, ja kun rahojakaan matkalipun bankintaan ei tainnut liemmin olla, oli turvaututtava vapaaseen kyydinottoon - jäniksenä. Niinpä Tyko Tammi suoritti valtamerimatkinsa laivan lastiruumassa, mutta huonolla onnella: joutui kiinni, poliisien kynsiin ja passitettiin valtion ”kөрökyydillä” Suomeen.*” Tanska oli ensimmäisessä maailmansodassa puolueeton valtio, joten sen rahtilaivat liikkuivat ympäri maailmaa. Tanskalla oli myös Kaukoidän yhtiö, jonka laivaan Tyko viittanee.

Lause ”*pisti äkisti halu pistäytyä Lännen Kultalaan*” viittaa siihen, että Tyko olisi ennen Suomeen tuloa pyrkinyt ”jäniksenä” laivalla Amerikkaan, ja joutunut kiinni sekä tuotu poliisin toimesta Suomeen. Helsingin poliisin arkiston mukaan Tyko on kirjattu palanneeksi Suomeen 18.8.1920. Tuolloin Tammen perhe oli muuttanut Helsingissä osoitteeseen Neljäs linja 20.

”Kөрökyytiin” ei löydy suoranaista viitettä, mutta Valtiollisen poliisin⁴⁶ (ValPo) arkistoista löytyy tieto: ”Suomen alamainen Tyko Tammi s. 29.4.1900 on karkotettu Ruotsista.” Varsinaista karkotukseen liittyvää dokumenttia ei Kansallisarkiston syövereistä löydy, eli se on ajan saatossa kadonnut. Samalla jää arvoitukseksi, miltä ruotsalaiselta paikkakunnalta Tyko on karkotettu, ja mikä on ollut karkotuksen syynä? Toki voidaan perustellusti arvella paikkakunnan olleen satamakaupunki. Mahdollisesti karkotus liittyy väittämään ”koti-ikävänsä ajamana palasi eräällä tanskalaisella laivalla Ruotsiin” -tietoon. Tässä tapauksessa tieto tarkoittaisi sitä, että Tyko olisi saapunut passitta Ruotsiin, tai kiinankielistä passia ei ole hyväksytty Ruotsissa tai hän on yrittänyt lähteä Ruotsiin saapumisen jälkeen toisella laivalla Amerikkaan. Karkotustieto lienee vuodelta 1920, mutta se on päätynyt ValPon arkistoihin viiveellä – neljä vuotta myöhemmin, jolloin Tyko asui jo Uruguayssa.

Helsingin henkikirjoissa vuodelta 1919 ei Tykon mainita asuneen vanhempiansa osoitteessa, mutta vastaavasti vuoden 1920 henkikirjoissa kyllä. Tämä viittaisi siihen, että hän olisikin palannut Suomeen jo vuoden 1919 puolella. ”*Henkikirjat⁴⁷ on laadittu heti vuoden alussa, eli tammikuun ensimmäisenä päivänä, jolloin se kuvaa käytännössä edellisen vuoden lopun tilannetta*”. Onko Tyko palannut jo aiemmin, vai ovatko vanhemmat vain ilmoittaneet poikansa henkikirjoihin? Tykon antamien

tietojen sekä hänestä löytyvien dokumenttimerkintöjen perusteella on todennäköisempää hänen palanneen Suomeen vasta vuoden 1920 puolella.

Tyko Suomessa

Mitä Tyko teki palattuaan Suomeen? Yksi vastaus löytyy Lauri Vaalan Massaurheilulehteen kirjoittamastaan tarinasta: ”*Sitten hän soitteli viuluaan eri puolilla isänsä⁴⁸ maata ravintoloissa ja hotelleissa, mm. kapellimestarina Oulun Seurahuoneella.*” Toinen liittyy urheiluun ja erityisesti nyrkkeilyyn, josta löytyy runsaasti viitteitä. Näiden kahden asian välistä painotusta voi lähinnä arvailla. Tykon kiinnostus musiikkiin on selkeä ja monivuotinen, mutta mistä kipinä nyrkkeilyyn tuli, on kysymysmerkki.

Musiikkia ja -oppia

Tyko on kirjautunut varsinaiseksi oppilaaksi Helsingin Musiikkiopistoon⁴⁹ vuosi Suomeen paluun jälkeen (2.9.1921), ollen oppilas numero 1862. Hän on opiskellut Musiikkiopistossa syys- ja kevätlukukausina 1921–1922 ja syyslukukautena 1922. Oppilasmatrikkelin tietojen mukaan hän ei ole suorittanut mitään kurssitutkintoja tai antanut julkisia näytteitä. Tyko on opiskellut oppiaineita: yleinen musiikkioppi ja analyysi, viulunsoitto, pianon ja jousisoittimien yhteissoitto, Prima vista, säveleen tapaaminen ja diktaatti. Opetusta hänelle ovat antaneet Leo Funtek ja Leevi Madetoja⁵⁰ ja Olga Tavaststjerna⁵¹. Eri oppiaineiden keskiarvo on ollut kahdeksan.

Viuluoppilaita⁵² Tykon kanssa ovat olleet syksyllä 1921 Leo Funtekin opettamalla Viulu II -kurssilla Ahrenberg, Schulman A., Kaimio frk (neiti), Pihlgren frk (neiti), Johansson L. ja Lindgren A. Opetusta annettiin tiistaisin klo 11–14 ja perjantaisin klo 11–14. Oppilaina hänen kanssaan syksyllä 1922 Leo Funtekin opettamalla Viulu II -kurssilla ovat olleet Johansson L., Lamberg, Lehtisalo, Lindgren ja Michailowski. Opetusta annettiin tiistaisin klo 11–14 ja torstaisin klo 10–12.30. Mainittakoon Hugo Huttusen⁵³ opiskelleen samaan aikaan Leo Funtekin Viulu II -rinnakkaiskursilla. Tyko ja Hugo ovat kulkeneet samoja polkuja ainakin vuodesta 1914 alkaen, ellei jo vuodesta 1913 Filharmonisen seuran orkesterikoulussa.

Yksi konkreettinen näyttö Tykon sanoista ”*Sitten hän soitteli viuluaan eri puolilla isänsä⁵⁴ maata ravintoloissa ja hotelleissa*” on Hugo Huttusen 1920 perustama orkesteri. Tyko oli yksi sen soittajista. Huttusen orkesteri oli ensimmäinen suomalainen jazzyhtye ja tunnettiin myös nimillä Hugo Huttusen Alkuperäinen King of Jazz -orkesteri sekä Hugo Huttusen Trio. Se oli myös ensimmäinen suomalainen orkesteri, jonka nimessä oli sana ”Jazz”.

Toinen näyttö löytyy Pohjois-Suomesta. Oulussa ilmestynyt sanomalehti, Kaiku, julkaisi lehtensä numerossa 12, 18.1.1922 rivi-ilmoituksen: ”Seurahuoneen suosittu kahvila on jälleen avattu ja esittää

siellä soittoa joka ilta klo 8-1/2 12 trio hra Tammen johdolla. Tiistaisin, torstaisin ja sunnuntaisin on sitä paitsi kahvikonsertti klo 1-3." Muutamaaan päivää myöhemmin samassa lehdessä on jo erillinen ilmoitus, jossa todetaan soiton jatkuvan "toistaiseksi."

Seurahuoneella
toistaiseksi
S O I T T O A
TRIO, hra Tammi'n johdolla
— joka ilta klo 8—1/2 12. —
KAHVIKONSERTIT
tiist., torst., sunnunt. klo 1—3.

Kuva 5. Tyko esiintyy Oulun Seurahuoneella, (Sanomalehti Kaiku)

Tyko esiintyi saman vuoden keväänä myös Kokkolassa ja antoi opetusta pianon- ja viulunsoitossa. Österbottningen lehden 7.4.1922 numerossa olevan ilmoituksen perusteella, Kokkolan pidetyt esitykset ovat sisällöltään hyvin samanlaisia, kuin vastaavat Oulussa. Esiintymispaikka oli Hotell Societetshuset.

Hotell Societetshuset
öppnas
i morgon lördag den 8 dennes kl. 12.
Kaffekonsert Aftonkonsert
lördag o söndag kl 1-3. dagligen kl. 1/2, 8-11.
(Hotellets Solist Trio)
Öppningsdagen Festsoupe à Fmk 30:—
Vördsamt:
Paavo Pohjanhelmo.

Kuva 6. Tyko esiintyy Hotelle Societetshusetissa, (Österbottningen lehti)

Miksi ja miten Tyko on päätynyt soittamaan Pohjois-Pohjanmaalle? Siihen ei löydy suoraa vastausta, mutta yksi erittäin potentiaalinen vaihtoehto on Tykon Helsingin Musiikkiopiston aikainen viulunsoiton opettaja Eelis Jurva. Hän siirtyi Pohjanmaan Jääkäripataljoonan kapellimestariksi Ouluun keväällä 1919, jonka myötä Tykolla oli mitä parhaimmat kontaktit Oulun seudun musiikkielämään.

Kuva 7. Tyko antaa soittotunteja Hotell Societetshusetissa, (Österbottningen lehti)

Tykon tekemiset on havainnut myös suomalainen musiikkitutkimus

Pekka Jalkanen: "Löysin vanhasta gradustani⁵⁵, jonka pohjalta kirjoitin sittemmin väitöskirjani, yhden maininnan Tyko Tammeista": "Konserttikahvilan, City-käytävässä sijainneen "ylä-Brondan" kvartetin johti viulisti Hugo Huttunen, joka vuonna 1927 siirtyi Radio-orkesteriin ja oli myös Sibelius kvartetin perustajajäseniä. Yhtye tuli kuuluisaksi vierailijastaan, saksalaisesta jazzmestari Otto Reifensteinista, jolloin kvartetin kutsuttiin nimellä "Huttusen alkuperäinen King of Jazz -orkesteri. Yhtyeen 2. viulisti oli "lahjakkaana pidetty" Tyko Tammi (arvioija Väinö Arjava⁵⁶, Kaupunginorkesterin viulisti, ja sittemmin konserttimestari, joka oli siellä kesän 1922 vikarianttina). Muusikot olivat kotimaista nuorta polvea, lahjakkuuksia, joista useimmat päätyivät joko Radio-orkesteriin tai Kaupunginorkesteriin. Kvartetin kokoonpanossa oli joskus mukana puhaltaja, huilisti tai klarinetisti. Huttusen salonki(jazz)yhtye soitti Konserttikahvilassa vuosina 1920–1923. Kaikesta päättäen Tyko Tammi kuuluu siis siihen nuoreen suomalaispolveen, joka sai täällä ensi kerran tuntumaa jazzin soittoon, aluksi saksalaisen kabareetyylin, "melujazzin" merkeissä."

Musiikkiopistolla ongelmia

Tultaessa 1920-luvulle lienee Musiikkiopistolla ollut ongelmia opiskelijoiden kanssa. Yhteisiä pelisääntöjä on etsitty, koska opiskelijat eivät ole toimineet aina oppilaitoksen haluamien tapojen ja toimien mukaisesti. Helsingin Konservatorio, vuoteen 1924 saakka Helsingin Musiikkiopisto, julkaisi lopulta ohjesäännöt 1927. Tuolloin Tyko oli jo toki muuttanut Uruguayhun.

Ohjesäännöissä⁵⁷ todetaan mm.: kunkin lukukauden lopussa saa jokainen oppilas todistuksen, jossa on arvosana hänen käytöksestään ja edistyksensä, mahdollisesti asianhaarojen mukaan myös ahkeruudesta ja kyvystä. Siitä alkaen, kun oppilas on otettu opistoon, on hän velvollinen ehdottomasti tottelemaan direktorin ja asianomaisten opettajien määräyksiä opetuksen suhteen. Konservatoriossa ja sen ulkopuolella tulee oppilaan noudattaa siisteyttä ja siveyttä käytöksessään, sekä osoittaa direktorille ja opettajille asianomaista kunnioitusta. Oppilaan tulee täsmällisesti käydä opetustunneilla, jotka kuuluvat hänen oppisuunnitelmaansa, ja huolellisesti valmistautua niihin.

Ilman direktorion ja asianomaisen opettajan lupaa ei oppilaalla ole oikeutta antaa musiikkiopetusta. Samoin kielletään oppilasta ilman direktorion ja asianomaisen opettajan suostumusta, jota kussakin tapauksessa on erikseen pyydyttävä, missään suhteessa avustamaan teattereissa, konserteissa, iltamissa, juhlissa y. m. tilaisuuksissa, ja koskee tämä kiello koko sitä aikaa, jona oppilas on opiston kirjoissa. Rikkomukset edellä lueteltuja määräyksiä vastaan rangaistaan rikkomuksen laadun mukaan opettajan, direktorion tai johtokunnan puheenjohtajan joko yksityisesti tai julkisesti antamalla varoituksella. Edelleen riistämällä oikeus ottaa osaa näytteisiin, lukukausitodistuksen menetyksellä tai lopuksi erottamalla joko joltain luokalta tai koko laitoksesta lyhyemmäksi tai pitemmäksi ajaksi.

Lienee hyvin todennäköistä, että niin Tyko kuin Hugo ovat olleet eräinä esimerkkeinä Konservatorion julkaisemille ohjesäännöille. Kumpikin heistä on rikkonut useita ohjesäännön kohtia. Tämä myös selittänee sen, miksi Tyko ei saanut todistusta kevätlukukauden 1923 opinnoistaan, vaikka hän oli saanut sen kolmelta edelliseltä lukukaudelta.

Jazzin rantautuminen Suomeen

Toimittaja Jukka Haarma toteaa blogissaan Jazzin rantautumisesta Suomeen 1920-luvulla: ”Moderni tanssikulttuuri täyttää siis kohta Suomessa 100 vuotta. Samoin kuin moderni jazz. Tosin silloinen Muusikkojen liitto eli Musiikeriliitto yritti estää sen tuontitavarana. Ulkomaisten jazz-orkestereiden rantautuminen oli uhka suomalaismuusikoille ja heidän työtilaisuuksilleen, mutta myös ”aidolle” musiikille⁵⁸.”

Vastaavasti Muusikerilehti sanoo: ”Yleisön on vallannut sairaaloinen hermostuneisuuden puuskaus, joka vaatii räikeää, repivää korvia ja hermostoa huumaavaa meteliä ja runsaita liikkeitä, ennen kuin se tuntee tyydytystä⁵⁹.”

Pekka Jalkanen toteaa väitöskirjassaan tuon ajankohdan olleen jyrkän vastakkaisuuden aikaa konsertti- ja jazzmuusikoiden välillä. ”Haitarijazzin soittajat edustivat useammin työläisnuorisoa ja heidän suhteensa perinteeseen oli ymmärtävämpi ja käytännöllisempi: sen kautta he varmistavat soittomahdollisuutensa sitä mukaa kuin oivalsivat, että ”kansallinen haitarijazz⁶⁰ vastasi kaikkein parhaiten kadunmiehen tanssimusiikkikäsitteitä.”

Tykon nuorempi veli Mauno oli myös lahjakas viulunsoittaja. Pekka Jalkanen⁶¹ on kirjoittanut sähköpostissaan: ”muistelen viulisti Wolde Jussilan maininneen arvostavasti Tammen veljeksistä, Tykosta ja Maunosta, heidän olleen Suomen (Joe) Venuteina⁶².”

Miten tuon ajan opiskelijat rahoittivat opintonsa, on avoin kysymys. Jos rahaa ei ollut, oli kaikenlainen työnteko ja siitä saatu lisäansio edesauttamassa opintojen läpiviennissä. Ammatillinen esiintyminen oli Tykolle tuttua, olihan hän jo elättänyt itsensä soittamalla Vladivostokin vuosina. Toisaalta ”Ulkomaisten jazz-orkestereiden rantautuminen oli uhka suomalaismuusikoille ja heidän

työtilaisuuksilleen, mutta myös ”aidolle” musiikille”, lienee ollut merkittävässä roolissa Musiikkiopiston tekemien rajoitusten suhteen. Ammattimuusikot eivät halunneet opiskelijoita viemään heidän työtilaisuuksiansa, ja Jazz ei täyttänyt ”aidon musiikin” tunnusmerkkejä.

”1920-luvun Helsingissä⁶³ jazz tarkoitti aivan munta kuin New Orleansissa. Suomalainen 'salonkijazz', 'hot-jazz' ja 'baitarijazz' sisälsi joukon historiallisia ja yhteiskunnallisia erityismerkityksiä: eemiset käsitteet kuvaavat osuvasti eri osakulttuureissa tapahtunutta akkulturaatiota.”

Kaikuja kotimaasta

Tyko oli Suomessa asuessaan Muusikeriliiton jäsen. Tämä ilmenee Muusikerilehden ilmoituksesta hänen jo muutettuaan maasta. Suomen Muusikeriliiton Äänenkannattajassa, Muusikerilehdessä⁶⁴, oli numerossa 12/1925 ilmoitus, jossa liitto perää maksamattomia jäsenmaksuja liitosta erottamisen uhalla. Tyko oli Muusikeriliiton jäsen nro 379 ja hänen osaltaan rästejä oli 400 markkaa. Myöhemmin Muusikerilehden⁶⁵ numerossa 6/1926 oli ilmoitus, jossa kerrottiin maksamattomien jäsenmaksujen vuoksi liitosta erotettujen nimet. Listalta löytyy jäsen nro 379, Tyko Tammi.

Postia lienee kulkeutunut vanhaan osoitteeseen löytämättä enää vastaanottajaa. Suomen Virallisen Lehden numerossa 23.1.1928 on ilmoitus "Noutamattomia postilähetyksiä, Tyko Tammi Florida". Saman päivän ruotsinkielisessä lehdessä, Finlands Allmänna Tidning:ssä, on vastaava ilmoitus "Tidskrifter, broschyrer, Tyko Tammi Florida".

Tyko nyrkkeilyareenoilla

Vladivostokista paluun jälkeen Tyko on kunnostautunut urheilun saralla erityisesti nyrkkeilyssä. Mistä soittaja on saanut kipinän nyrkkeilyyn, on tunnistamaton asia – olisiko pitkällä ulkomaanmatkalla joutunut puolustamaan itseään? 1920-luvulle tultaessa nyrkkeily oli uusi laji suomalaisessa urheiluperheessä.

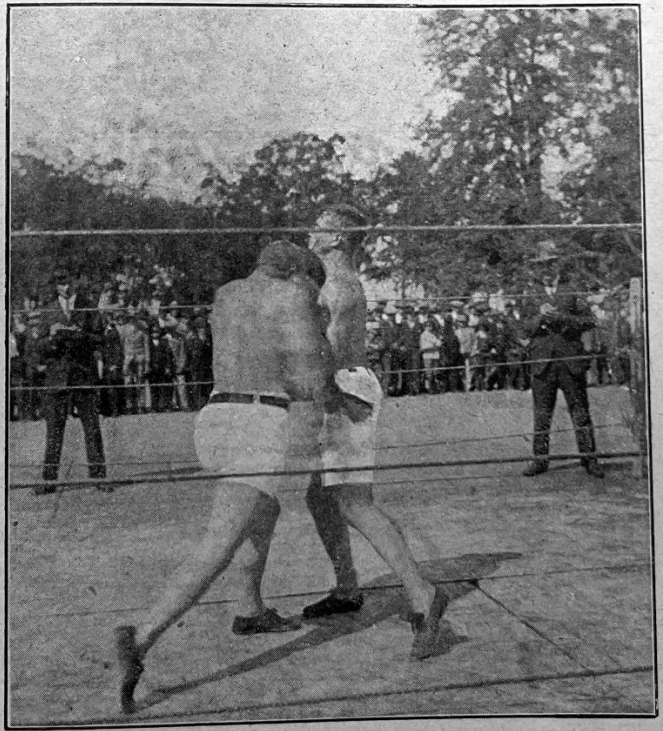
Nyrkkeily⁶⁶ alkoi Suomessa 1900-luvun alkupuolella. Karl Stockmann toi ensimmäiset nyrkkeilykintaat Suomeen 1880-luvulla, mutta ensimmäinen yleisölle tarkoitettu nyrkkeilynäytös käytiin Helsingin Kaisaniemen kentällä 8. heinäkuuta 1905. Viktor Smeds⁶⁷ järjesti ensimmäiset julkiset nyrkkeilykilpailut Helsingissä Hippodromin sirkuksessa 1. lokakuuta 1921. Helsingin Nyrkkeilyseura perustettiin vuonna 1912 ja Suomen Nyrkkeilyliitto vuonna 1923, jonka vuoden joulukuussa kilpailtiin ensimmäiset Suomen mestaruuskilpailut. Jo aiemmin samana vuonna Työväen Urheiluliitto järjesti omat mestaruuskilpailunsa.

Tyko on aloittanut nyrkkeilyuransa syksyllä 1921. Hänen innoittajanansa voinee pitää Viktor Smedsiä ja hänen lokakuussa 1921 järjestämiä nyrkkeilykilpailuja. Työväen urheilulehti kertoo lokakuussa 1928 helsinkiläisen nyrkkeilyn historiasta seuraavaa:

”Jo pitemmän aikaa tuumittiin Helsingissä nyrkkeilyharjoitusten aloittamisesta, mutta vasta syyskuussa 1921 päätti Helsingin Jyry ottaa ohjelmaansa nyrkkeilyn, antaen siten voimakkaan sysäyksen nyrkkeilyharrastuksen levenemiselle. Melkein heti tämän jälkeen, tarkemmin sanottuna marraskuun 6 p:nä, kokoontuivat eräät asianharrastajat, joiden joukossa nähtiin m.m. E. Isola, T. Tammi ja nykyisin pikajuoksijana tunnettu Etholen, Työväentalolle ja perustivat nyrkkeilyn erikoisseuran, joka sai nimekseen Helsingin Työväen Nyrkkeilyklubi (HTNK).”

”Ensimmäiset varsinaiset nyrkkeilykilpailut järjesti Helsingin Jyry heinäkuun 15 ja 16 p:nä v. 1922. HTNK:lla oli kyllä ollut aikaisemmin huhtikuun 12, 16 ja 19. 1922 jäsenten väliset kilpailut, mutta ne olivat suljetut, joten yleisö ei vielä päässyt katselemaan nyrkkeilyä omin silmin.”

Ilmaisu ”asianharrastajat” viittaa siihen, että kyseiset henkilöt olisivat olleet mukana lajin parissa jo pidempään, vaikka varsinaista toimivaa seuraa ei ollut vielä perustettu. Tykon tapauksessa siis Suomeen paluun jälkeen joko jo syksyllä 1920 tai sitten 1921 alkupuolella. Varmuudella tiedetään Tykon osallistuneen Helsingin Jyryn järjestämiin TUL:n ensimmäisiin nyrkkeilykilpailuihin 16.–17. heinäkuuta 1922 edustaen⁶⁸ tuolloin Jyryä. On myös mahdollista, että hän olisi osallistunut Helsingin Työväen Nyrkkeilyklubin (HTNK:n perustajajäsen) jäsenten välisiin kilpailuihin jo saman vuoden huhtikuussa. Tosin sitä vastaan on tietoa hänen esiintymisensä samoihin aikoihin Kokkolassa ravintola Hotell Societetshusetissa. Tyko on ikuistettu TUL-lehden kaikkien aikojen ensimmäiseen nyrkkeilyaiheiseen kuvaan. Miten nyrkkeily ja ”soittajan sormet” ovat istuneet yhteen, jää vain arvailuksi.

Ensimmäinen lehteämme varten otettu nyrkkeilykuva

Kuvassamme ottelevat Kokko ja Tammi, jotka osallistuivat liittomme ensimmäisiin, Helsingin Jyryn heinäkuun 16–17 p:nä 1922 järjestämiin nyrkkeilykilpailuihin. Alamme tässä numerossa julkaista historiallisia nuoren nyrkkeilyämme alkua ajoilta asti.

Kuva 8. Tyko Tammi Helsingin Jyryn ensimmäisissä nyrkkeilykilpailuissa⁶⁹ 1922, (Työväen urheilulehti)

Työväen Urheiluliiton⁷⁰ jäsenseuran järjestämistä ensimmäisistä nyrkkeilykilpailuista kirjoitettiin Työväen Urheilulehdessä mm.: kilpailut olivat kansalliset vain nimellisesti, sillä ainuttakaan vieraspaikkakuntalaista osallistujaa ei ollut. Nyrkkeilyä harrastettaneenkin vielä tällä hetkellä vain Helsingissä, jossa se pääsi sanottavampaa vauhtiin vasta viime syksynä. Syynä siihen, ettei nyrkkeily ei ole ehtinyt vielä maaseudulle, johtunee siitä, että puuttuu kykeneviä ohjaajia, joita nyrkkeilyn harjoittaminen menestyäkseen välttämättä vaatii. Sarjan alle 66,5 kg voittaja oli Tyko Tammi Jyry.

Tyko osallistui myös syyskuun alussa 1922 Jyryn järjestämiin nyrkkeilykilpailuihin, voittaen sarjansa alle 66 kg.

KILPAILUPÖYTÄKIRJA N:o 3 JYRYN (Seuran nimi)

nyrkkeilykilpailuissa painikilpailuissa. Painisa

Kilpailijan nimi	Seura, jota kilpailija edustaa	Järjestyksen nro	Järjestys												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
Rasanen	Työv. Nyrkk.	1	●	+ 12	- 7	+ 15	+ 15								
Strannes	"	2	- 15	●	- 8	- 15	+ 15								
Tammi	Jyry	3	+ 15	+ 15	●	+ 15	+ 15								
Kokko	"	4	- 10	- 10	- 12	●	+ 15								
Honkanen	Työv. Nyrkk.	5	- 10	- 10	- 9	●									

Suhteita
2. varustusta

Kuva 9. Jyryn kilpailujen pöytäkirja, (Helsingin Jyryn arkisto)

Tykon suhde alkoholiin ei käy selkeästi ilmi häneen liittyvissä kirjoituksissa, mutta kieltolakiajan vuoksi useat urheilijat lienevät olleen melko raitista väkeä. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että Jyryn johtokunnan pöytäkirjoista löytyy mainintoja: ”jäsen ”NN” päätettiin erottaa seurasta⁷¹ kieltolain rikkomisen vuoksi”. Mitä rikkomus kulloinkin käytännössä oli ollut, ei selviä tarkemmin pöytäkirjamerkinnöistä. Tykosta ei mainintoja löydy.

**Suuren
Kieltolakijuhlan**

järjestää
Raittiusyhdistys Koitto r.y.
Hakasalmen puistossa
3 p:nä kesäkuuta klo 2 i.p.

Ohjelma:

Soittoa — H.T.Y:n Soittokunta	Soittoa — H.T.Y:n Soittokunta
Avajaispuhe — Jussi Tuominen	Juhlapuhe — Rva Elsa Aalto-Metsä-
Laulua — H.T.Y:n mieskuoro „Laulu-	ranta.
Veikot”, johtaja Susi	Laulua — R.Y. Koiton Sekakuoro, joh-
Lausuntoa — Hra Albert Saloranta	taja Väinö Pesola
Puhe — Väinö Vuorio	Juhlaruno — Taiteilija Kaarle Halme
Voimistelua — Visan Naiset	Voimistelua — Visan Miehet
— Välitauko. —	Kansantanssia — — —

Jokainen työläinen juhlimaan kieltolain puolesta!
Sisään pääy aikuisilta 2:—, lapsilta ja sotilailta 1:—
HUOM! Hyvä ravintola.

Kuva 10. Kieltolakijuhla⁷² Hakaniemessä, (Suomen Sosiaalidemokraatti)

HTNK järjesti TUL:n toiset⁷³ nyrkkeilykilpailut vuoden 1922, joulukuun 13 pnä. ”Kilpailuissa oli taaskin osanottajia yli 20 ja esitykset olivat paljon parempia. Sarjojen voittajiksi selvisivät S. Vilenius, Tammi, Virtanen ja Koivunen.”

Työväen Urheilulehti⁷⁴ kirjoitti HTNK: kansallisista nyrkkeilykilpailuista: ”Jyryllä on monta hyvää nyrkkeilijää. Vilenius, Koivunen ja Tammi ovat tosiaankin lyhyeen harjoitusaikaan nähden hämmästyttävän pitkälle kehittyneitä, ja heistä voi vielä paljon toivoa, jos vain jatkavat tähän menoon.” ”Komeasta aloitteesta ja nimestään (Segersvärd – voittoisa miekka) huolimatta luovutti Segersvärd ottelutta voiton Tammelle. Jänistikö Segersvärd, vai eikö kehdannut hävitä yhtä reilusti kuin voitti, sitä en tiedä, mutta teki kumpaa tahansa, niin pois kumpikin ominaisuus, sillä nyrkkeilijä ei saa pelätä piiruakaan, ja hävitä hänen myös täytyy ”kehdata”, muuten ei hänestä koskaan tule kunnan nyrkkeilijää – eikä ihmistä.” Sarjan alle 61 kiloa voitti T. Tammi Jyry. ”Jotteivat kilpailut aina jäisi kahden seuran keskisiksi, olisi jo ensi vuonna saatava Liittoomme joko nyrkkeilyneuvoja tai kurssit, sillä uudet alathan kai ensi sijassa tarvitsevat ohjausta.”

Jyry satsaa nyrkkeilyyn

Helsingin Jyryn johtokunnan pöytäkirjoista löytyy ajalta 21.12.1922 – 31.5.1923 runsaasti nyrkkeilyyn liittyviä mainintoja, yhteensä neljästätoista eri pöytäkirjasta. Jyryssä käynnistettiin merkittävä satsaus nyrkkeilyyn: järjestettiin kilpailuja, hankittiin voimistelusaliiin pukukaappeja, otettiin Helsingin Nyrkkeilyklubilta tilavuokraa, hankittiin kolme paria nyrkkeilyhanskoja, lainattiin TUL:n piirille urheiluvälineitä, lähetettiin nyrkkeilijöitä kilpailemaan toisille paikkakunnille ja annettiin nyrkkeilijöille leiriavustusta 200 mk:n edestä. Nyrkkeilyn opastajaksi kysyttiin saksalaissyntyistä Helsingin Nyrkkeilyseuran ja Poliisilaitoksen treenaria Arthur Kochia⁷⁵, mutta hänen korvauspyyntöään 2000 mk/kk, pidettiin liian korkeana ja hänen tilalleen palkattiin Hemming, jolle maksettiin 300 mk/kk. Lisäksi päätettiin kouluttaa omista urheilijoista ohjaajia ja tätä varten haettiin Työväen Urheiluliitolta rahoitusta ja päätettiin antaa kahdelle omalle urheilijalle stipendit (a. 400 mk). Stipendit Nyrkkeilykurseille annettiin T. Tammelle ja O. Hemmingille. Kurseille valituille pojille annettiin lupa käyttää seuran nyrkkeilyhanskoja. Myöhemmin TUL:n liittotoimikunta ilmoitti seuralle kustantavansa toisen stipendin⁷⁶. Seuran nyrkkeilijöiden asu haluttiin trendikkäämmäksi lisäämällä siihen punainen paita, näitä tilattiin kolme tusinaa.

Jyry järjesti tammikuussa 1923 kansalliset nyrkkeilykilpailut, joissa Tyko joutui yleisön silmätikuksi. Tapahuneesta kirjoitti niin Työväen Urheilulehti⁷⁷ kuin Suomen Työmieslehti⁷⁸. Urheilulehden mukaan kevytsarjan otteluparia Tammi, Jyry – Paavilainen, Kullervo seurasi yleisö ottelun kulkua erikoisen innostuneena huudoin ja vihellyksin. Tammi julistettiin voittajaksi, mutta siitäkös yleisö vasta riemastui! – ”En pakana usko ilmestyskirjan pedon olemassaoloon, mutta jos sellainen olisi jossain tai tulisi joskus olemaan, niin – niin sekin varmasti ulvoisi, vinkuisi, viheltäisi, tömistelisi ja

ulisi kuin yleisö tämän kilpailutuomarien päätöksen kuultuaan”. Yleisö näyttlee vielä toistaiseksi meillä asiaa ymmärtämättömänä – puusta katsojan osaa, joten tällaista ”mielenosoitusta” ei voitane toistaiseksi välttää. Myös Suomen Työmies -lehden mukaan ottelu ei ollut teknillisesti ollut muiden otteluiden veroinen, mutta yleisöstä erikoisen mielenkiintoinen, sillä kun Tammi julistettiin voittajaksi, oli yleisöstä arvostelu väärä ja se huusi, ulvoi ja vihelsi.

Kuva 11. Jyryn nyrkkeilykilpailujen ilmoitus⁷⁹, (Suomen Työmies)

Tyko siirtyy Jyrystä Helsingin Nyrkkeilyseuraan

Talvi 1923 oli Tyko nyrkkeilyuran kannalta mielenkiintoista aikaa. Hän nyrkkeili aktiivisesti Jyryn riveissä, mutta jotain tapahtui kevään korvalla, koska Tyko siirtyi edustamaan Helsingin Nyrkkeilyseuraa. Tapahtuneesta löytyy tietoja sekä Athlos -lehestä, että Viikkosanomista. Athlos -lehti⁸⁰ kertoo toukokuussa käydyistä Helsingin Nyrkkeilyseuran jäsenten välisistä mestaruusotteluista. Samoin tekee Viikkosanomat⁸¹, joka kertoo kamppailut käydyin Kiffenin huoneistossa. Otteluiden tasoa ei pidetty hyvänä, etenkin verrattuna vastaaviin, jotka käytiin vähän aiemmin Oopperan suurilukuiselle yleisölle. Tyko tuli näissä kamppailuissa kolmanneksi, kärsittyään tyrmäystappion toiseksi tulleelle Edelmannille.

Vuoden 1923 ehkä merkittävin Jyryn tapahtuma oli sen vastuulle annettu TUL:n ensimmäisten nyrkkeilymestaruuskilpailujen järjestäminen. Kilpailut pidettiin Mustikkamaalla kesäkuun alussa 2–3.6. Mikään muu liitto ei ollut vielä järjestänyt mestaruuskilpailuja, ja tästä tuli yksi merkkipaalu suomalaisen nyrkkeilyhistoriaan.

Suomen Sosialidemokraatti⁸² kirjoitti tapahtumasta mm.: ”TUL:n nyrkkeilymestaruuskilpailut, ensimmäiset laatuaan, järjestää Helsingin Jyry ensi lauantaina alkaen klo 5 ja sunnuntaina klo 1 i. p. Mustikkamaan kansanpuistossa. Osanottajina tulevat olemaan mukana poikkeuksetta kaikki TUL:n parhaat nyrkkeilijät. Mainittakoon tästä vain nimet, sellaiset kuin Wilenius, Tammi, Brännes, Laine, Elaus, Hiltunen, Paavilainen, Kekäläinen, Jukarainen, Nyström, Paananen ja painijana mainetta näyttänyt TUL:n mestari O. Pellinen.”

Kirjoituksen perusteella voisi päätellä Tykon edustaneen edelleen Jyryä, vaikka hän samassa kuussa oli jo kilpaillut Helsingin Nyrkkeilyseuran (Helsingin Nyrkkeilyklubi) jäsenten välisissä mestaruuskilpailuissa. TUL:n ensimmäisten mestaruuskilpailuiden tuloksissa⁸³ ei Tykon nimeä mainita, jonka perusteella voidaan olettaa, ettei hän niihin kilpailuihin osallistunut. Tämä taas puoltaisi sitä, että seuranvaihto olisi todellisuudessa tapahtunut. Vastaavasti Helsingin Jyryn nyrkkeilytoiminnan toimintakertomus⁸⁴ vuodelta 1923 antaa ymmärtää toisin, ja Tykoa pidetään edelleen seuran jäsenenä.

TUL:n Suomen
NYRKKEILY

MESTARUUSKILPAILUT

MUSTIKKAMAALLA
 Lauant. kesäk. 2 p. klo 5 ip.
 Sunnunt. kesäk. 3 p. klo 1 ip.

39 **39**

Osanottajaa **Osanottajaa**

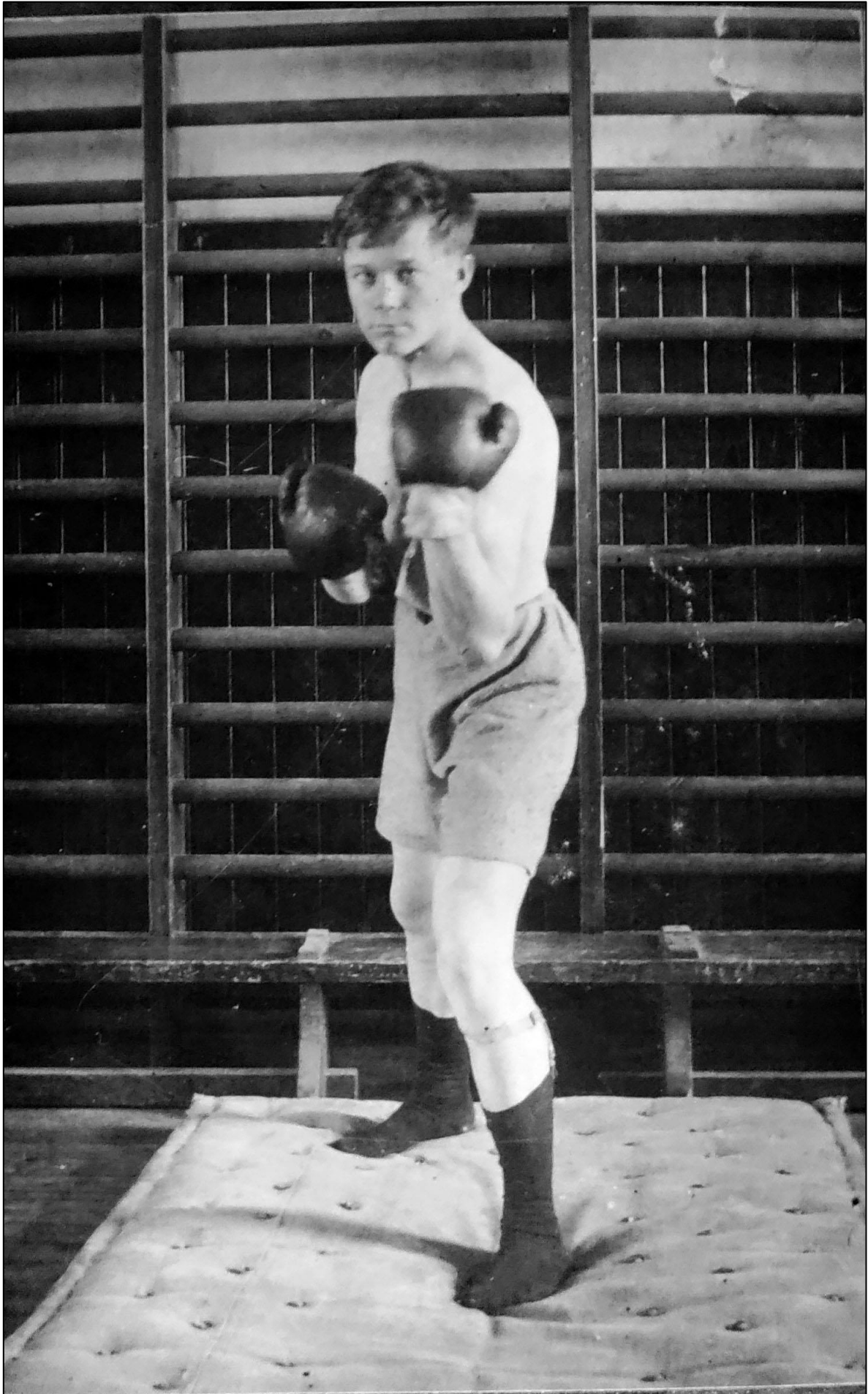
Merkana TUL:n parhaat

Pääsyliput kilpailuihin 6:—, 10:—
 ja 15:—, sotilaat ja lapset 2:—

Kilpailijoiden punnitus ja arvonta tänään seuran voimistelusalilla klo 3—4 ip.

Kuva 12. TUL:n ensimmäisten mestaruuskilpailuiden⁸⁵ ilmoitus, (Suomen Työmies)

Nyrkkeilyharrastus levisi kulovalkean tavoin vuosien 1922–1923 aikana myös maaseudun suuntaan. Em. vuosina kilpailuja järjestettiin eri puolilla maata. Kilpailukutsuja ja niiden tuloksia löytyy sanomalehdistä, kuten esim. Kaleva, Vaasa, Uusi Suomi, Vapaa Sana, Suomen Sosialidemokraatti, Työmies, Eteenpäin, Turun Sanomat, Helsingin Sanomat, jne. ”Nousevaa nyrkkeilyä” harrastaneita seuroja olivat mm. Helsingin Jyry, Helsingin Kullervo, Helsingin Työväen Nyrkkeilyklubi, Vaasan Kiisto, Pietarsaaren Voima, Porvoon Akilleen Nyrkkeilyklubi. Kotkan Riento, Turun Veikot, Helsingin Nyrkkeilyklubi (Helsingin Nyrkkeilyseura), Turun Nyrkkeilyklubi, Viipurin Voimailijat, Tampereen Voimailijat, Porvoon Akilles ja Åbo Boxingsklubb.

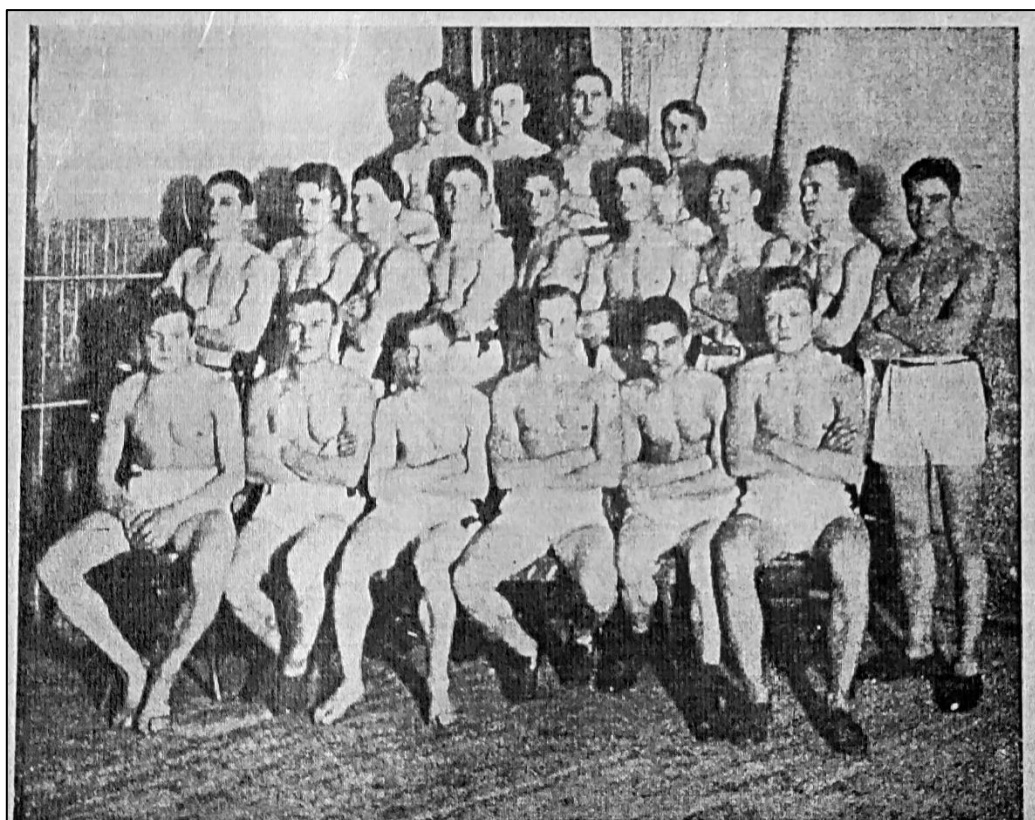

Kuva 13. Tyko nyrkkeilijänä, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi)

Nyrkkeily otti ensiaskeliaan 1920-luvulla

Ensimmäisen historiikin⁸⁶ ja katsauksen nyrkkeilystä kirjoitti Työvään Urheilulehden Veikko Paajanen lokakuussa 1928. Hän keskittyi kirjoituksessaan TUL:n nyrkkeilytoimintaan, ja totesi Helsingin Jyryn aktivoitumisen syksyllä 1921 antaneen voimakkaan sysäyksen nyrkkeilyharrastuksen leviämiseksi. Paajanen kertasi kirjoituksessaan Helsingin Työvään Nyrkkeilyklubin ja Jyryn alkuaikojen kilpailutoiminnan unohtamatta maininta Tykon voittaneen sarjansa Jyryn ensimmäisissä varsinaisissa nyrkkeilykilpailuissa.

Seuraavan kerran suomalaisen nyrkkeilyn historiaa käsiteltiin 1933, jolloin Suomen Urheilulehti⁸⁷ kirjoitti, miten muutamat uskalikot perustivat kymmenen vuotta aiemmin Suomen Nyrkkeilyliiton⁸⁸: ”uskallusta se todella vaatikin, sillä suuri yleisö ja suuri joukko vaikutusvaltaisia urheilujohtajiammekin oli jyrkästi vastaan nyrkkeilyä, pitäen sitä raakana tappeluna, jolla urheilun kanssa ei ole mitään tekemistä”. Koska Tyko oli nyrkkeilyn pioneereja, on hän ollut lajin harrastaja jo ennen lajiliiton perustamista.

Helsingin Työvään Nyrkkeilyklubin kansallisten nyrkkeilykilpailujen 13. 12. osanottajat.

Kuva 14. Työvään Urheilulehden joulukuu 1922 kansikuva, (Työvään Urheilulehti)

Kuva 15. Tammen perhe Helsingissä, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi)

Lopullinen lähtö Suomesta

Kolme Suomessa vietettyä vuotta saivat Tykon harkitsemaan taas uutta maailmanmatkaa. Mitkä olivat hänen motiivinsa lähtöön ja mihin hänellä oli aikomus suunnistaa ja miksi? Lauri Vaalan Massaurheilulehden kirjoittamassa tarinassa sanotaan näin: ”*mutta v. 1923 heinäkuussa Amerikan kuume oli siinä määrin saanut vallan, että jälleen oli lähdettävä matkalle maailmalle⁸⁹, tällä kertaa merimiehenä.*”

Helsingin Sanomien haastattelussa⁹⁰ 1952 Tykosta kerrotaan: ”*vuonna 1923 siis 29 vuotta sitten lähti nuori Tyko toverinaan toinen suomalaisnuorukainen Gunnar Vilenius Uruguayhun ammattinyrkkeilijäksi.*”

Helsingin Sanomissa⁹¹ 1938 on sama kertomus näin: ”*Läksin Suomesta v. 1923 ulkomaille omalla kustannuksellani ja ensin Euroopassa harhailtuani tulin tänne Uruguayhun ammattilaisnyrkkeilijänä.*”

Edellä mainituista kolmesta lainauksesta voidaan poimia sanat ”Gunnar Vilenius”, ”tällä kertaa merimiehenä” ja ”ensin Euroopassa harhailtuani”. Gunnar Vilenius (myös muodossa Wilenius) vilahtaa Tykon elämän varrella usein. Tammen perhe asui pitkään Helsingin Kallion kaupunginosassa osoitteessa Toinen linja 15 F ja muutti Tykon ollessa Venäjällä osoitteeseen Neljäs linja 20. Vastaavasti Vileniuksen perhe asui osoitteessa Toinen linja 13 A. Eli Tammet ja Vileniukset olivat naapureita. Lisäksi heitä yhdisti kummankin perheen taustat Hausjärvelle. Gunnarilla oli myös pikkuveli Sven (s. 1905), joka menestyi nyrkkeilyn saralla kolmikosta parhaiten. Hän oli yksi TUL:n kärkinyrkkeilijöistä 1920-luvulla. Gunnar ja Tyko liittyivät yhdessä Helsingin Jyryyn lokakuussa 1917. Nyrkkeilyssä Gunnar edusti ainoastaan Helsingin Nyrkkeilyklubia, Sven vain Helsingin Jyryä, kun taas Tyko oli perustamassa Helsingin Työväen Nyrkkeilijöitä, siirtyi sitten Helsingin Jyryyn ja lopulta Gunnarin seurakaveriksi Helsingin Nyrkkeilyklubiin.

Yksi ulkomaille lähdön kipinä on saattanut olla Tykon äidin velipuoli, 1887 syntynyt Johan Emil Heino, joka muutti Amerikkaan vuonna 1907. Hän asui San Franciscossa vielä 1960-luvulla. ”Amerikan kuume” tarkoitti yleisesti matkan kohteeksi Yhdysvaltoja tai Kanadaa. Niihin maihin suuntasi suurin osa suomalaisista siirtolaisista, Etelä-Amerikan maat olivat merkittävässä määrin harvinaisempia matkan päämääriä. Tiesivätkö Tyko ja Gunnar jotain Uruguaysta? Siitä ei ole varmuutta, mutta vastaavasti erilaisissa nyrkkeilyyn liittyvissä kirjoituksissa ja filmeissä mainittiin usein argentiinalaisista nyrkkeilijöistä.

Tyko lienee harkinnut maastamuuttoa jo pidempään, koska hän antoi vuoden nuoremmalle veljelleen Väinölle ”muistoksi” sen ajan suurimman nuorisoa kiehtovan menestyskirjan, Ilmari Jäämaan kirjoittaman Nuorten Keksijäin ja Kokeilijain kirjan. Kirjan kolmannen painoksen kannessa oli ensimmäistä kertaa kuvattuna radioamatööri. ”Muisto” enteilee myös sitä, että seuraava tapaaminen olisi vasta pitkän ajan kuluttua. Omistuskirjoituksen päivämäärä on 17.4.1923, mutta todistettavasti Tyko on ollut Helsingissä vielä sen vuoden toukokuussa.

Mikä oli kaverusten matkan lähdön tarkka ajankohta, on avoin, mutta Tykon mainitsema heinäkuussa 1923, lienee todennäköisin ajankohta Suomesta lähdölle. Vastaavasti hän sanoo: ”ensin Euroopassa harhailtuani”, mikä taas ei kerro ”harhailuun” kulunutta aikaa ja/tai paikkaa. ”Tällä kertaa merimiehenä” antaisi ymmärtää heidän pestautuneen merimiehen tehtävään johonkin laivaan.

Ajankohtaa heinäkuu puoltaa urheilulehti Athlosin⁹² numeron 8.10.1923 kertomus Helsingin Nyrkkeilyseuran saman vuoden syyskuussa järjestämistä nyrkkeilykilpailuista. Lehtikirjoituksessa sanotaan mm. ”HNS kilpanyrkkeilijöittensä joukosta kaipasi muutamia parhaita nimiä, kuten mm. Vilenius, joka on matkustanut Etelä-Amerikkaan.” Tässä kohdin kirjoittajalla tuntuisi olevan varma tieto tapahtuneesta matkustamisesta ja vieläpä sen kohteesta. Mikä taas tarkoittaisi Etelä-Amerikan olleen tietoisesti valittu matkakohde. Helsingin kaupungin osoitetiedoissa on 3.1.1924 Gunnarin kohdalla on merkintä ”Amerika”, joka viittaa maastamuuttoon.

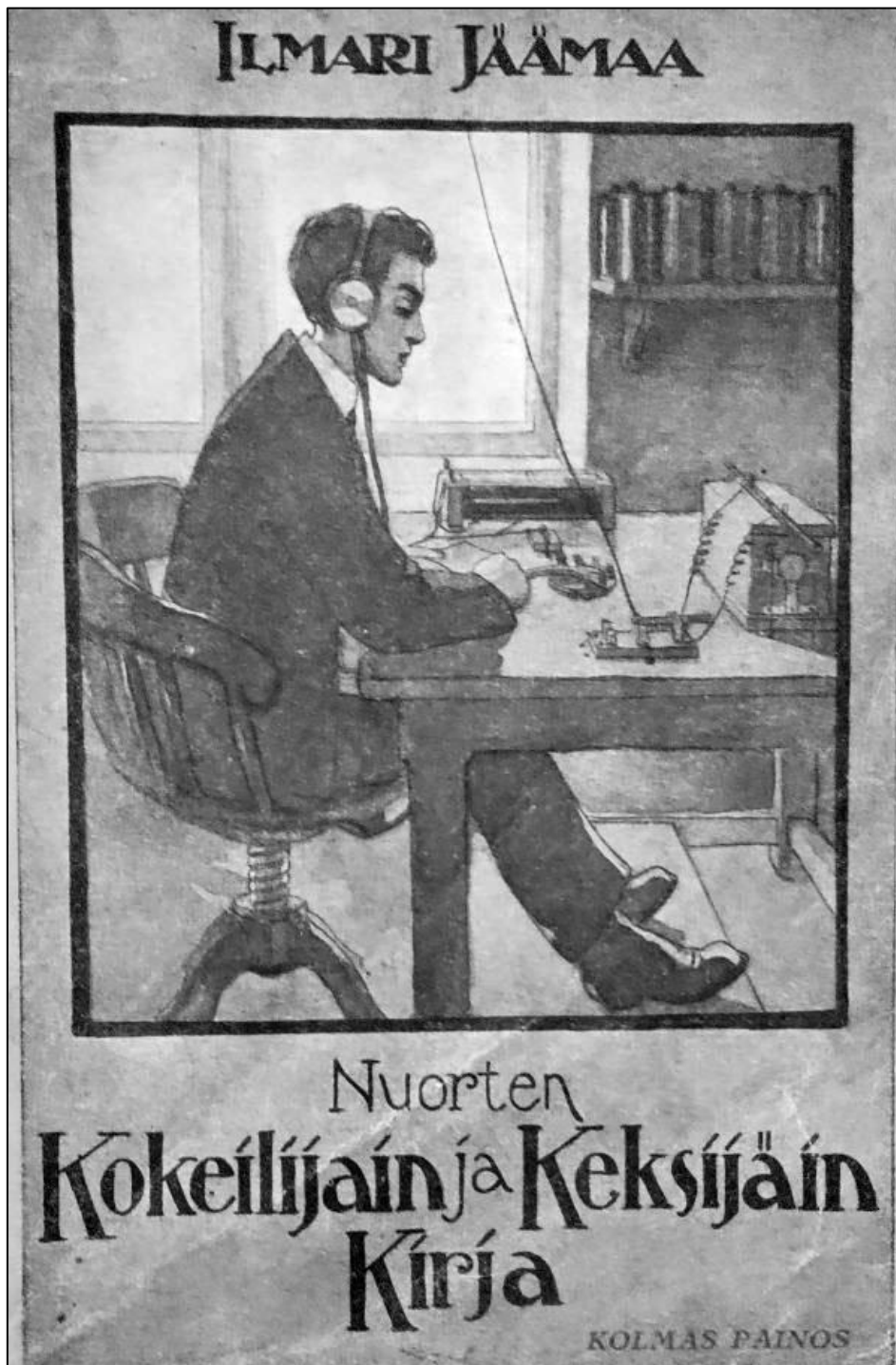
Helsingin Jyryn nyrkkeilytoiminnan vuoden 1923 toimintakertomuksessa⁹³ kirjoitetaan: ”Liitto järjesti kesällä nyrkkeilyohjaajakurssit⁹⁴, joihin johtokunta myönsi kaksi stipendiä seuran nyrkkeilijöiden käytettäväksi. Stipendin saaneista T. Tammi on siirtynyt ulkomaille.” Tekstistä voisi päätellä Tykon olleen TUL:n kesän aikana järjestämällä nyrkkeilyohjaajakursseilla ja Jyry piti Tykoa ”omanaan”, vaikka hän onkin edustanut toisen liiton Helsingin Nyrkkeilyklubia toukokuussa. Ulkomaille lähtö todennetaan myös tässä kirjauksessa.

Yksi vahvimista Tykon ja Gunnarin nyrkkeilyinnoittajista oli Viktor Smeds. Häneen Tyko⁹⁵ ja myös Gunnar Vilenius⁹⁶ viittaavat myöhemmissä vaiheissaan. Viktor Smeds oli suomalainen urheiluvaikuttaja, liikemies ja olympiamitalisti. Hän oli Suomen kansainvälisesti näkyvimpiä urheiluvaikuttajia. Lajeinaan olivat voimistelu, paini ja etenkin nyrkkeily, jossa hän oli Suomen mestari raskaassa keskisarjassa 1923 ja raskaassa sarjassa 1925. Athlos -lehti oli Suomen Nyrkkeilyliiton virallinen äänenkannattaja, Viktor Smeds toimi sen vastaavana päätoimittajana vuosina 1924–1925.

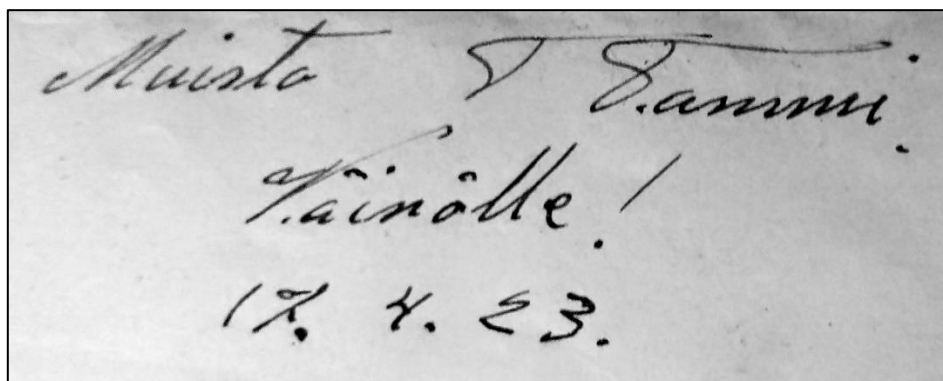
Vuoden 1918 jälkeinen poliittinen myllerrys synnytti Suomen Valtakunnan Urheiluliiton rinnalle Suomeen Työväen Urheiluliiton, minkä vuoksi seuratoimijoiden ja urheilijoiden poliittiset näkemykset tulivat entistä vahvemmin ja kärjekkäämmin esiin niin itse urheilukilpailuissa kuin niiden ulkopuolella. Tätä taustaa vasten verrattuna Viktor Smeds piti erittäin maltillisen ja yhdistävän puheen lausuessaan Suomen Nyrkkeilyliiton syntysanoja. Athlos -lehti⁹⁷ kirjoitti liiton synnystä lokakuun 1923 numerossa mm.: ”Porvarillinen” nyrkkeily, jos nyt yleensä sitä nyrkkeilyä, jota harrastetaan Työväen Urheiluliittoon kuulumattomien seurojen keskuudessa, voi kutsua ”porvarilliseksi” kun se puoluepolitiikkaan katsoen on aivan merkityksetön, on tähän asti ollut vailla yhteistä liittoa. Sen toiminta ja työskentely on ollut enemmän tai vähemmän paikallinen ja vailla kiinteämpiä päämääriä. Suomen Nyrkkeilyliitto tahtoo jo ensi askeleillaan huomauttaa, että kaikki

puolue- ja kielipolitiikka on sille täydellisesti vierasta. Se ajaa ainoastaan yhtä päämäärää: kaikki maamme nyrkkeilyurheilun levinnän ja kehityksen puolesta. Muut katsantokannat kuten esim., että eräs työskentelee sosialismin ja kommunismin ja toinen taas kuningasasian tai porvarillisen tasavallan puolesta, että joku on ruotsimielinen ja toinen suomenkielinen, ei tule lainkaan kysymykseen. Sellaiset päämäärät ovat Nyrkkeilyliiton toiminnan ulkopuolella, joka muuten käy täysin selville liiton sääntöjen ensimmäisessä pykälässä”.

Viktor Smeds kuvaa puheessaan erittäin hyvin nuoren Suomen sen hetkistä poliittista tilaa, ja antaa ymmärtää, miten lajin harrastajien henkilökohtaiset näkemykset tulee voida erottaa itse urheilun harrastamisesta. Hänessä on selkeästi ollut diplomaatin aineksia. Koska Tyko ja Sven antavat positiivista palautetta Smedsistä, on hänen täytynyt olla laajalti arvostettu henkilö lajiharrastajien keskuudessa. Monissa myöhemmissä kirjoituksissa häntä tituleerataan nimellä ”maisteri Smeds”. Toki hän oli valmistunut filosofian maisteriksi Helsingin yliopistosta 1908, mutta häntä pidettiin myös ”mestarina” urheilun alalla.

Kuva 16. Tykon lahjoittaman kirjan kansilehti, (Tuuli Oksasen kokoelma)

Kuva 17. Tykon lahjan saatesanat, (Tuuli Oksasen kokoelma)

Helsinki - Montevideo

Tykon lausumien perusteella voisi olettaa, että hän ja Gunnar päätyivät Uruguayhun jo vuoden 1923 puolella, joskin päivämäärästä ei ole varmuutta. Merimiehen Ystävä -lehden⁹⁸ toisella lisälehdellä helmikuun ensimmäisenä päivänä 1924 kohdassa ”Sanomia ja tervehdyksiä”, terveisiä Hampurista lähettävät merimiehet Gunnar Wilenius ja Väinö Tammi. Terveiset on päivätty ajankohtaan 5.1.1924. Gunnar Wilenius on Gunnar Vilenius, mutta Väinö Tammi ei ole Tyko Tammi, vaan pikkuveljensä. Koska Tyko kuitenkin kertoo vuoden 1952 Helsingin Sanomien haastattelussa lähteneensä matkaan nimenomaan Gunnar Vileniuksen kanssa: ”lähti nuori Tyko toverinaan toinen suomalaisnuorukainen Gunnar Vilenius Uruguayhun ammattinyrkkeilijäksi” ja siellä he yhdessä todistettavasti nyrkkeilivät, voidaan päätellä Tykon matkustaneen veljensä nimellä. Miksi näin on tapahtunut? Tyko on kertonut jälkikasvulleen tullessa Uruguayhun kiinalaisella passillaan. Ensimmäiseksi tulee mieleen, ettei Tyko ole saanut Suomessa asianmukaisia matkustusasiakirjoja, varsinkin kun hän edelliseltä ulkomaanmatkaltaan oli palannut ”körükyydillä”. Tämä vaihtoehto on mahdollinen ja hyvinkin todennäköinen. Miksi ihmeessä hän olisi muuten matkustanut veljensä nimellä?

Saksalaiselta sukututkimussivustolta⁹⁹ löytyy tieto niin Väinö Tammen, kuin Gunnar Wileniuksen matkustamisesta Hampurista laivareitillä ”Bilbao; La Coruna; Vigo; Montevideo; Buenos Aires”. Matkustusaikaväliksi annetaan 1850–1934. Tykon ja Gunnarin kohdalla ajankohta on erittäin suurella todennäköisyydellä ollut syksy 1923. Tämän reitin laivalla kaverukset ovat matkanneet merimiehinä.

Edellä mainitun tiedon pohjalta Daniel Tammen¹⁰⁰ käsitys isoisänsä matkustamisesta kahdesti junalla Venäjän halki Vladivostokiin, ei voi jälkimmäisen matkan osalta pitää paikkaansa. Ensinnä, siitä ei ole näyttöjä ja toiseksi, Tyko on todistettavasti matkannut Uruguayhun laivalla Hampurin kautta.

4 TYKON AIKUISIKÄ 1924-1967

Tyko ja Gunnar Uruguayssa

Mitä Tyko ja Gunnar tekivät aluksi työkseen, on kiteytetty Tykon haastattelussa: ”*vaikeini visusti kaikesta siitä mitä oli Uruguayssa alkajaisiksi saanut nähdä ja kokea, mutta kovaa hän sen myönsi olleen: aluksi erään suomalaisen siirtolaisen työkumppanina sisämaassa, sitten hevospaimenena ja soittajana ravintoloissa ja hotelleissa, ja väliin yhtä ja toista semmoista, mihin uuden yrittäjän eläkkeeseen oli pakko pistää hyppysensä*”. Eli, aivan avosylin ei uusi maa kaveruksia ottanut vastaan, vaan kovan työn kautta. Suomalainen sisu on ollut merkittävässä osassa integroitumisessa uuteen asuinympäristöön. Missä Tyko ja Gunnar töitään tekivät, on hivenen epäselvää, mutta koska ensimmäinen kirjallinen viite Tykosta löytyy helmikuulta 1924, jolloin hän on ollut Uruguayn Floridassa. On todennäköistä heidän suunnanneen sinne hyvin nopeasti Montevideoon saapumisen jälkeen.

Uruguayssa ja Argentiinassa oli tuohon aikaan jonkin verran suomalaisia siirtolaisia. He olivat pääosin joko seikkailijoita ja/tai poliittisuskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvia henkilöitä. Myös vähitellen nousuun lähtenyt Etelä-Amerikan kauppa lisäsi suomalaisten määrään. Tämän myötä Uruguayhun nimettiin¹⁰¹ 1922 uusi konsuli. Tästä Karjala -lehti kirjoitti: ”Suomen konsuliksi Montevideoon, toiminta-alueenaan koko Uruguayn tasavalta, on nimitetty insinööri A. Nikander.”

Tykosta löytyy maininta virallisista asiakirjoista hyvin nopeasti maahan saapumisen jälkeen. Maininta liittyy maksamattomiin veroihin. Uruguayssa ammatillisurheilua verotettiin, kuten muutakin liiketoimintaa. Tämän vuoksi ammatillisottelujen tuotosta piti maksaa veroa valtiolle. Veronmaksu oli organisoitu paikallishallinnon kautta. Ensimmäisen nyrkkeilyottelun verot olivat jääneet maksamatta. ”Herrat Tyko Tammy and Remigio Guichón Núñez nyrkkeilivät ammatillisottelun¹⁰² Floridan kaupungissa 24.2.1924. Ottelun tuotosta on suoritettava 10 % maksu Kansalliselle Komissiolle (National Commission). Maksun suorituksessa on huomioitu kokonaistuotosta \$11.74 vähennyksenä ottelun järjestämiskulut, maksettavan summan suuruus on \$8.16. Tämän kuittaa Herra Raúl V. Theoduloz.”

Myöhemmin Kansallinen Komissio ilmoitti maksuvelvoitteen tulleen hoidetuksi: ”Floridan osavaltion edustaja Raúl V. Theoduloz vahvistaa¹⁰³ vaaditun summan \$8.16, maksetuksi aikataulun mukaisesti (29.2.1924).”

Kolme kuukautta nyrkkeilyottelun jälkeen, kesäkuussa 1924, julkaistiin painijain, painonnostajain ja nyrkkeilijain Athlos -lehdessä kahden sivun mittainen kirjoitus otsikolla ”Mielenkiintoinen nyrkkeilykirje Uruguaysta¹⁰⁴”. Kirjeen kerrotaan olevan V. Vileniuksen lähettämä. Nimi V. Vilenius on virheellinen, sen kuului olla G. Vilenius eli Gunnar Vilenius.

Gunnar kertoi kirjeessä asuvansa Montevideossa, nyrkkeilleensä eräässä paikallisseurassa ja joutuneensa sen valmentajan huijaamaksi. Valmentaja oli järjestänyt hänelle ammatillisottelun

Buenos-Airesiin sopimatta asiasta Gunnarin kanssa ja hyötyäkseen siitä itse. Tästä suivaantuneena hän oli jättänyt koko seuran. Lisäksi hän kertoi yhteyksistään Tykoon ja siitä, miten hän oli viettänyt kuukauden Tykon luona harjoittelemassa. Tänä aikana he olivat otelleet paikallisten nyrkkeilijöiden kanssa, ja lopulta heille oli hankittu ammattilaisvastustajat Montevideosta. Sekä Tyko että Gunnar olivat voittaneet ottelunsa. Tämä ottelu oli Tykon toinen ammattilaisottelu Uruguayssa.

Athlos -lehti julkaisi paljon erilaisia otteluselostuksia. Mielenkiintoista tässä on se, miksi lehti julkaisi Uruguaysta tulleen otteluselostuksen. Lauseista: ”Kysyt, olenko vielä yhteydessä Tammen kanssa? Kyllä olen, vaikka ei aivan yhdessä. Hän on ollut noin 100 km täältä eräässä pienessä maaseutukaupungissa miltei koko ajan ja minä taas Montevideossa”, käy ilmi kirjoittajan olleen jo aiemmin yhteydessä Athlos -lehteen. Gunnar Vilenius sekä Tyko edustivat Helsingin Voimailuseuraa ennen lähtöään matkaan, ja sen jäsen oli myös Athlos -lehden vastaava päätoimittaja, Gunnar Smeds. Kirjeenvaihto lienee kuitenkin käyty joko päätoimittaja Heikki Lehmuston tai toimitussihteerin E. Soinion kanssa, koska lauseesta: ”Pyytäisin selittämään Smedsille” käy ilmi, ettei Smeds ole kirjoittajan välitön keskustelukumppani.

Tyko siirtyi kahden ammattilaisottelun jälkeen valmennustehtäviin, mutta nyrkkeili edelleen sparraus- ja harrastusmielessä. Kolme vuotta edellä mainittujen ottelujen jälkeen, hän ilmestyi uudelleen nyrkkeilykehään ottelussa, joka saavutti palstatilaa niin Uruguayn kuin Suomen lehdistössä.

Gunnarin matkan jatkui

”Mielenkiintoisessa nyrkkeilykirjeessä Uruguaysta” Tykon matkakumppani Gunnar Vilenius kertoo olleensa edelleen yhteydessä Tykoon, vaikka asuivat reilun sadan kilometrin päässä toisistaan. Tyko Floridassa ja Gunnar Montevideossa. Tykon toisen ammattilaisottelun jälkeen ei Gunnarin ja Tykon yhteisestä matkasta ole dokumentoituja näyttöjä. Gunnar lienee muuttanut Argentiinaan melko pian, ehkä jopa ennen Tykon muuttoa Montevideoon. Gunnarista löytyy muutaman sivun mittainen kirjoitus Urheilija -lehdessä¹⁰⁵ tammikuussa 1931. Kirjoituksen otsikkona on ”Suomalainen nyrkkeilijä metsästelee Argentiinassa”. Kirjoituksessa on seitsemän valokuvaa erilaisista metsästystilanteista, ensimmäisessä on ammuttu alligaattori. Gunnar on ollut Argentiinasta yhteydessä veljensä Sveniin¹⁰⁶, koska joitain kirjoituksia ja kuvia on Suomeen tullut. Svenin pojanpojilla on edelleen hallussaan sekä Urheilija -lehden valokuvat, että kuvassa näkyvän alligaattorin nahka.

Tyko nousee uudelleen nyrkkeilykehään

Työväen Urheilulehti julkaisi syksyn 1927 numerossaan¹⁰⁷ ”entisen Jyryn nyrkkeilijän” Tyko Tammen otteluselostuksen. Tykon kerrotaan toimineen tuolloin ”Etelä-Amerikassa Uruguay Prado de Montevideo seuran nyrkkeilyvalmentajana”. Kirjoitus oli käytännössä hyvin tarkka selostus ottelutapahtumasta.

Tapahtumassa oli ensin kaksi valmistavaa ottelua, joista ensimmäinen oli lyhennetyin erin oteltu nyrkkeilyottelu ja toinen paremmin humoristinen tapahtuma. Illan pääottelu oli Tykon ja häntä kymmenen kiloa painavamman katalaanilaisen nyrkkeilijän Jose Fonollosan kohtaaminen. Tyko hallitsi ottelua koko ajan, voittaen sen lopulta. ”Hän oli yleisön suosikki ja häntä pidettiin ainutlaatuisena omaten suurenmoisen tekniikan ja sisun. Hän nyrkkeilee ennen kaikkea järkevästi, johon yhdistyy jonkinlainen loisteliaisuus”. Vastaavasti Fonollosan todettiin olevan ”rohkea ja hänellä on paljon raakaa voimaa”. Urheilulehden kirjoituksessa kerrotaan alkuperäisen tekstin olevan ”paikallisen sanomalehden” tuotosta. ”Paikallinen sanomalehti” on Montevideossa ilmestyvä El País -lehti. Ottelu oli käyty 13. huhtikuuta 1927, mutta El País -lehden varsinainen otteluselostus ilmestyi vasta saman vuoden syyskuun 18. päivänä.

Ottelu oli käyty Floridassa sadan kilometrin päässä Montevideosta. Itse ottelun ja El País -lehdessä olleen kirjoituksen viiden kuukauden aikaeroa selittänee se, että Tyko on muuttanut kesän aikana Montevideoon ja tällä tavoin häntä tehtiin tunnetuksi paikallisille. Otteluselostuksen julkaisemisen jälkeen syntyi pienimuotoinen hämmennys. Joku oli tehnyt valituksen tapahtuneesta ja vedonnut kyseessä olleen ammattilaisottelu, joka ei täyttänyt kaikkia vaadittuja muutoseikkoja, eikä siitä saaduista tuotosta ollut maksettu veroja. Tämän vuoksi Tykon nimi ilmestyi jälleen kerran Kansallisen Komissoin dokumentteihin¹⁰⁸ ja selvitettävää tuli.

”Kansallinen liikuntavaliokunta” (National Physical Education Commission¹⁰⁹) vaati selvitystä tapahtuneisiin hallinnollisiin säännönvastaisuuksiin moittien myös paikallista edustajaansa, Raúl V. Theodulozia. Vastineessa oli kerrottu ottelun järjestetyn Floridan Athletic Clubin eduksi ja tämän avulla sille hankittiin tuloja, eikä ottelijoille maksettu mitään. Kyseessä oli siis puhdas PR-tapahtuma. Lopputulemana ”Kansallinen liikuntavaliokunta” totesi tapahtuneiden virheiden olevan anteeksi annettavia ja syypanä niihin olleen Raúl V. Theodulozia, mutta korosti, ettei vastaavia poikkeamia säännöksistä hyväksytä jatkossa.

Opiskelu voimistelunopettajaksi

Liikuntakasvatus ja -koulutuksen lähti kehittymään Uruguayssa José Batlle y Ordóñezin¹¹⁰ hallintokaudella. Ordóñez oli Uruguayn presidentti vuosina 1903–1907 ja 1911–1915. Presidenttikausiensa välisen ajan hän vietti Euroopassa opiskelemaan hallintojärjestelmiä. Ordóñez oli poliittiselta taustaltaan sosiaalidemokraatti ja ajoi voimakkaasti sosiaalisia uudistuksia kuten kahdeksan tunnin työpäivää, työttömyyskorvausta ja kansaneläkettä. Hänen aloitteestaan perustettiin 1911 CNEF (National Commission of Physical Education). Ordóñezin aikaansaamien toimien takia maassa käynnistettiin urheilupaikkojen rakentaminen, kuten yleisurheilustadionin 1921 ja jalkapallostadionin Centennial Stadium 1930.

Ensimmäinen merkittävä askel liikuntakoulutuksen saralla oli amerikkalaisen professori Jess T. Hopkinsin saapuminen johtamaan YMCA:n (Young Men's Christian Association) liikuntatoimintaa¹¹¹ 1912. Hän organisoii yhdistyksen toimintaa niin Montevideossa, kuin maan sisäosien pääkaupungeissa. Näiden toimien avulla uruguaylaisten ja maahanmuuttajien elämä kehittyi fyysisesti ja sosiaalisesti väestön hygienian ja terveyden parantumisen myötä. Toinen merkittävä askel oli Julio J. Rodríguezin liittyminen liikuntavaikuttajien joukkoon. Hän piti oppisäänään Pohjois-Amerikassa YMCA:n Springfield Collegessa opiskellutta Jess T. Hopkinsia. Samaan opinahjooon¹¹² lähti myös Rodríguez opiskelemaan 1910-luvun loppupuolella. Julio J. Rodríguezin vastuulle tuli Uruguayn 1920 -luvun liikuntakoulutuksen¹¹³ sisällön määrittäminen ja sen organisointi. Näillä kursseilla hän tapasi Tykon ensimmäisen kerran. Rodríguezin toiminta oli laaja-alaista ja hän julkaisi mm. kori- ja lentopallon¹¹⁴ sääntö- ja ohjekirjan 1920, ja vastaavan jalkapallosta¹¹⁵ 1932.

Varsinainen akateeminen liikunnanopettajakoulutus¹¹⁶ (National Commission of Physical Education) käynnistyi Uruguayssa 1939. Koulutus oli kestoltaan kolme vuotta ja sen suorittamiseen oli vahvistettu erikseen vaadittavat pääsy- sekä akateemiset vaatimukset. Ensimmäiset opettajat valmistuivat tästä koulutusohjelmasta vuonna 1942. Tätä ennen oli käytössä kaksi rinnakkaista liikunnanopettajan/-ohjaajan koulutusohjelmaa¹¹⁷:

1) National Commission of Physical Educationin (CNEF) lyhytkurssit. Tämä koulutus ei antanut sellaisenaan virallista opettajapätevyyttä, koska yksittäiset kurssit olivat enintään kuukauden mittaisia.

2) Etelä-Amerikan nuorten miesten kristillisen yhdistyksen (YMCA - Young Men's Christian Association) teknisessä instituutissa Montevideossa järjestetty koulutus, joka kesti 4 vuotta. Tästä koulutus ei sellaisenaan antanut virallista liikunnanopettajanpätevyyttä.

”CNEF:n lyhytkursseja järjestettiin¹¹⁸ kahdeksan kertaa vuosina 1920–1936. Kurssien suorittaneista tuli niin sanotut ”Sports Plaza Teachers” tai ”Liikuntakasvatuksen opettajat”, Uruguayn ensimmäiset järjestelmällisesti koulutetut opettajat¹¹⁹.” Lyhytkursseilla annettu opetus pätevoitti

liikunnan ja voimistelun opettamiseen, mutta ei muihin peruskoulunopettajan tehtäviin. Vastaavasti peruskoulunopettajan koulutukseen ei tuolloin kuulunut voimistelun ja liikunnanopetusta. Tyko on osallistunut kurssille numero neljä, joka järjestettiin 23. maaliskuuta - 2. huhtikuuta 1925 Atlántidassa sijaitsevassa Atlántida -kylpylässä. Lisäksi hän on osallistunut Nuorisokristillisten yhdistysten liiton (YMCA) koulutukseen Piriápoliksen lomakeskuksessa maaliskuussa 1930. Kurssien sisältöön on kuulunut lisäksi myös excursioita toisten maiden liikuntakoulutukseen. Tyko oli mukana ainakin yhdellä Argentiinan Buenos Airesiin suuntautuneella matkalla¹²⁰.

Kuva 18. Tykon liikuntakurssin yhteiskuva uintiharjoituksesta¹²¹, (URM)

Tyko näkyy mustassa uimapuvussa toisessa rivissä ensimmäisenä vasemmalta. Kuvat 18. ja 19. ovat osa National Commission of Physical Educationin valokuva-arkiston kokoelmaa, niiden kuvaaja oli José Tato Lorenzo.

Kuva 19. Tykon liikuntakurssin yhteiskuva kenttälajeista ¹²², (URM)

Tyko istuu toisena toisessa rivissä oikealta.

Ensimmäiset vuotensa Tyko asui Floridan kaupungissa, josta hän matkusteli tarpeen mukaan muualle maahan. Pääosin kuitenkin Montevideon suuntaan, koska se oli Uruguayn pääkaupunki ja sillä suunnalla tapahtui hänen elämänsä kannalta alkuvuosien merkittävimmät asiat. Vuodelta 1927 löytyy useita lehtikirjoituksia ja hänen tekemiään viranomaiskyselyjä, jotka viittaavat hänen olleen aikeissa muuttaa Montevideoon. Lisäksi saman vuoden syksyllä hän kertoo olevansa Uruguay Prado de Montevideo seuran nyrkkeilyvalmentajana. Floridasta käsin tätä tehtävää olisi ollut erittäin hankala hoitaa.

Tyko hakee opettajan pätevyyttä

Tyko haki liikunnanopettajan pätevyyttä¹²³ elokuussa 1927. Hakemuksessaan hän kertoo suorittaneensa kansallisen liikuntatoimikunnan määräysten mukaiset kurssit ja tarvittavat käytännön harjoitukset voimistelunopettajan (professor) ammattinimikkeen saamiseksi. Lisäksi hän pyytää, että hänet otettaisiin huomioon avoimien työpaikkojen tarjoamisessa (jos ketään ei ole vielä nimitetty) väliaikaisiin tai vakinaisiin tehtäviin.

Tekninen osasto ilmoittaa: Se, että olet osallistunut intensiivikurssiin, ei oikeuta hakemaan ammattinimikettä. Teknisen osaston näkemyksen mukaan hakijalle voitaisiin antaa vain todistus siitä, että hän on osallistunut mainitulle kurssille. Avointen työpaikkojen huomioon ottamiseksi Tekninen osasto uskoo, että pyyntö on hyväksyttävä, koska kyseessä on henkilö, jolla on erittäin hyvät tiedot ja taidot. Tyko Tammi olisi sopiva henkilö koulujen liikuntakursseille. Mitä tulee hänen suoritukseensa neljännellä intensiivikurssilla, joka pidettiin Atlantidassa vuonna 1925, Tekninen

osasto ilmoitti Kansalliselle liikuntakoulutuskomissiolle seuraavaa: Tammi on suomalainen ja on käynyt peruskoulun kuudenteen vuoteen asti. Hän puhuu kotimaansa kieltä ja espanjaa ei kovin hyvin, lisäksi hän on viulunsoiton opettaja. Tammi oli kaksi vuotta nyrkkeilyohjaajana Suomessa. Tällä hetkellä hän asuu Floridassa ja osallistuu säännöllisesti tämän kaupungin urheilutoimintaan sekä toimii vapaaehtoisena urheilutoiminnan johtajan avustajana (Sports Square). Äskettäin päättyneellä intensiivikurssilla Tammi osoitti, että hänellä on ne tiedot ja taidot, jotka liikunnanohjaajalla tulee olla. Yhteenvetona voidaan todeta, että hän tarvitsee vielä hieman kokemusta ja paremman espanjan kielen taidon pystyäkseen tehokkaasti hoitamaan kansallisen komission opetustehtävää. Päätös 17832: hyväksytään Teknisen osaston raportti ja annetaan asianosaiselle todistus siitä, että hän on osallistunut neljännelle liikunnanopettajien intensiivikurssille. Lisäksi hänet huomioidaan täytettäessä koulun liikunnanohjaajan paikkoja. Eli virallista opettajan pätevyyttä Tyko ei vielä saanut, mutta pienen lisäkokemuksen ja espanjan kielen parantamisen myötä opettajan pätevyys olisi mahdollista saada.

Tyko hakee uudelleen liikunnanopettajan pätevyyttä ja samalla kronografiksi

Tykon hakiessa liikunnanopettajan pätevyyttä elokuussa 1927, häneltä edellytettiin lisää harjoittelua ja parempaa espanjan kielen taitoa. Sitä lienee karttunut nopeasti, sillä jo vuoden 1928 puolella tyttärensä syntymätodistuksessa mainitaan hänen ammatikseen¹²⁴ liikunnanopettaja (de profesión PROFESOR DE ED. FÍSICA). Kielitaidon parantumisen yksi osatekijä on varmasti ollut avioituminen Deolinda Capozzolin kanssa. Muutettuaan Montevideoon Tyko aktivoitui monella osa-alueella. Hän alkoi hakea erilaisia Uruguayn valtion virallisia oikeuksia, voidakseen hankkia lisätuloja urheilusta ja siihen liittyvistä toimista. Näitä olivat mm. nyrkkeilyn ammattilaisottelujen ajanottajan toimi ja urheiluhierojan pätevyys.

Tykon siirtymistä liikunnanopettajan tehtävään tukee myös pyyntö¹²⁵, jossa hän hakee lupaa toimia toisen luokka-asteen koulun nro 86 vastuuopettajana Parque de los Aliadosin yleisurheilukentällä keskiviikkoisin. Lupa myönnettiin.

Hakemukseensa¹²⁶ toimia ammattilaisnyrkkeilykilpailujen ajanottajana (kronografina) Tyko sai vastaukseksi, että hänen pitkä nyrkkeilykokemuksensa amatööri- ja ammattilaisympäristössä sekä toimiminen nyrkkeilyvalmentajana mahdollistaa hänelle toimimisen kyseisessä tehtävässä. Mutta ennen kuin hänelle voidaan myöntää virallinen pätevyys, tulee hänen työskennellä harjoittelijana vähintään kymmenessä nyrkkeilyottelussa pätevyyden omaavan ajanottajan (kronografi) valvonnassa. Ajanottajan tulee raportoida kirjallisesti Technical Direction:lle harjoittelijan toiminnasta. Jos kymmenennen ottelun jälkeen kaikki raportit ovat hänelle suotuisia, niin hänet voitiin lisätä ajanottajaluetteloon, eli saada ajanottajan pätevyys.

Hierojan pätevyys

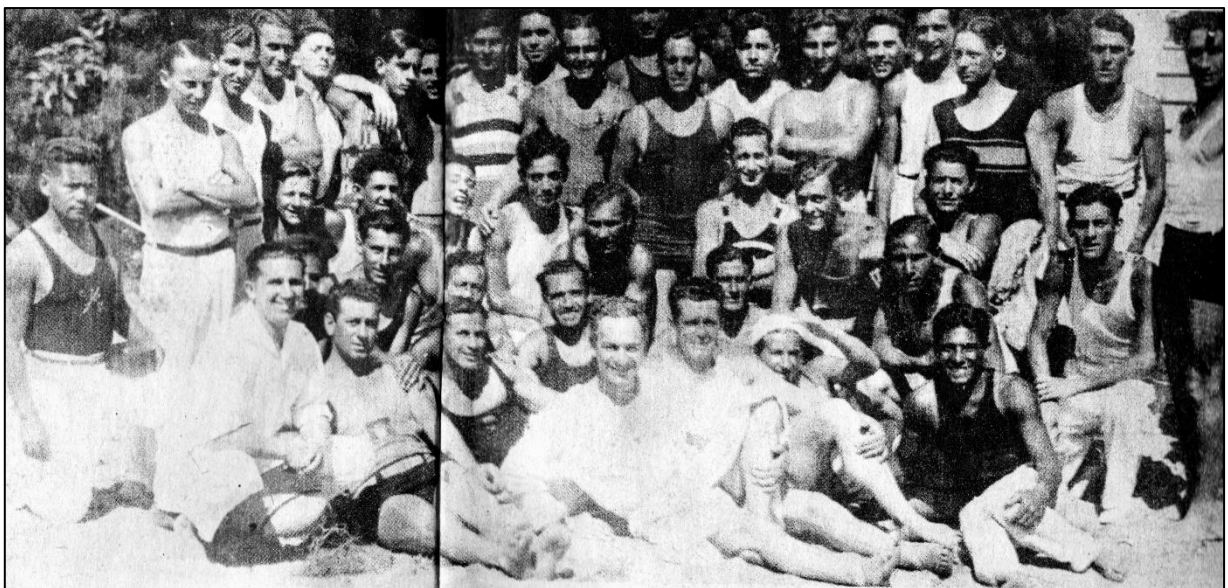
”Río de la Plata” -mestaruuskilpailuihin tähtäävien ja kilpailuun osallistuville urheilijoille haettiin hierojaa (masagist) huhtikuussa 1928. Tehtävän asemapaikka oli Montevideon virallinen urheilukenttä ja siitä maksettava kuukausikorvaus 60 pesoa. Tyko valittiin¹²⁷ tähän tehtävään, mutta Kansallisella komitealla ei ollut mahdollisuutta nimetä hänelle varahenkilöä varojen puutteen vuoksi.

Tutkinnon täydentäminen

Kun ensimmäiset 1939 käynnistyneen akateemisen liikunnanopettajakoulutuksen suorittaneet opettajat valmistuivat, syntyi tilanne, jossa pääosa maan liikunnanopettajista oli suorittanut CNEFin lyhytkurssit tai YMCA:n koulutuksen, jolloin uusien ja vanhojen opettajien koulutustaustat eivät vastanneet toisiaan. CNEFin ja YMCA:n koulutuksen saaneiden rinnalla työskenteli vielä peruskoulun luokanopettajia, joilla ei ollut liikuntakoulutusta. Tämän vuoksi liikunnanopettajien pätevyysvaatimuksia tarkennettiin ja päätettiin käynnistää täydennyskoulutus. Vuosien 1920 ja 1936 välisenä aikana Uruguayssa oli järjestetty kahdeksan intensiivikurssia (lyhytkurssia), joissa oli koulutettu liikuntakasvatukseen ja urheilun ammattilaisia. Nämä kurssit kestivät kahdesta neljään viikkoon per jakso ja suurin osa niistä oli järjestetty sisäoppilaitoksissa. Kuusi kurseista järjestettiin ei-opettajataustaisille opiskelijoille, ja kaksi jo peruskoulun opettajakoulutuksen saaneille. Näiden kurssien suorittamisesta myönnetty titteli ”Urheilupaikan opettaja” ja/tai sitten ”Liikuntakasvatuksen opettaja” ei sellaisenaan kelvannut muiden perusopetusaineiden, kuten aritmetiikka, kielet, maantiede, historia jne. opettamiseen, vaan ainoastaan liikunnan opettamiseen. Täydennyskoulutuksen avulla Tyko ja monet muut hänen kanssaan intensiivikursseilla opiskelleet, hankkivat uusimpien koulutusvaatimusten mukainen liikunnanopettajan pätevyyden (Maestro de Educación Física) ja espanjankielinen professorinimityksen (Profesor de Educación Física). Tykon hankki em. pätevyyden 1945.

Kuva 20. Tyko valmennettaviensa kanssa Parque Batlle y Ordóñezissa, (URM)

Kuva 21. Tyko Etelä-Amerikan nuorisokristillisten yhdistysten liiton (YMCA) leirillä, (URM)

Tyko osallistui Etelä-Amerikan nuorisokristillisten yhdistysten (YMCA) leirillä pidetylle liikunnanopettajien kurssille Piriápoliksen lomakeskuksessa maaliskuussa 1930. Hän on kuvassa ensimmäinen vasemmalta mustassa Neptuno Swimming Clubin T-paidassa.

Kuva 22. Urheilijaparaati kenttä numero 5:llä, (URM)

Kuva 23. Liikuntakurssin yhteiskuva, (URM)

Tunnetuksi suomalaisten lehtien välityksellä

Tykosta löytyy kaksi erittäin yksityiskohtaista kirjoitusta suomalaisista lehdistä 1930-luvulta, lisäksi hänet mainitaan nimeltä kolmannessa julkaisussa. Suoraan Tykosta kertovat kirjoitukset on julkaistu Suomen Urheilulehdessä¹²⁸ 1933 ja Helsingin Sanomissa¹²⁹ 1938. Kolmas kirjoitus käsittelee ensisijaisesti Julio J. Rodriguezia ja on julkaistu Uudessa Suomessa¹³⁰ 1936. Viimeistään tässä vaiheessa herää kysymys, miten on mahdollista ja/tai miksi suomalaisessa lehdistössä on kirjoitettu henkilöstä, jonka lähdöstä kaukaiseen maahan on kulunut yli kymmenen vuotta? Keskeinen tekijä kirjoituksissa on ollut Martti Juutilainen, mutta miten ja miksi he ovat alun perin Tykon kanssa tavanneet ja millaiset yhteydet sekä yhteismahdollisuudet on Suomen ja Uruguay välillä olleet? Asiaa on tarpeen tutkia laajemmin. Ainakin muutamia merkittäviä tekijä ovat olleet Suomen ulkomaankaupan laajeneminen Etelä-Amerikkaan ja Suomen Joutsenen sinne suuntaamat matkat.

Uusia markkinoita Suomen teollisuudelle Etelä-Amerikasta

Suomalaiset teollisuusyhtiöt etsivät 1920-luvulla uusia markkinoita yhä kauempaa maailmalta, kuten Etelä-Amerikasta¹³¹. Tuohon aikaan ei sinne kuitenkaan ollut Suomesta suoraa meriyhteyttä. Linja vaati pituutensa vuoksi suurta laivastoa, laivojen piti selvitä jäissä Itämerellä ja niissä tuli olla jäähdytyslaitteet Brasilian ja Argentiinan tärkeimpien vientituotteiden eli hedelmien ja naudanlihan kuljettamiseksi. Suuren taloudellisen riskin vuoksi ei yksikään yksittäinen varustamo halunnut ryhtyä suureen sijoitukseen, jolloin syntyi ajatus yhteispujehduksesta. Vuonna 1926 perustettiin yhteispujehdusvarustamo Suomen Etelä-Amerikan Linja. Sen alkuperäiset osakasvarustamot olivat Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiön (FÅA:n) omistama Finland-Amerika Linjen ja Suomen Valtamerentakainen Kauppa Oy. Etelä-Amerikan Linjan savupiippumerkiksi tuli Finland-Amerika Linjenin valkoiset kirjaimet AL sinisellä pohjalla, laivojen rungot maalattiin harmaiksi. Nimensä mukaisesti se hoiti rahtiliikennettä Suomen ja muiden Euroopan maiden satamien sekä Etelä-Amerikan satamien välillä. Linjan avasi 13. toukokuuta 1926 Finland-Amerika Linjenin Equator, purjehtien Hangosta Rio de Janeiroon. Ensimmäisen vuoden aikana linjalla liikennöi viisi alusta, ja lähtö Suomesta oli kerran kuussa.

Toisen maailmansodan aiheuttaman toiminnan keskeytyksen jälkeen ”Etelä-Amerikan Linjan”¹³² liikenne alkoi uudelleen vuonna 1945. Helmikuussa 1946 Etelä-Amerikan Linjan Herakles toi Helsinkiin ensimmäisen sodan jälkeisen lastin kahvia ja sen matkaa seurattiin tarkasti lehdistössä. Vuoden 1946 lopussa linjalla kulki taas seitsemän alusta, 1947–48 linjalle saatiin vielä neljä alusta lisää.

Suomen Joutsenen matkat¹³³

Suomen valtio osti saksalaisomisteisen Oldenburg -aluksen laivaston koululaivaksi 1930. Laiva teki kahdeksan matkaa, joista toinen ja seitsemäs matka suuntautuivat Montevideoon Uruguayhun. Laivan piti rantautua myös viidennellä matkallaan Montevideoon, mutta se ei toteutunut epäsuotuisten tuulten vuoksi. Laivassa oli tuolloin ”uiva suomalainen vientinäyttely”¹³⁴. Laivalla julkaistiin purjehdusten aikana Joutsen-nimistä lehteä sekä erillisiä artikkeleja suomalaisessa lehdistössä. Toisen matkan matkareittinä oli Helsinki – Las Palmas (Kanariansaaret, Espanja) – Rio de Janeiro (Brasilia) – Montevideo (Uruguay) – Buenos Aires (Argentiina) – Saint Lucia (Pienet Antillit) – Saint Thomas (Neitsytsaaret) – Ponta Delgada (Azorit, Portugali) – Helsinki. Seitsemännen matkan matkareittinä oli Helsinki – Funchal (Madeira) – Montevideo (Uruguay) – Tristan da Cunha (Isolle-Britannialle kuuluva saariryhmä eteläisellä Atlantilla) – Kapkaupunki (Etelä-Afrikka) – Calais (Ranska) – Helsinki. Tiedotus(propaganda)upseerina kahdella matkoista toimi nuori merivoimien luutnantti Martti Juutilainen¹³⁵. Juutilainen oli hyvin urheiluhenkinen persoona, joka tiesi ja tunsu sen ajan suomalaisen urheiluelämän, tilastot ja toimijat.

Muutamat henkilöt kirjoittivat matkojen aikana artikkeleita kotimaan lehtiin¹³⁶. Kyseessä oli melko järjestelmällinen tiedotustyö, propagandatyö kuten tuolloin sanottiin. Tarkoituksena oli edistää laivaston ja puolustusvoimien asiaa. Toisaalta laivan matkat herättivät suurta kiinnostusta suomalaisten keskuudessa, joten matkakertomuksille ja raporteille oli kysyntää ja tarvetta. Juutilaisen 1942 julkaisema ”Sellainen oli matkamme” -kirja on ensimmäinen Suomen Joutsenen matkoista tehty esitys ja perustuu juuri tähän samaan kiinnostukseen.

Suomen Joutsenen vierailusatamien valinnassa oli useita perusteita, yksi niistä oli koulutuksellinen. Monet purjehduksista suuntautuivat Etelä-Amerikkaan, jotta saatiin pitkä yhtenäinen purjehdus ja ehdittiin kouluttaa miehistöä kunnolla ja saatiin päiväntasaajan ylitys matkaan mukaan. Tämä oli osin henkinen asia, mutta sillä saatiin tuleville upseereille arvostus ammattimerimiesten keskuudessa. Ehkä vielä tärkeämpiä olivat ulkopoliittiset/diplomaattiset sekä kaupalliset syyt. Suomi rakensi tuolloin 1930-luvulla diplomaattiyhteyksiä Etelä-Amerikkaan ja monilla suomalaisyhtiöillä oli kaupallisia intressejä alueella. Hieman aiemmin oli aloitettu mm. säännöllinen rahtilaivaliikenne Suomen Etelä-Amerikan linjojen myötä. Suomen Joutsen oli tavallaan liikkuva suurlähetystö ja se myös edisti ulkomaankauppaa.

Tyko Tammen yhteys Suomen Joutseneen ei varmasti ollut sattumaa. Laivan tehtäviin kuului ottaa ja pitää yhteyttä alueella asuviin suomalaisiin. Yleensä maan Suomen konsuli ja mikäli alueella asui suomalaistaustaisia, osallistuivat vierailujärjestelyihin ja auttoivat yhteyksien luomisessa paikallisiin viranomaisiin ja muihin tahoihin ennen vierailua ja vierailun aikana. Erityisesti laivan päällystö ja ajoittain koko miehistö teki vierailuja suomalaisyhteisön parissa. Esimerkiksi Suomen Joutsenen pappi saattoi järjestää jumalanpalveluksen maassa asuville suomalaisille tms. ja toimittaa jotain

hengellistä asiaa. Laivalle kutsuttiin myös kohdemaan johtoa, viranomaisia, yritysten johtoa ja paikallisen suomalaisyhteisön edustajia. Esimerkiksi Uruguayn presidentti vieraili ainakin toisen käynnin yhteydessä laivalla.

Suomen Joutsenen toinen matka tehtiin 16.10.1932–3.6.1933. Juutilaisen ensimmäinen Tykoa koskeva kirjoitus julkaistiin Suomen Urheilulehdessä jo 27.2.1933 matkan olleessa vielä kesken. Kirjoituksessaan Juutilainen kertoo tavanneensa Tykon tammikuussa, joten Suomeen tieto Tykosta ja hänen tekemisistään on tullut erittäin nopeasti. Viestinvälitys laivalta tapahtui pääosin kahdella tavalla. Ensimmäinen oli perinteinen kirjepostin toimitus jättämällä lähetettävä posti kunkin kohdemaan satamaan, josta se kulkeutui muiden laivojen mukana eteenpäin. Kyse oli laiva- ja maapostin yhdistelmästä. Toinen ja huomattavasti nopeampi tapa oli lähettää viestejä laivasta sen radiolaitteiston avulla. Miten viestien tärkeysjärjestyksen valinta tapahtui, on avoin asia, mutta sähköttämällä oli mahdollista saada viesti kotimaahan ja/tai muuhun kohteeseen joko välittömästi tai saman päivän aikana riippuen etäisyyksistä ja ns. radiokeleistä. Joutsenen toisen matkan radiomestarina toimi Matti Tiusanen, seitsemännen matkan radiomestari oli todennäköisesti Veikka Varamaa. Suomen Joutsenen radiolaitteista kerrotaan Laivastolehden¹³⁷ numerossa 11/1933: ”Tuloksista, joita on itse Laivastossa rakennetuilla lähettäjiillä aikaansaatu, voidaan mainita, että koululaiva Suomen Joutsenella on Turun radioaseman hoitajan rakentama lyhytaaltoasema, jolla koululaiva oli äsken päättäneen Suomi - Etelä-Amerikka purjehduksen aikana yhteydessä kotimaahan noin 9.000 km päästä Atlantilta”. Radiolaitteisto kattoi lyhyen- ja keskipitkän aaltoalueen.

Kirjoitus julkaistiin otsikolla ”Kerran kuussa on Montevideon jalkapallostadionissa 70,000 katsojaa”. Siinä kerrottiin Tykon olevan Uruguayn Valtion Urheiluliiton valmentaja. Lisäksi hänen sanottiin olevan Helsingin Jyryn entinen nyrkkeilijä ja matkanneen Uruguayhun Vileniuksen kanssa. Tyko kertoi asuneensa aluksi Uruguayn Floridassa, jossa nyrkkeili ammattilaisena, soittaen samalla kaupunginorkesterissa. Ammattilaisotteluja lankesi hänen osalleen vain kaksi. Ensimmäisen ottelun Tyko hävisi tyrmäyksellä ja toisen vastaavasti voitti tyrmäyksellä. Tämän jälkeen hän lopetti ottelemisen, sillä vasen korva ei kestänyt kovia iskuja ja ”olisihan ollut ikävää esiintyä tulevan rouvansa seurassa aina silmät mustina”. Floridassa asuessaan hän osallistui Uruguayn valtion Atlantida -nimiselle urheiluohjaajakurssille. Saatuaan hyvän todistuksen hän päätyi, Uruguayn kansalaisena, Club Atletico Uruguay Trado Montevideon yleisurheilu-, uinti- ja nyrkkeilyohjaajaksi. Tässä virassa hän oli noin kaksi vuotta, jonka jälkeen mies kutsuttiin koulujen urheiluohjaajaksi Montevideoon. Tammesta tuli 1929 toinen valtion yleisurheiluvallmentajista, toinen heistä oli unkarilainen maailmansodan yliluutnantti Pedro de Hegediis¹³⁸. Parhailleen hän valmensi Uruguayn joukkuetta samana keväänä pidettäviin Etelä-Amerikan mestaruuskilpailuihin. Tammi toimi myös yliopiston urheiluohjaaja sekä ohjaajana eräässä jalkapalloklubissa.

Jalkapallosta, sen sarjajaoista sekä pelaajien palkkauksesta oli erittäin tarkka kuvaus. Yleisurheilun osalta kerrottiin valtion maksavan sekä konttorihenkilökunnan että valmentajien palkat. Lisäksi se hoiti urheilukentät, kustansi valmentajat, usein ilmaisen hieronnan, jne. Tutustuminen Montevideon valtion urheilukenttään avasi Juutilaisen silmiä. Urheilukentällä oli istumapaikkoja vain 300–400 jalkapallostadionin 70,000 vastaan. Kentällä löytyi kaikki mahdolliset urheiluvälineet: ”kun pyysimme keihästä, niin katso, käteemme työnnettiin Oy Urheilutarpeitten keihäs, ajatelkaa, 16,000 km päässä Suomesta Atlannin takana”. Lisäksi ”aliluutnantti Kerttula paiskasi keihästä 55,02 m eli yli 3 metriä Uruguayn ennätystä paremman tuloksen. Saman tien lykkäsi Kerttula¹³⁹ kuulaakin parikymmentä senttiä yli Uruguayn ennätyksen”. Tyko kertoi näkemyksensä hyvää yleisurheiluinesta olevan paljon, mutta sitkeys harjoituksissa puuttuu. Nopeus on ilmaston vuoksi synnynnäistä. Heittoihin ei ole harrastajia, minkä hän epäili johtuvan suomalaista pesäpalloa vastaavaan heittopelin puuttumisesta. Juutilaisen nopea havainto oli, ettei ”uruguaylaisella ei ole sisua pitkäaikaiseen harjoitteluun”. Lausuma ei ollut erityisen kohtelias, varsinkin kun ryhmä oli saanut huomaavaisen kohtelun ilmaisen kylvyn ja hieronnan muodossa. Vastineeksi merisotilaat olivat tarjonneet suomalaista näkkileipää. Lopuksi hän totesi Uruguayn luottamuksella kääntyvän suomalaisen puoleen valmennettaessa poikiaan maaotteluihin, Etelä-Amerikan mestaruuskilpailuihin taikka olympialaisiin kisoihin. ”Poikiaan” tarkoittanee tässä kohdin sitä, ettei naisia vielä urheilukentillä nähty.

Urheilukentällä käytössä olleiden urheiluvälineiden valmistaja Oy Urheilutarpeita¹⁴⁰ perustettiin Helsingissä 1916, myöhemmin se on toiminut nimillä Oy Urheilu-Karhu Sport Ab, Karhu-Titan Oy, Karhu Sporting Goods Oy ja lopuksi Karhu Holding. Aluksi tehdas otti tuotantoonsa yleisurheiluvälineitä, kuten kiekkoja, keihäitä ja piikkareita sekä murtomaahiihtosuksia. Suomalaiset 1920-luvun maailmanhuiput, juoksijoissa Paavo Nurmi ja Hannes Kolehmainen, ja heittäjissä keihäsmiehet Jonni Myyrä, Urho Peltonen, Paavo Johansson ja Julius Saaristo sekä hiihtäjä Tapani Niku toimivat Karhu-varusteiden käyttäjinä kansainvälisinä mainostajina. Juuri ennen talvisotaa Urheilutarpeita-yritys toiminta oli laajentunut useisiin urheiluvälineisiin ja vientiä oli kaikkiaan 56 sen ajan maahan. Karhu-merkkiset urheilutuotteet olivat virallisia kilpailuvälineinä vuoden 1920 Antwerpenin olympialaisista lähtien. Yritys toimi tässä vaiheessa kahdella paikkakunnalla eli Helsingin Punavuorella ja Porvoon maalaiskunnan Kerkkoossa. Oy Urheilutarpeiden ensimmäinen tehdas toimi Helsingin Punavuorella ja Tyko oli kotoisin muutaman kilometrin päästä Kalliosta. Millainen merkitys Tykolla on mahtanut olla urheiluvälineiden hankinnassa Suomesta?

Martti Juutilaisen ensimmäisessä kirjoituksessa kerrotaan Tykon olevan myös yliopiston urheiluohjaaja sekä ohjaajana eräässä jalkapalloklubissa. Daniel Tammen sähköpostin mukaan kyseinen jalkapalloseura on ollut Racing Club de Montevideo¹⁴¹. Kirjoituksesta ja/tai Danielin viestistä ei käy ilmi, millaisessa roolissa Tyko on jalkapalloseurassa ollut? Suomesta lähtiessään hänellä ei ollut jalkapallotaustaa, mutta toisaalta Uruguay oli tuon ajan jalkapallon Mekka, joten

opinhaluinen liikunnanopettaja on pystynyt kouluttamaan itseään helposti ja nopeasti. Jalkapallotietouden saamisessa oli varmasti apuna Julio J. Rodriguezin 1932 kirjoittama ”El Football Entre Menores”, joka on ensimmäisiä, ellei ensimmäinen Uruguayssa julkaistu jalkapallovalmennukseen liittyvä kirja. Lauri Vaalan kirjoituksessa 1949 Tyko kertoo: ”yleisurheiluhan ei täällä koskaan ole elänyt, josta syystä, kun kansan temperamentti suuntautui pääasiassa jalkapalloon, siirryinkin erään ammattilaisjalkapalloseuran valmentajaksi. Saavutin melko hyviä tuloksia. Mm. Italia osti kaksi valmentamaani jalkapalloilijaa huikeasta summasta”.

Julio J. Rodriguez

"KEHDOSTA HAUTAAN¹⁴² pelataan Uruguayssa jalkapalloa, Montevideossakin on suomalainen urheiluvalmentaja", otsikoi Uusi Suomi numerossaan 27.9.1936. Haastattelun antoi uruguaylainen urheilujohtaja Julio J. Rodriguez, joka jäi Berliinin olympiakilpailuiden jälkeen Eurooppaan tutustumaan maanosan maiden liikuntakasvatukseen.

Lehtikirjoituksessa Rodríguez antoi Tykosta erittäin positiivisen lausuman: ”Meillä on Montevideossa urheiluopettajana suomalainen nuorukainen Tyko Tammi, johon olemme kaikki erittäin tyytyväisiä. Hän on aikaisemmin nyrkkeillyt, mutta näyttää tuntevan yleisurheilunkin erinomaisesti ja toimii parhaillaan maani fyysisen kulttuuriliiton palkkaamana opettajana matkustaen opetus- ja valmennustehtävissä eri puolilla maata”.

Työsarkaa Tykolla riitti, sillä yleisurheilun harrastajamäärät olivat nousseet nopeasti valtion rakentamien ajanmukaisten urheilukenttien avustuksella. Tuossa vaiheessa niitä oli valmiina 85 kappaletta, ja ne tarjosivat Uruguayn nuorisolle erinomaisen tilaisuuden harjoitella ja valmentautua eri rata- ja kenttärheilulajeihin.

Suomen Joutsenen toinen käynti Montevideossa

Suomen Joutsen poikkesi seitsemännellä matkallaan jälleen Montevideoon. Martti Juutilainen tapasi Tykon tuolloin toisen kerran ja teki hänestä uuden haastattelun¹⁴³, joka julkaistiin Helsingin Sanomissa 14.4.1938, eli vielä matkan aikana. Juutilainen toimi upseerin toimensa ohella Helsingin Sanomien edustajana. Hän kirjoitti Uruguayn urheiluelämästä todeten suomalaisen Tyko Tammen toimineen maassa urheiluvalmentajana jo viisitoista vuotta, joten hän lienee vanhimpia ulkomailla toimivista valmentajistamme. Juutilainen viittaa myös puolitoista vuotta aiemmin julkaistuun Uuden Suomen kirjoitukseen Uruguayn fyysisen kasvatuksen kansallisen liiton puheenjohtajan, Julio de Rodriguezin Suomen käyntiin.

Tyko kertoi avioituneensa 1925 ja saaneensa sen myötä maan kansalaisuuden. Espanjan kielen hän sanoo oppineensa melko nopeasti ja puhuvansa kotikielenä vain espanjaa. Lapseni kokevat

espanjankielisyydestä huolimatta olevansa suomalaisia, lisäksi tyttäreni on aivan suomalaisen näköinen. Nyrkkeilyuran jälkeen hän kertoi toimineensa seitsemän, kahdeksan vuotta valtion palkkaamana yleisurheiluvalmentajana, toimien sivutyönään hierojana Yleisurheilu on lapsipuolen asemassa verrattuna jalkapalloon, joka on maan suosituin urheilulaji.

Hän toimi myös uinninopettajana. Työ tehdään pääosin koulujen aukioloaikana, mutta se jatkuu vapaaehtoisena kesän yli. Vesiurheilu on kansan kolmas lempilapsi jalkapallon ja koripallon ohessa. Vesiurheilu kattaa kilpauinnin, uimahypyt, vesipallon ja soudun. Maan soutajat ja vesipalloilijat ovat menestyneet toistaiseksi parhaiten olympiatasolla. Berliinin olympialaisissa maata edustaneen vesipalloseuran urheilijat ovat toimineet lukuisten hiekkarantojen hengenpelastajina. Olen antanut hengenpelastuskoulutuksen jokaiselle heistä, sanoo Tyko.

Suomessa 1930-luvun suosituimmat urheilulajit olivat hiihto ja yleisurheilu, joten ehkä siksi Juutilainen oli erittäin kiinnostunut Uruguayn jalka- ja koripallosta. Näihin kysymyksiin hän sai Tykolta runsaat ja kattavat tiedot. Jalkapallossa oli käytössä ammattilaisuus, minkä vuoksi pelaajat ansaitsivat suuria kuukausipalkkoja ja saivat niiden lisäksi lisäpalkkioita voitetuista otteluista sekä tehdyistä maaleista. Lisäksi joukkueet ja pelaajat ansaitsivat tehdyistä pelaajakaupoista. Sekä jalka- että koripalloa varten maa oli jaettu piireihin. Mestaruudesta pelasivat I divisioonan kymmenen joukkuetta. Tämä vastasi Suomen A-sarjaa. II ja III divisioona vastasivat siis Suomen B- ja C-sarjoja.

Jalkapallo-ottelut olivat suuria yleisötapahtumia. Stadionilla saattoi olla parhaimmillaan 80,000 silmäparia seuraamassa ottelua. Tapahtuman kesto oli noin neljä tuntia, koska aina ennen varsinaista huippujoukkueiden kohtaamista, pelattiin niiden reservijoukkueiden välinen ns. lämmittelyottelu. Otteluiden lopputuloksista lyötiin vetoa ja yleisö oli stadionilla aina omine eväineen. Kentän ja katsomon välissä on korkea verkkolanka-aita hillitsemään etelämaista temperamenttia. Pelattaessa Rio de la Platan mestaruudesta olivat vastakkain vain Uruguay ja Argentiina. Kyseessä oli siis miltei maailmanmestaruusottelu.

Juutilainen selvitti Tykolta myös yleisurheilun tilan kehittymistä edellisen käyntinsä jälkeen. Tyko kertoi talven olevan eteläisen pallopuoliskon harrastusaikaa niin yleisurheilussa kuin jalkapallossa. Perusongelmana oli kuumuus, minkä vuoksi yleisurheilukilpailut ja jalkapallo-ottelut järjestettiin iltaisin valonheittäjien valossa. Uruguay ei ollut vielä noussut maanosansa yleisurheilukärkeen, vaan sitä hallitsivat Argentiina ja Brasilia. Juutilaisella oli myös tilaisuus keskustella useiden Berliinin olympialaisiin osallistuneiden Uruguayn vesipalloilijoiden kanssa. Heillä oli ollut mahdollisuus nähdä Suomen ja Perun välinen jalkapallo-ottelu. He pitivät Suomen otteita erinomaisina huomioiden Perun olevan korkeassa kurssissa eteläamerikkalaisessa jalkapallossa. Kaikki he valittivat sitä, ettei Uruguay ollut lähettänyt miltei varmaa kultamitalijoukkuettaan Berliiniin.

Kirjoituksen sisältö poikkesi jonkin verran viisi vuotta aiemmin tehdystä ja siinä käsiteltiin runsaasti Berliinin olympialaisiin liittyneitä tapahtumia, mutta viitattiin myös edelliseen haastatteluun.

Kirjoituksessa Tyko kertoo olevansa: ”nykyisin yliopiston sekä valtion oppikoulujen voimistelun ja uinnin opettaja”. Työtehtävät yleisurheiluvalmennuksesta olivat muuttuneen opetustoimeen. Juutilainen kirjoittaa lisää tekemistään Tykon kanssa sota-aikana ilmestyneessä ”Sellainen oli matkamme” -kirjassa.

Pedro de Hegedüs - läheinen työtoveri ja ystävä

Tykon aloittaessa Uruguayn valtion yleisurheiluvalmentajana, oli hänen työparinaan toinen maahanmuuttaja, unkarilainen Pedro de Hegedüs¹⁴⁴. Heidän yhteinen työuransa kesti liki kymmenen vuotta, mutta he olivat läheisiä ystäviä myös sen jälkeen. Heillä oli monia yhteisiä kiinnostuksen kohteita, joiden tiimoilta ystävyys lujittui.

Hegedüs oli ollut aktiivinen yleisurheilija nuoresta lähtien voittaen Unkarin mestaruuksia, lisäksi hän oli lahjakas nyrkkeilijä ja oli muuttanut Amerikkaan 15-vuotiaana. Isänsä vastustuksen vuoksi Pedro jäi Unkariin. Viisi vuotta Tykoa vanhempana hän osallistui ensimmäiseen maailmansotaan Itävalta-Unkarin joukoissa. Ennen sotaa Hegedüs oli ehtinyt aloittaa lääketieteen opinnot Budapestissa, mutta sodasta palattuaan, hän päätyi liikuntatieteen opintoihin, joita hän piti itselleen soveliaampina. Hegedüs valmistui Budapestin kuninkaallisesta fyysisen kasvatuksen instituutista.

Seikkailunhaluisena nuorena miehenä hän päätti 1927 muuttaa Etelä-Amerikkaan, erityisesti Argentiinaan. Mutta aluksen pysähtyessä muutaman tunnin ajaksi Montevideon satamaan, hän kuuli satamakahvilassa suuren uruguaylaisen säveltäjän Gerardo Mattos Rodríguezin kuuluisaa ”Cumparsitaa”. Siitä paikasta hän päätti keskeyttää matkansa Buenos Airesiin ja asettua Montevideoon. Työtehtävät löytyivät nopeasti yleisurheiluvalmennuksen parista. Seuraavalla vuosikymmenellä hän pestautui myös kansalliseen armeijaan, jossa koulutti meri- ja ilmavoimien sotilaita miekkailussa ja voimistelussa, yleisurheiluvalmennuksen ohessa.

Hänet tunnettiin alansa ”ajattelijana”, joka toi uusia tuulahduksia valmennukseen. Aina ne eivät kaikkia miellyttäneet, mutta aikaa myöten häntä pidettiin valmennusmenetelmien uudistusten airueena. Laaja-alainen lajikirjo kattoi yleisurheilun, jalkapallon, nyrkkeilyn, voimistelun, miekkailun ja koripallon. Yksi Pedron valmennettavista oli ”Sinisen pantterin” lempinimen saanut Héctor R. Domínguez, jonka 1932 juoksema Uruguayn 400 metrin ennätys säilyi rikkoontumattomana kolmekymmentäyksi vuotta.

Pedro de Hegedüs oli Tykon lailla monilahjakuus, jolla riitti kiinnostusta myös urheilun ulkopuolelle. Hän oli erinomainen ja tuottelias taidemaalari, innokas klassisen musiikin ystävä, suuri filosofian ystävä sekä asiantunteva kulttuuritieteiden keskustelija. Laajan ja aktiivisen toimintansa vuoksi hän teki vuosia lähes ympäröivänsä työpäiviä menen nukkumaan keskiyöllä, heräten aamuviideltä.

Työn tekemistä eri vuosikymmenillä

Tykon työ oli alusta alkaen liikkuvaa. Montevideoon 1920 rakennettu José Batlle y Ordoñez Park - alueella sijaitseva yleisurheilukenttä oli yksi hänen työpisteistään, toinen merkittävä työtyöpaikka oli Club Neptuno, joka sijaitsi vuosien varrella useammassa paikassa Montevideon lahdella. Kolmas kohde oli CNEF:n hallintotoimistot, jotka sijaitsivat Montevideon keskustassa. Lisäksi Tyko työskenteli yliopiston voimistelusalilla ja matkusti työn puitteissa pitkin maata. Missä edellä mainituista paikoista Tyko kulloinkin työtään teki, riippui sen hetken vastuualueista. Uruguayn peruskoulun kouluvuosi alkoi maaliskuussa ja päättyi joulukuussa, yliopiston lukuvuosi oli hivenen pidempi. Lisäksi uinninopetus jatkui katkeamattomana myös koulujen loma-aikoina.

Uruguayn koulujärjestelmä eli murroksessa 1800-luvulla ja vielä 1900-luvun alkupuolella. Vuosina 1885–1934 lukion ”Liceo” ja siihen liittyneiden kahden valmistavan kouluvuoden opetussuunnitelmien laatiminen kuuluivat Tasavallan yliopiston vastuulle. Vuoden 1934 jälkeen ne eriytettiin yliopistosta. Yliopistolle rakennettiin voimistelusalin lukion viereiselle tontille 1924, ja sitä käyttivät molemmat oppilaitokset rinnakkain. Sisätiloissa tapahtuneen liikunnanopetuksen osalta Tyko työskenteli yliopiston (Universidad de la República) tiloissa, hänen muu opetustoiminta kohdistui CNEF:lle ja Club Neptunosiin.

Hengenpelastustoiminta ja uimaopetus

Uruguayn valtio rajoittuu mereen ja sen lisäksi maassa on paljon jokia ja järviä. Yleisenä ongelmana oli kansan heikko uimataito, minkä vuoksi hukkumiskuolemat olivat yleisiä. Tätä ehkäisemään käynnistettiin vuonna 1929 venepelastajakurssit ”Botters’ Rescue Courses”, joissa kouluttajina toimivat CNEF:n professorit Julio Pereyra ja Julio J. Rodríguez. Uimapaikoille sijoitettiin yksi tai useampi ”Botters”, joissa oli käytössä soutuvene. Uintialueet rajattiin oransseilla poijuilla, alueiden sisäpuolella vedenkorkeus pidettiin tasolla 1,80 metriä.

Ehkä merkittävin yksittäinen toimija alalla oli Club Neptuno. Sen perustaja professori Amador Franco kehitti Pabellón Flotanten (kelluva paviljonki), jossa uimaopetusta annettiin kiinnittämällä uintia opetteleva henkilö valvotusti köydellä laituriiin, jolloin hän ei päässyt missään tilanteessa hukkumaan. Ensimmäinen hengenpelastajakurssi pidettiin 1935. Vuotta myöhemmin perustettiin Montevideoon ensimmäinen neljäntoista henkilön suuruinen hengenpelastajaryhmä. CNEF määritteli kurssien vaatimukset ja ne järjestettiin ensin ACJ:n (nykyinen Juventus Club) ja myöhemmin Neptuno Clubin uima-altaissa.

Neptuno Club¹⁴⁵ oli pääosin veteen liittyvien urheilumuotojen urheiluseura, mutta kori- ja jalkapallolla oli myös merkittävä osa sen toiminnassa. Neptuno -nimi on espanjankielinen nimi roomalaisten veden jumalasta Neptunuksesta. 1930-luvun alussa Neptuno Clubilla oli pieni pääkonttori Córdonin naapurustossa. Tuohon aikaan seurat käyttivät talvisin toiminnassaan Montevideon yleisurheilukenttää ja Sports Plazasin tiloja. Kesäisin Neptunolla oli vene ankkurissa Montevideon lahdella, jossa opetettiin uintia, vesipalloa, uimahyppyjä ja järjestettiin uintikilpailuja. Vene ”la Chata” sijaitsi lähellä niin kutsuttua Escollera Sartandía. Vuodesta 1936 alkaen Neptuno Club rakensi vähitellen monitoimiuurheilukeskuksen, jossa oli kaksi uima-allasta, erilaisia kuntosaleja, pukuhuoneita, toimistoja, kahvila, jne. Vuodesta 1948 alkaen valtio myönsi suuria summia sen rakennushankkeisiin. Tällöin tilojen käyttö laajeni koulujen, asukkaiden, liikunta- ja merisotakoulun opetuksen ja muiden kurssien käyttöön. Tyko työskenteli myös näissä tiloissa, nykyisin rakennukset on suljettu.

Paola Dogliottin väitöskirjasta (2018) löytyy maininta Tykosta: ”ISEF:n opiskelijat ja silloiset opettajat, jotka enimmäkseen olivat innostuneita voimistelusta, pääsivät näkemään E. Edlan ”Sofia-tyttöjen” käytännön valmennusta, osallistumaan ruotsalaisen professori O Johanssonin kursseille. Japanilaisen opettajan Sunao Isiharadan uintivalmennukseen ja klassisiin seuraharjoituksiin suomalaisen Tiko Tamin ohjaamana.” Tiko Tami on Tyko Tammi.

Kuva 24. Uintiharjoitus Neptuno Clubilla, Tyko ensimmäinen oikealla, (URM)

Uinninopetuksen tärkeys korostui vielä 1940-luvulla. Club Neptuno rakensi uusia uima-altaita, joita hyödynnettiin koululaisten uinninopetuksessa. Tyko jatkoi opetustyötään koululaisten kesälomien aikana. *Diario El Bien Público* -lehti julkaisi säännöllisesti ilmoituksia, joissa mainittiin Tykon toimivan uinninopettajana kesäkursseilla.

Sellainen oli retkemme

Suomen Joutsenen matkoista julkaistiin 1942 teos: Sellainen oli retkemme¹⁴⁶, kirjoittajana Martti Juutilainen¹⁴⁷. Kirja löysi lukijansa ja siitä otettiin kolme painosta, viimeinen ja täydennetty painos on vuodelta 1952. Vaikka Juutilainen oli kirjoittanut kahdella Montevideon matkallaan Tykon urheiluasioista suomalaisiin sanomalehtiin, riitti hänellä myös uutta kirjoitettavaa.

Kuva 25. Suomen Joutsenen poikien hyvä ystävä Tyko Tammi Gauchona, (Sellainen oli retkemme)

Kirjan viimeisen painoksen kuvatekstissä mainitaan: ”Tammi oli Uruguayn olympialaisjoukkueen valmentajana Helsingin olympialaisissa”. Tästä voi päätellä Juutilaisen tavanneen Tykon myös olympialaisten yhteydessä. Kuva liittyy Uruguayssa kuvattuun elokuvaan.

Kirjassa on tarkkaan dokumentoituja kertomuksia Tykon ja Martti Juutilaisen tekemistä vierailuista Montevideossa ja sen ympäristössä. Kirjoitusten sisällöt ovat pääosin erilaisia, kuin mitä hänen tekemissään lehtikirjoituksissa.

Yhden matkoista he tekivät Montevideon ulkopuolelle erään intiaanin lammassfarmille. Matkaa he taittoivat muuleilla ratsastaen. Neljän tunnin jälkeen he saapuivat joen varteen, jossa tuhatpäinen lammassfarmi sijaitsi. Täällä he ampuivat muutamia pitkäsiipisiä kahlaajia järvenrantaniityllä ja nauttivat paikallista matee-juomaa sekä isäntäväen tarjoamia nuotiolla paistettuja, mehukkaita ja erinomaisia lampaankyljyksiä. Juutilainen taisi ihastua myös isännän tyttäreen.

Juhlallisin tapaus Montevideossa oli Uruguayn presidentin Gabriel Terran käynti Suomen Joutsenessa. ”Presidentti oli hyvin ihastunut laivaan ja kehui erikoisesti laivalla vallitsevaa hyvää järjestystä ja siisteyttä. Käytyämme vielä Uruguayn suurenmoisessa ja mallikelpoisesti järjestetyssä merikadettikoulussa ja järjestettyämme jälleen läksiäistanssit isännillemme oli tullut aika jättää tämäkin kaupunki, jonne meillä oli myöhemmin ilo palata”.

Suomen Joutsenen toisella matkalla Tyko järjesti Juutilaisen kanssa pienet yleisurheilukilpailut, joihin osallistui sekä uruguaylaisia että suomalaisia urheilijoita. Tyko oli toiminut valmentajana miltei kaikilla ruumiinkulttuurin aloilla, joten häneltä onnistui mikä vain, tuumasi Juutilainen. Lisäksi Tyko oli vakuuttanut uuden kotimaansa isännät tuhattaituruudellaan, joten uruguaylaiset urheilijat luottivat häneen vuorenvarmasti. ”Kävin Tammen vieraanvaraisessa kodissakin monta kertaa. Eniten minua ihmetytti se, ettei hän, niin kuin eivät monet muutkaan ulkosuomalaiset, olleet opettaneet lapsilleen suomen kieltä. He puhuivat vain espanjaa vaaleista hämäläisistä muodoista huolimatta”.

Martti Juutilainen oli ensimmäisellä Montevideon matkallaan aliluutnantti, toisella matkallaan hän oli koulutusupseeri. Aliluutnantti Juutilainen on saanut ”vapaat kädet” päästessään kulkemaan Tykon kanssa niin Montevideossa kuin sen ulkopuolella. Suomen Joutsenen vierailut¹⁴⁸ olivat näkyviä tapahtumia. Laivalla kävivät Tykon lisäksi mm. kauppaneuvos Eino Heinonen Buenos Airesista, Suomen Argentiinan ministeri Orasma, Uruguayn ulkoministeri ja Uruguayn laivaston amiraali. Molemmilla käynneillä laskettiin seppele kenraali Artigasın patsaalle.

Eino Heinonen¹⁴⁹ oli suomalaisargentiinalainen liikemies, jonka läheistä toimialuetta Uruguay oli. Hän oli toiminut vuodesta 1918 alkaen Suomen Nahkatehtaat Oy:n edustajana Argentiinassa. Lisäksi hän on edustanut myös Suomen puunjalostus- ym. teollisuutta ja harjoittanut tuonti- ja vientikauppaa Etelä-Amerikassa. Hänellä oli oma tuonti- ja vientiliike Buenos Airesissa vuodesta 1936.

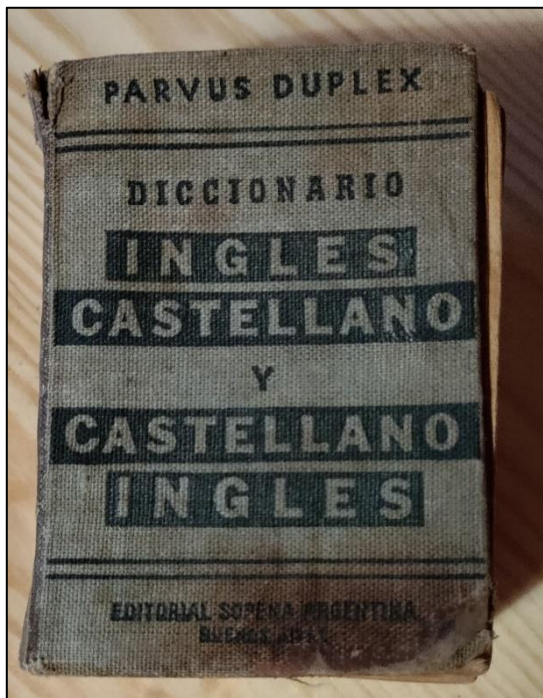
Miekkailua

Suomen Joutsenen toisen Montevideon vierailun yhteydessä Martti Juutilainen kirjoitti Tykon olleen ”yliopiston miekkailun- ja uinninopettaja”. Tykon miekkailutausta on vähemmän tunnettu, mutta kyllä hän on senkin urheilulajin kanssa ollut tekemisissä. Uruguayta Lontoon ja Helsingin olympialaisissa miekkailussa edustanut Alberto Ortiz¹⁵⁰ Álvarez, oli vähintään Tykon ystävä, ellei henkilökohtainen valmennettava. Helsingin olympialaisten Uruguayn nykyaikaisen viisiottelujoukkueen joukkuevalmentajana toimi Pedro de Hegedüs. Viisiottelu oli pääosin sotilaiden harrastama urheilulaji. Mielenkiintoinen yhteensattuma on Suomen Joutsenen ensimmäisellä Montevideon matkalla sekä keihäessä että kuulassa Uruguayn ennätykset ylittänyt aliluutnantti Erkki Kerttula. Hän edusti Suomea myös miekkailussa Lontoon ja Helsingin olympialaisissa sekä toimi Suomen Miekkailuliiton sihteeritoiminnanjohtajana ja puheenjohtajana.

Alberto Ortiz Álvarez hankki Lontoon kisoja varten Espanja-Englanti-sanakirjan, jonka avulla hän pyrki oppimaan riittävän kielitaidon pärjätäkseen itselleen oudossa maassa. Hän lahjoitti sanakirjan myöhemmin Tykolle. Kirjan sivuilta löytyvät tekstit: ”Alberto Ortiz, Junio 1948, Montevideo”, ”Alberto Ortiz, Montevideo, 1948, 6-6-48, ”sochillo Mangrullo, Km 61 cra colonia, Est. Pamparetto, B.o. 2” ja ”My Horses name, in XV Olympiad, was Touku in Suomi”. Teksti ”sochillo Mangrullo, Km 61 cra colonia, Est. Pamparetto, B.o. 2” viittaa pieneen 80 hengen maaseutukylään San Josén eteläosassa, jonne on Montevideosta matkaa noin 70 km. ”Est. Pamparetto” (Estancia Pamparetto) tarkoittaa karjankasvatukseen erikoistunutta maataloa. Maatalo lienee sama, johon Tyko viittaa Helsingin olympialaisten yhteydessä tehdyssä Helsingin Sanomien haastattelussa, ja toiminut Alberton ja Tykon valmennuskeskuksena.

ALBERTO ORTIZ
Montevideo
—1948—
6-6-48
Cuchilla Manguera.
Km 61 crs colonia
Est. Panperu.
D.A. 2

My horses name, in XV
Olympiad, was Touku
in Suomi.

ALBERTO
ORTIZ
JUNIO 1948
Montevideo
PAPACITO
PLAZA
INDEPENDENCIA 1874

Kuva 26. Alberto Ortizin sanakirja, (Tuuli Oksasen kokoelma)

Lauri Lastikan matka Etelä-Amerikkaan

Suomalainen kirjailija Lauri Lastikka (nimimerkki Lauri Vaala) teki matkan Etelä-Amerikkaan 1940-luvun loppupuolella. Lastikan matkan varsinainen syy ei ole tiedossa, mutta varmaksi tiedetään hänen tavanneen Tyko Montevideossa. Miten hän sai yhteyden Tykoon, on tuntematon. Pelkästään Tykoa tapaamassa hän ei ole ollut, vaan todennäköisesti hän on tehnyt muitakin kirjoituksia kattaakseen matkakulunsa. Matkaa hän lienee taittanut Suomen Etelä-Amerikan linjojen laivoilla, joista esim. s/s Herakles ja m/s Angra, liikennöivät useasti Montevideoon vuonna 1948. Laivat kävivät Montevideossa matkallaan Buenos Airesista takaisin Suomeen. Lastikka teki sisällöltään kaksi lähes identtistä kirjoitusta 1949, toinen julkaistiin Massaurheilulehdessä ja toinen TUL-lehdessä. Ilmeisesti näiden kahden kirjoituksen pohjalta hän julkaisi vielä kolmannen Tykoa koskevan kirjoituksen TUL-lehdessä 1951.

Vuosisata puoliväliin

Tykon täyttäessä 50 vuotta, julkaistiin hänestä kirjoitus¹⁵¹ Helsingin Sanomissa. Tekstissä todetaan hänen toimivan voimistelunopettajana Uruguayn Montevideossa. Hänen kerrotaan syntyneen Helsingissä ja aloittaneen viulunsoiton jo pienenä poikana. Muusikerina toimimisen ohessa hän harrasti urheilua, ollen mm. TUL:n uranuurtajia nyrkkeilyssä. Hänen kerrotaan tehneen vuoden mittaisen ulkomaanmatkan ja muuttaneen muutama vuosi sen jälkeen Uruguayhun. Siellä hän on toiminut muusikerina ja valmentajana jalkapallojoukkueissa. Nykyisin hän työskentelee voimistelunopettajana yliopistossa ja kouluissa. Kirjoituksen on tehnyt joku hänen sisaruksistaan. Kirjoittajalla on ollut tarkat tiedot Tykon tekemisistä, mutta nuorena tehdyn ulkomaanmatkan keston suhteen tieto horjuu.

Tammen perheessä ei voitu välttyä menetyksiltä. Tykon äiti, Emma Aurora Tammi, kuoli joulukuussa 1951. Hänen kuolinilmoituksensa¹⁵² julkaistiin Helsingin Sanomista. Tyko löytyy ilmoituksen surijoiden kohdasta maininnalla ”Tyko Tammi perheineen Uruguay”.

Uruguayn kansallisen liikuntakasvatuksen toimikunta (CNEF) julkaisi 1950 opettajaluettelon¹⁵³. Tykon on mainittu siinä järjestysnumerolla 73, toimenkuvanaan ”Professor of Montevideo”. Kuukausipalkan suuruudeksi mainitaan 125 dollaria.

Lauri Vaalan kolmas kirjoitus

TUL-lehden 13.2.1951 ilmestyneessä numerossa julkaistiin Lauri Vaalan kolmas Tykoa koskevan kirjoitus¹⁵⁴. Siinä kerrottiin hänen aiempien kirjoituksiensa tapaan Tammen olleen tuolloin Montevideon yliopistossa valtion palkkaamana opettajana, joka ohjasi talvisin yliopistossa yleisurheilua ja kesäisin uintia uimalaitoksella. Kirjoitus eroaa kuitenkin hänen kahdesta aiemmastaan kirjoituksesta, siinä on käsitelty uruguaylaista urheilua uudenaikaisesta näkökulmasta.

Kirjoitus on otsikoitu ”Uruguayn urheilusta yhtä ja toista”. Vaala kertoo paikallisten harrastavan aivan muita lajeja, kuin suomalaiset. Se mitä Suomessa ei pidettäisi urheiluna, ”heittää etelämaisten kansojen keskuudessa täydellistä häränpylyä”. Hän pitää uruguaylaisia kuitenkin vankkoina urheilijoina, vaikka suomalaiset kansallislajit - hiihto ja yleisurheilu - ovat maassa aivan lapsipuolen asemassa. Yleisurheilussa keskitytään pääosin hyppyihin ja pikamatkoihin. Suomalaisien ihannelajit pitkien matkojen juoksut ja paini eivät innosta urheilevia uruguaylaisia. Heidän mielestään ne ovat paremmin junausta, eivätkä sovellu paikalliselle luonteenlaadulle. Uruguaylainen tulinen temperamentti odottaa urheilulta jotakin muuta: tilannerikkautta, vauhtia ja alati vaihtelevia tilanteita. Sama pätee myös urheilua seuraavaan yleisöön.

Tyko toimi Vaalan oppaana Montevideon kierroksella kuljettaen häntä moottoripyöränsä takaistuimella. Urheilukentät sijaitsivat tuolloin kaupungin laitamilla. Perille päästyään Vaala oli

kysynyt, ”miksei Montevideo ole anonut olympialaisia kisoja, kun on tuommoinen julman suuri ja korea stadionkin”? Tyko oli todennut: ”stadion ei ole yleisurheilua varten, vaan jalkapalloilun nahkaiselle kuulalle pyhitetty, sillä sen Kuninkaan edessä koko Uruguayn kansa on polvillaan ja läpäällään sulasta ihastuksesta”. Vieressä sijainneella urheilukentällä Tyko kertoi paikallisen yleisurheilun tilasta ja mainitsi erään suomalaisen siirtolaisen heittäneen muutama vuosi aiemmin maan keihäsennätyksen, noin 57 m.

Vaala sai Tykolta perehdytyksen paikalliseen urheiluedonlyöntiin. Hevosurheiluun oli kehitetty monimuotoinen totalisaattorijärjestelmä, johon kansa sijoitti rahojaan voittojen toivossa. Samaa tapahtui myös jalkapallon kanssa. Kansa eli edelleen 1920- ja 1930-lukujen jalkapallohuumaa. Maailmanmestaruuskilpailuja varten 1930 valmistunut Stadion, oli maan satavuotisen itsenäisyyden paljonpuhuva muistomerkki. Siellä käytiin ja oli käyty eräät maailman suurimmista jalkapallo-otteluista, kuten Uruguayn ja Argentiinan välinen maailmanmestaruusfinaali 1930. Kaikkea näkemäänsä Vaala ei kuitenkaan pitänyt hyvänä. ”Meikäläisellä oli vain vissiä syytä kauhistella niitä sotaisen näköisiä piikkilankaesteitä, vesihautoja ja muita ”aidaksia”, jotka sulkiivat itse ottelukentän piiriinsä. Niiden tarkoituksena on estää yleisöä sekaantumasta pelin kulkuun, Uruguayssa ollaan näet kuumia poikia, mitä jalkapallo-otteluiden katsomoon tulee”.

Tyko kertoi Vaalalle myös jalkapalloon liittyvien rahavirtojen muodostumisesta. Ammatillaisjalkapalloilija sai ensinnä hyvän kuukausipalkan ja siihen päälle prosenttipalkkion myydyistä katsomopaikoista. Maan suurimmat jalkapalloseurat, montevideolaiset Nacional ja Penaros ottelivat viikonloppuisin. Molemmilla oli pelkästään jo omia jäseniä useita kymmeniä tuhansia, joten ei ihme, että otteluita seurasi keskimäärin 70–80,000 katsojaa. Näiden seurojen keskinäisten otteluiden katsomo on myyty loppuun muutamissa tunneissa melko kalliista pääsylipuista huolimatta. ”Tavallisen työmiehen kuukausiansio jää roimasti alle sen, mihin viheriäisellä veralla nahkakuulan kimpussa hääriskelevä mies pääsee”.

Maan urheilun noususta nykytasolle, saadaan suureksi osaksi kiittää Tyko Tammea. Hän toivoikin jonkun suomalaisen urheiluvallmentajan innostuvan lähtemään Uruguayhun oppia antamaan, taaten lisäksi melkoisen taloudellisen ja urheilullisen menestyksen.

Vaalalle tarjoutui myös mahdollisuus tutustua Neptunos klubiin Tykon avulla. Siellä hän oli päässyt näkemään koripalloharjoituksia. Uruguayn urheilun nuorena tulokkaassa - tilanteitten muodostuminen, laukeaminen ja nopeasti kehkeytyvän vauhdin hurma - on kaikki sopivat elementit etelämaiselle luonteelle. Hän totesi lajin sopivan mitä parhaiten kansan luontaisiin taipumuksiin, koska etelässä rakastetaan vauhdikasta ja tilannerikasta urheilua.

Helsingin olympialaiset

Tyko Tammen nimi nousi Suomen kansan huulille vuoden 1952 olympiakilpailuiden aikana, Helsingin Sanomien julkaistua hänestä erittäin kattavan kirjoituksen¹⁵⁵. Kuka ja/tai mikä mies on Uruguayn urheilijoita johtava suomalainen?

Kirjoitus on otsikoitu ”Nyrkkeilijästä professoriksi”, mikä antaa suomalaiselle lukijalle viestin Tykon olevan yliopiston professori. Kirjoituksessa todetaan myöhemmin hänen toimivan Montevideossa sijaitsevan valtionyliopiston opettajana. Tyko kertoi syntyneensä Hausjärvellä, muuttaneensa pienenä Helsinkiin ja kuuluvansa parhaillaan Uruguayn olympiajoukkueen johtajistoon. Hän kertoi myös innostuneensa nuorena nyrkkeilyyn ja mainitsee nimeltä seuratoverinsa Viktor Smedsin.

Tyko kertoi Uruguayn käyttävän parasta saatavissa olevaa urheiluvalmennusta. Tämän vuoksi koripallovalmentajat olivat amerikkalaisia ja tennisvalmentajat englantilaisia. Lisäksi hän sanoi paikallisen ilmaston olevan Suomeen verrattuna hyvin erilaista, kesällä on tosin melkoisen kuumaa. ”Vaihtelua on joskus enemmän kuin tarpeeksi, sillä vuorokauden aikana voidaan säävaihteluitten muutoksissa kokea kaikki neljä vuodenaikaa”.

Tyko löysi elämäntoverinsa montevideolaisesta opettajattaresta. Heillä on kaksi lasta: aivan suomalaisen näköinen 22-vuotias Inga, joka on erinomainen uimari ja lentopalloilija sekä 19-vuotias koripalloileva Tyko Matti. Hän kertoi pitäneensä yhteyttä synnyinmaahansa aluksi hyvinkin tiiviisti suomalaisten sanoma- ja urheilulehtien välityksellä. La Plata-joen suun satamissa poikkeaa aika ajoin aluksia, joissa on suomalaisia merimiehiä. Heiltä saa usein kuulla, mitä kaukaisessa synnyinmaassa on tapahtunut.

Hänellä oli aikomus tulla käymään kotimaassa vuoden 1940 olympiakisojen aikana. Ne kisat jäivät toisen maailmansodan vuoksi järjestämättä, mutta tulivatpa nämä nykyiset onneksi, niin on synnyinmaan kamara jalkojen alla nyt lähes 30 vuoden poissaolon jälkeen. Tyko kertoo myös enonsa elävän vielä syntymäpitäjässä Hausjärvellä, jossa on aikomuksena käydä kisojen jälkeen tervehtimässä sekä samassa tutustumassa lapsuusaikojen leikkitantereisiin. Osan kolmen kuukauden lomastaan hän aikoo viettää kursseilla Vierumäen urheiluopistolla. Tähän kauniissa suomalaisympäristössä sijaitsevaan opinahjoon hän on tutustunut edeltä käsin kirjeenvaihdon avulla.

Hän kertoo uruguaylaisurheilijoiden olevan ihastuneita suomalaisten hyvään kohteluun. Ruoka on erityisen hyvää. Heitä on tosin Helsingissä ihmetyttänyt se, että naiset toimivat täällä partureina ja tarjoilijattarina, sillä Uruguayssa molemmat nämä ammatit ovat visusti miehisissä käsissä.

Protesti¹⁵⁶

Uruguayn joukkueelle kävi järjestäjien avustamana kömmähdys, minkä vuoksi raskaan sarjan nyrkkeilijä Luiz Sosa ei tullut kilpailupaikalle ajallaan. Sosa julistettiin hävinneeksi ruotsalaiselle vastustajalleen Ingemar Johanssonille¹⁵⁷, joka saavutti lopulta sarjassaan hopeamitalin skandaalin käyisessä finaaliottelussa.

Uruguayn jätti tapahtuneesta protestin, koska joukkueenjohto oli saanut sellaisen ottelulistan, josta puuttui viimeinen sivu. Tästä huolimatta kilpailujen direktoraatti hylkäsi tehdyn protestin. Tyko oli erittäin pahoillaan tapahtuneesta, sillä nimenomaan Sosaan oli kiinnitetty suuria toiveita. Sosa oli aiemmin voittanut mm. Etelä-Amerikan mestarin argentiinalaisen Sartorin, ja lisäksi yhden urheilijan matka ja oleskelu maksaa noin 500.000 markkaa. Sosan vastustaja Johansson siirtyi olympialaisten jälkeen ammattilaiseksi, voitti Euroopan mestaruuden 1956 ja maailman mestaruuden teknisellä tyrmäyksellä ottelussa hallitsevaa maailman mestaria Floyd Pattersonia vastaan 1959.

Tykon tehtävät

Tykon roolista Uruguayn joukkueessa on erilaista tietoa. Helsingin Sanomien mukaan hän kuului olympiajoukkueen johtoportaan, silti hänen nimeään ei löydy Helsingin olympialaisten¹⁵⁸ virallisesta julkaisusta. Toki mukana oli paljon muitakin eri maiden henkilöitä, joiden nimiä ei löydy virallisesta julkaisusta. Helsingin kaupungin arkistosta¹⁵⁹ löytyy listaus Uruguayn joukkueesta ja sen jäsenten rooleista. Siinä hänet on mainittu tittelillä ”masseur”, eli hieroja. Hierojaksi Tykon toimenkuva kilpailujen aikana on ollut laaja, mutta toisaalta saihan hän virallisen hierojastatuksen Montevideossa jo 1929.

Uruguayn joukkue majoittui kilpailujen ajaksi Käpylän kisakylään aivan Tykon Kallion kotikulmien kainaloon. Aivan taatusti hän kulki Kalliolla katsomassa vanhoja tuttuja paikkoja ja mahdollisesti vanhoja tuttujaan, mikäli heitä vielä sieltä löytyi. Kaksikymmentäyhdeksän vuotta poissa kasvuympäristöstä herätti miehessä monia muistoja.

Uruguayn koripallojoukkue sai kyseenalaista mainetta järjestäessään pronssiottelussa joukkotappelu¹⁶⁰, oltuaan tyytymätön tuomaritoimintaan. Ruotsalaisten Olympiaboken¹⁶¹ kertoo ottelun käydyin ”verivihollisten” Uruguayn ja Argentiinan välillä, sen Uruguay lopulta voitti. Ottelua oli käyty pallon lisäksi myös nyrkein niin, että summerin soidessa kentällä oli lopulta vain seitsemän pelaaja. Eräässä kirjan kuvassa pelaaja ”hyväilee” vastustajan huoltajaa nyrkein. Eteläamerikkalainen veri lienee kuohahtanut ottelussa ja siinä on ollut vahvoja yhtymäkohtia Montevideossa pelattuihin maiden välisiin jalkapallo-otteluihin.

Kuva 27. Helsingin olympialaisten avajaiset, (Olympiaboken, Lennart Brunnhage)

Virallisen julkaisun sivulla 238 on kuva Uruguayn joukkueesta avajaisissa. Tyko voisi olla lyhyehkö neljäs mies lippua kantavan naisen perässä.

Daniel Tammi, Tykon pojanpoika, kertoo isoisänsä olympiakilpailumatkasta: “1952 he and his wife flew by S.A.S. Airlines to Helsinki, with the Uruguayan sports delegation (Olympic Games of that year, held in Helsinki). He also imported from Finland to Uruguay the first ‘Sauna’ (steam bath) and had it in his house at home.”

Palatessaan Barcelonan¹⁶² kautta Montevideoon, Tyko vei mukanaan Helsingin olympialaisten yhteydessä hankkimansa saunan rakennusmateriaalit.

Kuva 28. Tyko veljensä lesken luona olympialaisten aikaan, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi)

Tykon perhe

Jos oli Tykon elämä aktiivista urheilurintamalla Uruguayhun muuton alkuvuosina, niin tapahtui siinä sivussa sitten muutakin. Helsingin Sanomien haastattelussa 1938, hän kertoo: ”menin täällä naimisiin¹⁶³ vuonna 1925, jolloin maan lakien mukaan sain kansalaisoikeudet”. On myös toinen tieto¹⁶⁴, jonka mukaan Tyko olisi mennyt naimisiin Floridassa vasta 1928, jolloin hän asui jo Montevideossa. Varmaa on kuitenkin hänen avioituneen Deolinda Cristina Bía Capozzolin kanssa. Tyko ja Deolinda saivat kaksi lasta, Nelli Ingan ja Tyko Matin. Nellilla on kolme lasta Inga, Raquel ja Walter jr. Tyko Matilla on kaksi lasta Karina ja Daniel. Karinalla on kaksi lasta Federico ja Ignacio, ja Danielilla Carolina.

Tyko kertoi Martti Juutilaiselle: ”opin itse espanjan kielen melko nopeasti ja lasteni ja vaimoni kanssa puhun vain espanjaa”. Vaikka Juutilaisen mielestä olisi hän voinut opettaa lapsilleen suomen kieltä, ei 1930-luvun Montevideossa ollut liiaksi tarjolla suomenkielisiä keskustelukumppaneita, espanjankielisiä sitäkin enemmän. Voidaan kuitenkin todeta Tykon integroituneen uuteen kotimaahan hyvin nopeasti niin koulutuksellisesti, sosiaalisesti, kuin ammatillisesti. Kirjoituksista käy ilmi Tykon perheen menestyneen taloudellisesti hyvin. Useat työtehtävät kartuttivat perheen varantoa siinä määrin, että he pystyivät hankkimaan Montevideosta oman asunnon sekä El Pinarista vapaa-ajan asunnon.

Kuva 29. Tammen perhe Montevideossa, (Väinö ja Aili Tammen kotialbumi)

Vierailu Suomeen

Jäätyään eläkkeelle kävi Tyko Suomessa viimeisen kerran 1960-luvun alussa. Hän viipyi matkallaan vajaan vuoden verran, asuen sukulaistensa luona Espoossa. Vaimo Deolinda vieraili myös Suomessa, mutta lyhyemmän ajan. Helsingin Sanomat julkaisi kirjoituksen¹⁶⁵ heidän käynnistänsä.

Kirjoitus otsikoitiin ”Uruguaysta Suomen talvea katsomaan”. Roomasta Helsinkiin tulleen Deolindan kerrottiin nähneen elämänsä ensimmäisen kerran lunta ja jäätä. Kylmää marmorina, kuten lehti kirjoitti. Myös tässä kirjoituksessa todettiin Tykon olevan liikuntakasvatuksen professori, Deolindan vastaavasti kansakoulunopettaja. Tykon mainittiin säilyttäneen suomen kielen taitonsa erittäin hyvin, vaikka hän käynyt vain kahdesti Suomessa 40 vuotta sitten tapahtuneen lähtönsä jälkeen.

Tyko ja Deolinda tapasivat matkallaan suomalaisia sukulaisiaan useassa eri yhteydessä. Näillä tapaamisilla verestettiin vanhoja muistoja ja vaihdettiin kuulumisia. Kokeilipa Tyko myös nuoruudessaan vähemmälle jäänyttä luistelua, johon ei uudessa kotimaassa ollut mahdollisuuksia. Sukulaisilleen he toivat erilaisia tuliaisia. Yksi niistä on nahkapussukka, johon on kirjoitettu nimet Atlantida, Piriápolis ja Punta del Este. Nimet ovat muistoja paikoista, joilla on ollut suuri merkitys Tykon elämänsäkuuluun uudessa kotimaassaan. Uruguayhun palattuaan Tyko ja Deolinda viettivät ansaittuja eläkepäiviään. Tyko kuoli äkillisesti vaikeaan sairauteen 1967. Hänen viimeinen leposijansa on Cementerio del Buceo hautausmaalla Montevideossa.

Tammen -suku on pitänyt yhteyksiä maanosien välillä mahdollisuuksien mukaan. Tykon jälkipolvista ainakin Daniel, Federico ja Ignacio ovat vierailleet Suomessa isoisänsä ja isoisoisänsä juuria tutkien.

Kuva 30. Federico Tammi, (Saku Metsälän arkistot)

Federico valokuvassa Helsingin Rautatieasemalla suunnilleen niillä nurkilla, josta isoisoisänsä Tyko lähti kahdesti maailmalle vajaat sata vuotta takaperin.

5 ANALYYSIN TULOKSET

Taustaa

Pohdittaessa Tyko Tammen tarinaa ja Lauri Lastikan kirjoitusta tulee mieleen monta muutakin asiaa, kuin pelkästään tietosisällön oikeellisuus. Sadan vuoden takainen elämäntapa ja sitä tukeva toiminnallinen ympäristö, tavallisen ihmisen mahdollisuus matkustaa maasta toiseen, matkustustavat, -ajat ja reitit. Millaisilla tavoilla tietoa ja viestejä saattoi lähettää maasta toiseen, ja mitkä olivat näihin liittyvät vasteajat verrattuna nykypäivään? Millä todennäköisyydellä joku kotimaassa julkaisisi ulkomailta tulleita kirjeitä painojulkaisuissaan, miksi lähetetty tieto kiinnostaisi kotimaan lukijaa? Lauri Vaala kirjoitti 1949: ”keskipolven helsinkiläiset muistavat vielä nuorukaisen, kun mainitsen hänen nimensä Tyko Tammi”. Miksi he muistaisivat maasta lähes kolmekymmentä vuotta aiemmin lähteneen nuorukaisen? Miksi Tykoa ei ole muistettu urheiluyhteisössä Helsingin olympialaisten jälkeen?

Elettiin aikaa kauan ennen Internetiä, älykännyköitä, sähköposteja ja muita vastaavia. Siitä huolimatta maapallon toiselle puolelle muuttaneesta Tykosta löytyy hämmästyttävän paljon tietoa Suomesta ja Uruguaysta, ja varmasti on paljon vielä löytämätöntäkin tietoutta.

Väittämien todenperäisyys

Väittämän 1. mukaan Tyko Tammi on toiminut sekä jalkapalloseurojen että kahdesti olympiakultaa voittaneen jalkapallojoukkueen valmentajana. Näin ollen Tyko Tammen ansiota olisi vuosien 1924 ja 1928 jalkapallon olympiavoitot sekä 1930 MM-kulta.

Tyko muutti Uruguayhun 1923, eikä toistaiseksi ole löytynyt näyttöjä hänen olleen tekemisissä jalkapallon kanssa ennen 1930-lukua. Hän ei näin ollen voi olla Uruguayn 1920-luvun ja vuoden 1930 jalkapallomenestyksen takana. Suomessa hänen kontaktinsa jalkapalloon voisi teoriassa olla Tukholman olympialaisissa 1912 pelanneisiin suomalaispelaajiin, jotka pääosin olivat helsinkiläisiä - tosin tästäkään ei ole näyttöjä.

Varmuudella hän oli Racing Club de Montevideo seuran toiminnassa mukana 1930-luvulla. Tyko mainitsee eräässä haastattelussa: ”Siirryinkin erään ammattilaisjalkapalloseuran valmentajaksi. Saavutin melko hyviä tuloksia, muun muassa Italia osti valmentamiani jalkapalloilijoita kaksi kappaletta huikeasta summasta”. Muutoin hänen roolinsa seurassa ei käy selkeästi ilmi. Hän on voinut olla joko valmentajana, fysiikkavalmentajana tai hierojana. Edellytykset näihin kaikkiin tehtäviin hänellä oli. Tätä ajatusta tukee myös läheiset suhteet Julio J. Rodrígueziin, joka julkaisi jalkapallovalmennuskirjan 1932.

Väittämän 2. mukaan Tyko Tammi lähti Helsingistä huhtikuussa 1917, ja viipyi matkallaan kaksi vuotta asustaen Vladivostokissa vuodesta 1917 vuoteen 1919.

Tyko on asunut Vladivostokissa sekä käynyt Shanghaissa. Molemmista on selkeät näytöt. Vladivostokin osalta ehkäpä varmimpana todisteena hänen sieltä hankkimansa ”passi”, jonka Jyrki Kallio toteaa olleen ”viisumi tai ehkä laissez-passer-asiakirja”. Tykon Vladivostokissa viettämää aikaa ja tekemisiä on mahdoton todentaa tarkasti. Hänen eräässä kirjoituksessa mainitsemansa ”jatkojin tavarajunalla matkaa Pietarista ja se taivalsi kolmessa viikossa Vladivostokiin” pitänee paikkansa. Tykon matka kesti kokonaisuudessaan noin kaksi vuotta, mutta ajankohta oli todellisuudessa vuosina 1918–1920, eikä 1917–1919, kuten kirjoituksessa kerrotaan. Hän on lähtenyt Helsingistä sisällissodan loppumelkeissä ja palannut ajallaan. Tämän todistavat Helsingin kaupungin arkistot. Mitä Tyko teki Shanghaissa ja kuinka kauan hän siellä oli, on myös avoin asia.

Väittämän 3. mukaan Tyko Tammi palasi Vladivostokista Ruotsin kautta Suomeen 1919, tullen lopulta maahan poliisikyödyllä.

Tykon paluumatkasta ei löydy minkäänlaista dokumentaatiota muutoin, kun hänen paluutietonsa Helsingin väestörekisteristä vuodelta 1920. Hän on matkustanut Suomeen todennäköisesti Shanghaista. Ainoa matkaan liittyvä maininta on, kun vielä parissa kirjoituksessa on mainittu ”körükyty”, Valtiollisen Poliisin (ValPo) arkistoista löytyvä tieto: ”Suomen alamainen Tyko Tammi s. 29.4.1900 on karkotettu Ruotsista”. Tieto on kuitenkin vasta vuodelta 1924, jolloin Tyko asui jo Uruguayssa. Huomioiden sen aikaisen valtioiden välisen tiedonkulun hitauden, on tämä tieto kuitenkin suurella todennäköisyydellä juuri hänen mainitsema ”körükyty”.

Väittämän 4. mukaan palattuaan Suomeen Tyko Tammi elätti itsensä soittamalla eri puolella maata, kunnes päätti lähteä maailmalle 1923.

Tyko elämä Suomeen paluun jälkeen on ollut selkeästi kaksijakoista. Leijonan osan siitä on vienyt musiikki ja pienemmän urheilu. Hän on jatkanut musiikinopiskelua Helsingin Musiikkiopistossa vuosina 1921–1923 sekä soittanut useilla eri paikkakunnilla ja useissa eri kokoonpanoissa, kuten ravintoloissa Pohjanmaalla ja Hugo Huttusen orkesterissa. Urheilun saralla Tyko on toiminut suomalaisen nyrkkeilyn pioneerina, jota hyödyntäen hän mahdollisti työuransa käynnistymisen Uruguayssa.

Väittämän 5. mukaan Tyko Tammen oli tarkoitus muuttaa USA:han, mutta hän päätyikin Uruguayn Montevideoon.

Kirjoituksissa todetaan: ”Amerikan kuume oli siinä määrin saanut vallan, että jälleen oli lähdettävä matkalle maailmalle”. Suomalaiset siirtolaiset matkasivat suurissa määrin Pohjois-Amerikkaan 1900-luvun alkuvuosina. Tykon kohdalla ei tosin löydy merkkejä, jotka viittaisivat matkustamiseen Pohjois-Amerikkaan, vaikka toki äidin veli oli sinne parikymmentä vuotta aiemmin muuttanut ja nyrkkeilyaiheiset kirjoitukset sekä filmit sijoittuivat sinne. Matkaan lähdön pidempiaikaiseen harkintaan viittaa kuitenkin vahvasti hänen veljelleen Väinölle ”muistoksi” antama, Ilmari Jäämaan kirjoittama Nuorten Keksijäin ja Kokeilijain kirja.

Väittämän 6. mukaan Tyko Tammi oli kouluttautunut voimistelun opettajaksi Uruguayn valtion kustannuksella.

Väittäjä pitää täysin paikkansa. Tyko kouluttautui ensin 1920-luvun vaatimusten mukaisesti liikunnan opettajaksi. Koska Uruguayn koulutusjärjestelmä oli kehitysvaiheessa, olivat sen aikaiset tutkintonimikkeet ”Maestros de Plazas de Deportes” ja ”Maestros de Educación Física” eli urheilupaikkamestari ja liikunnanopettaja. Tämän päivän vastaavat suomalaiset nimikkeet voisivat olla urheiluneuvoja ja liikunnanohjaaja. Hän kuitenkin täydensi opintojaan niin 1930- kuin 1940-luvuilla saavuttaen sen aikaista Uruguayn korkeakoulututkintoa vastaavan liikunnan opettajan pätevyyden. Tykon opintopolku oli monivaiheinen.

Väittämän 7. mukaan Tyko Tammi toimi professorina Uruguayn valtion yliopistossa.

Tykolla on lehtikirjoitusten ja muiden dokumenttien mukaan ollut useita erilaisia titteleitä. Näitä ovat mm. ammattilaisnyrkkeilijä, viulunsoittaja, musiikinopettaja, muusikeri, nyrkkeilyvalmentaja, hieroja, nyrkkeilyn kronografi, Uruguayn Valtion Urheiluliiton valmentaja, yleisurheiluvalmentaja, liikunnan ja uinninopettaja ja valtionyliopiston opettaja. Täysin kiistatonta on hänen opettaneen Montevideon oppikoulussa (Highschool Escuela y Liceo Elbio Fernández) sekä koulun vieressä sijainneessa Valtion yliopiston (Universidad De La República Uruguay) voimistelusalissa. Siitä, onko hän ollut Valtion yliopiston työntekijänä, on kahdenlaista näkemystä, mutta ei täyttä varmuutta. Joskin eri haastatteluissa vuosien 1938 ja 1963 välillä Tykon kerrotaan olevan professori ja opettaja valtion yliopistossa. Espanjankielisissä maissa opettajasta käytetään nimitystä ”professor”. Sitä käytetään tutkintonimikkeenä, kuten arkkitehti ja insinööri. Nykyisin vastaava tutkintonimike on ”Licenciado in Physical Education”, eli liikuntatieteen kandidaatti, mikä on korkeakoulututkinto

Väittämän 8. mukaan Tyko Tammi asui Montevideossa Maipu-kadulla uruguaylaisyntyisen vaimonsa ja kahden lapsensa kanssa. Lisäksi hänellä on Topi -niminen koira.

Tykon pojanpoika, Daniel Tammi, vahvistaa isoisänsä asuneen Maipu-kadulla ja hänellä olleen kaksi lasta sekä Topi -niminen koira. Vaimo, Deolinda, oli Uruguayssa syntynyt italialaisten maahanmuuttajien jälkeläinen. Vahvistaakseen suomalaisia juuriaan Tyko vei Helsingin olympialaisista mukanaan saunan rakennusmateriaalit.

Väittämän 9. mukaan Tyko Tammen vaimo oli myös yliopiston opettaja sekä musikaalinen.

Deolinda Tammi oli peruskoulun opettaja, mutta ei opettanut yliopistossa. Daniel Tammen mukaan isoäitinsä oli myös musikaalinen, mutta ei aivan samalla osaamistasolla, kuin viulunsoittoa Suomessa opiskellut ja soittamisella leipäänsä tienannut miehensä.

Väittämän 10. mukaan Tyko Tammi esiintyi säännöllisesti Montevideon suurimmassa hotellissa.

Tyko on soittanut 1920-luvulla Uruguayn Floridan kaupungin orkesterissa ennen muuttoaan Montevideoon. Hänen esiintymisestään Montevideossa ei ole löytynyt viitteitä ja/tai kirjallisia näyttöjä, johtuen lähdeaineiston puutteellisuudesta. Jos verrataan väittämää Tyko esiintymisiin Suomessa ja Vladivostokissa, väittäjä on enemmän todenmukainen, kuin päinvastoin. Jälkipolvella on myös väittämää mukaileva muistitieto.

Väittämän 11. mukaan Tyko Tammen kodissa vieraili säännöllisesti aina joku merenkulkija, merikapteeni tai perämiestuttava. Lisäksi hänellä oli kodissaan suomalaista kirjallisuutta ja tauluja.

Useassa kirjoituksessa kerrotaan Tykon kuljettaneen vieraitaan ympäri Montevideota ja toisinaan sen ulkopuolellekin. Erityisesti Martti Juutilaisen kertomukset huokuvat ”luotettavasta ja yhteistyökykyisestä miehestä”, kuten lauseet ”tässä miehen sanoja, jonka puoleen Uruguay luottamuksella kääntyy poikiaan maaotteluihin, Etelä-Amerikan mestaruuskilpailuihin taikka olympialaisiin kisoihin valmentautua”, kertoo. Lisäksi Tyko on säännöllisesti tavannut Montevideon satamassa vierailleiden laivojen henkilöstöä ja omanneen hyvät suhteet maassa säännöllisesti käyneisiin suomalaisiin. Tällä tavoin hän loi verkoston, jonka myötävaikutuksella hän sai hankittua kaikkea sellaista itseään kiinnostavaa Suomessa tehtyä ja/tai julkaistua tavaraa tai materiaalia. Tykosta on havaittavissa laajan oppineisuuden, kiinnostuksen sivistykseen ja itsensä kehittämisen piirteitä. Tätäkin vasten on helppo vakuuttua väittämän todellisuudesta.

Tykon polku hänen kertomanaan

”Ottelin Amerikan maaperällä vain kaksi kertaa, jolloin ensi kerralla hävisin knock outilla ja toisella kertaa Uruguayn Floridassa voitin knock outilla. Kuitenkin olin ensimmäisessä ottelussa saanut niin ankaran selkäsaunan, että olin menettää kuuloni.

Tällöin katsoin parhaaksi, kun tilaisuus tarjoutui, siirtyä erään tšekäläisen nyrkkeilyseuran valmentajaksi. Työskentelin tässä puuhassa kaksi vuotta ja siitä alkaen olen heilunut ruumiinkulttuurin miltei kaikilla aloilla. Vuonna 1925 menin täällä naimisiin, jolloin maan lakien mukaan sain kansalaisoikeudet. Opin itse espanjan kielen melko nopeasti ja lasteni ja vaimoni kanssa puhun vain espanjaa.

Nyrkkeilyurani loputtua toimin seitsemän, kahdeksan vuotta ainoastaan yleisurheiluvalmentajana valtion palkkaamana ja siinä ohessa hieroskelin sekä urheilijoita että muitakin.

Yleisurheiluhan ei täällä koskaan ole elänyt, josta syystä, kun kansan temperamentti suuntautui pääasiassa jalkapalloon, siirryinkin erään ammattilaisjalkapalloseuran valmentajaksi. Saavutin melko hyviä tuloksia, muun muassa Italia osti kaksi valmentamaani jalkapalloilijaa huikeasta summasta.

Nykyisin olen sitten yliopiston sekä valtion oppikoulujen voimistelun ja uinnin opettaja. Nyt on kesäaika, koulut ovat sulkeneet ovensa, mutta uinnin opetus jatkuu vapaaehtoisena oppilaille yli kesänkin ja joka arkipäivä olen 4 tuntia Playa Buecolla treenaamassa nuoria ja innostuneita oppilaitani.”

Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Kun edellä mainitut asiat kirjoitetaan aikajanelle, voidaan todeta hänen toimineen Floridassa 1923–1927 ammattilaisnyrkkeilijänä, viulunsoittajana, viulunsoiton opettajana ja nyrkkeilyvalmentajana. Vastaavasti Montevideossa 1927–29 Uruguayn valtion urheiluliiton valmentaja, 1929–1937/38 yleisurheiluvalmentajana, hierojana, nyrkkeilyn kronografina, jalkapallovalmentajana, uinninopettajana ja liikunnanopettajana. Vuodesta 1938 alkaen eläköitymiseensä saakka hän toimi yliopiston sekä valtion oppikoulujen miekkailun, liikunnan ja uinninopettaja, Helsingin olympialaisten Uruguayn joukkueenjohdon tehtäviä unohtamatta.

Mitä Tykosta olisi voinut tulla, jos hän olisi jäänyt Suomeen? Kysymykseen on lähes mahdoton vastata, mutta jos mietitään, miten hänen soittajaystäviensä urat etenivät, niin on hyvin todennäköistä, että Tyko olisi tehnyt pitkän uran Suomen johtavissa orkestereissa. Hän on ollut varsin lahjakas, mistä kertovat lukuisat esiintymiset 1910-luvulla. Pekka Jalkasen väitöskirjassa todetaan 1920-luvun soittajista: ”muusikot olivat kotimaista nuorta polvea, lahjakkuuksia, joista useimmat päätyivät joko Radio-orkesteriin tai Kaupunginorkesteriin”. Näin kävi myös Hugo Huttuselle, joka aloitti soitto-opinnot Tykon lailla jo Filharmonisen seuran orkesterikoulussa.

Huttunen soitti pitkään yhdessä heidän opettajansa Leo Funtekin kanssa, saaden director musices -arvonimen 1951. Tykon ura olisi todennäköisesti ollut hyvin Hugon uran kaltainen, mikäli ei olisi joutunut ”Amerikan kuumeen valtaan”.

Vaikka Tyko oli suomalaisen ja Helsingin nyrkkeilyn ensimmäisiä asianharrastajia, edustaen Helsingin Työväen Nyrkkeilyklubia, Helsingin Jyryä ja Helsingin Nyrkkeilyseuraa, tuskin hänestä olisi ammattilaisnyrkkeilijää tullut. Ihan jo pelkästään siitäkin syystä, ettei nyrkkeily ollut tuolloin vielä Suomessa tavanomaista, eikä laji olisi soveltunut soittajan sormille. Kirjoitusprosessin aikana löytynyt valokuva Tykosta nyrkkeilijänä, on yksi suomalaisen nyrkkeilyhistorian ensimmäisiä lajissaan.

Tyko oli maahanmuuttaja. Oliko maahanmuuttajan elämä tuolloin helpompaa, kuin tänä päivänä? Sopeutuakseen uuteen asuinympäristöön, hän kulki pitkän tien, jonka keskeiseksi tekijäksi muodostui yllättäen urheilu musiikin sijaan. Tuskinpa leivän hankkiminen oli siihen aikaan yhtään sen helpompaa, kuin tänä päivänä. Työn tekeminen, vieraan kielen ja ammatin opiskelu - suomalaisella sisulla, kuusiluokkaisen kansakoulun pohjalta - mahdollistivat Tykolle sen, mitä hänestä myöhemmin tuli. Sitä tuki varmasti kahden vuoden ”Vladivostokin ja Shanghain korkeakoulu”, jossa hänen oli ollut pakko oppia selviytymisen taidot. Kaikesta hänestä kirjoitetusta tekstistä päätellen mies oli myös erittäin yhteistyökykyinen ja omasi positiivisen elämänsänteen. Amerikkalaista Jess Hopkinsia voidaan pitää Uruguayn 1900-luvun alun liikuntakoulutuksen perustan luoja. Hänen työtään jatkoi Amerikasta koulutuksensa hankkinut Julio J. Rodríguez, joka käynnisti 1920-luvun ja sen jälkeisen liikuntakoulutuksen. Uruguay hyödynsi urheiluvalmennuksessa ja -koulutuksessa maahanmuuttajia, siitä ovat esimerkkeinä suomalaisen Tyko Tammen lisäksi ruotsalainen O. Johansson, japanilainen Sunao Isiharada ja unkarilainen Pedro de Hegedüs. Mistä sitten kumpusivat Tykon taidot uintiin ja yleisurheiluun? Varmastikin Töölönlahden rannoilta ja Eläintarhan kentältä. Viulun ja ”Haitarijatsin soittajasta” kehkeytyi monien mutkien kautta merkittävä urheiluvaikuttaja. Harvaa hänen taustaistaan henkilöä mainitaan kahdessa eri väitöskirjassa (Pekka Jalkanen, Paola Dogliotti), ja vielä kahdella eri mantereella.

Mikä saa ihmisen lähtemään maailmalle ja vieläpä täysin erilaisiin kulttuureihin? Tykon tapauksessa Venäjälle, Kiinaan ja Uruguayhun. Ensimmäisen lähdön syynä on selkeästi ollut Suomen sisällissota, joten tältä osin Tyko voitaneen luokitella kategorioihin pakeneva punakaartilainen ja/tai seikkailija. Toisen lähdön syy ei ole yhtä selkeä. Mahdollisina vaihtoehtoina ovat Suomen poliittisen ilmapiirin kiristyminen 1920-luvun alussa tai aito halu lähteä toiseen maahan ja kulttuuriin. Erilaiset kielet ja kulttuurit edellyttävät niiden omaksumista, ja tässä musiikki lienee ollut merkittävässä osassa myös kielen oppimisen kannalta. Musiikin teorian ja käytännön soittamisen hallitseva henkilö pystyy kuuntelemaan vierasta kieltä ja oppimaan sanojen lausumista helpommin kuin sellainen, jolla vastaavia taitoja ei ole.

Tyko oli lahjakas monella elämän osa-alueella. Lahjakkuudet ilmentyivät niin musiikissa kuin urheilussa. Soittamisen lisäksi hän hallitsi nyrkkeilyä, urheiluvalmennuksen, uinnin ja miekkailun. Lisäksi hän on omannut erinomaiset sosiaaliset taidot, mikä taas on mahdollistanut kanssakäymisen erilaisista taustoista tulevien henkilöiden kanssa ja sosiaalisen verkoston muodostamisen. Voidaan perustellusti sanoa Tykon olevan yksi Suomen maailmalle kasvattaneista lahjakkuuksista ja taitureista.

Kuva 31. Deolinda, Tyko ja viulu, (Tuuli Oksasen kokoelma)

Kuva 32. Tyko luistimilla, (Tuuli Oksasen kokoelma)

6 KIRJOITUKSEN TEKEMISESSÄ KÄYTETTY AINEISTO

Lähdeaineiston hyödyntäminen

Lähdeaineistona on hyödynnetty kirjallisuutta (sanomalehdet, urheiluaiheiset kirjoitukset ja tieteelliset julkaisut, kirjat ja aikakauslehdet, jne.) siltä osin ja siinä määrin, kuin ne liittyvät Tyko Tammen elinkaareen ja sen yksittäisiin tapahtumiin. Lähteet ja viitteet on myös esitetty viiteluettelossa loogisessa aikajärjestyksessä, jotta mahdolliset jatkotutkijat saavat ne käyttöönsä linkki- ja asiayhteyden katkeamatta. Haastattelut ovat jälkipolvien muistikuvia, koska kaikki aikalaiset ovat jo edesmenneitä.

Tykon lapsuus ja nuoruus aikajakson lähdeaineisto pohjautuu pääosin Helsingin kaupunginarkiston, Sibelius-Akatemian arkiston, Helsingin Sanomien aikakoneen, Kansallisarkiston ja Kansalliskirjaston digitaaliarkiston tietouteen. Lisäksi urheilun ja liikunnan kulttuurikeskus Tahdon urheiluarkistosta löytyviin Helsingin Jyryn arkistoihin, TUL-lehtiin, Työväen Urheilulehtiin ja muihin urheilujulkaisuihin.

Tykon aikuisiän lähdeaineisto pohjautuu edellä mainittujen lisäksi pääosin Uruguayn Suurlähetystön, Marinum Forumin ja Uruguayn valtion yliopiston (Universidad de la República) arkistoihin sekä muiden satunnaisten arkistojen julkaisuihin ja viitteisiin. Mukana on myös joitain hänen jäämistöönsä kuuluneita esineitä ja/tai dokumentteja. Luettelointi on esitetty viiteosiossa. Lähdekirjallisuudessa voidaan todeta olevan jonkin verran epävarmuustekijöitä.

Kappaleessa seitsemän julkaistaan Tykoon liittyviä kirjoituksia ja dokumentteja alkuperäismuodossaan siltä osin, kuin niiden nähdään antavan lukijalle lisäinformaatiota. Suomen ja ruotsinkieliset tekstit ovat pääosin suomalaisista sanoma- ja aikakauslehdistä, englanninkielinen teksti on Uruguayn Suurlähetystön espanjankielisestä alkuperäistekstistä kääntämää.

7 TYKO TAMMEEN LIITTYVÄT KIRJOITUKSET JA DOKUMENTIT

7.1 Musiikkiin liittyviä lehtikirjoituksia

Vuosi	Otsikko	Asia
1914	Orkesterikoulun julkinen näyte ¹⁶⁶	Hra E. Jurvan neljästä nuoresta viuluoppilaasta, jotka yhtä poikkeusta lukuun ottamatta esittivät Madetojan kauniita viulusävellysuutuuksia, kiintyi huomio Paul Korpelan, Tyko Tammen ja Hugo Huttusen esityksiin. He soittivat kukin kappaleensa puhtaasti ja tasaisin jousikäsiottein, olipa jo tulkintameininkiäkin mukana.
1915	Helsingfors Musikinstitut ¹⁶⁷	Tyko Tammi en av uppvisningens intresantaste förmågor, spelade med frapperande teknisk trygghet och ungdomlik bravur: Chanson Polonaise af Wieniawsky. Där var en uttrygsfullhet och en musikalisk fattning is spelet, en fallenhet for teknik och redan uppförvad god stråkföring, som talade om god skola, med också om en löfteskrik begåfning hos den lille parfveln, vilken nu så väl infriare sin läräres till god spel uppmuntrande leende.
1915	Musiikkiopiston oppilasnäytteen ¹⁶⁸	Viulunsoiton harjoittelijoista on etusijalla mainittava hra Elis Jurvan oppilaat Tyko Tammi ja Väinö Sundquist, joista kukin suoritti tehtävänsä vakavuudella ja huolella". "Merkille pantava oli erityisesti Tyko Tammen hämmästyttävän hyvin suorittama Vieniavskin Puolalainen laulu
1915	Musiikkiopiston julkiset näytteen ¹⁶⁹	Tyko Tammi hämmästytti kuulijoita näppärällä tekniikallaan ja suurilla musiikillisilla lahjoillaan. Hänen soittama kappale ¹⁷⁰ on ollut Wieniawsky: Chanson polonaise.
1916	Vid Musikinstitutes elev-matiné ¹⁷¹	Tyko Tammi med violin.
1916	Helsingfors Musikinstituts elev-matiné ¹⁷²	Spelad av Tyko Tammi med anmärkingsvärd behärsking av stråken och lovande början till tonbildning.
1916	Eilispäivän konsertit ¹⁷³	Viulunsoittajista ovat alkeiskoulun oppilaat Tyko Tammi ja R. Tengström hyvällä tolalla.
1916	Konsertit ¹⁷⁴	Hra Elis Jurvan pieni oppilas Tyko Tammi osoittautui lahjakkaaksi viulunsoittaja-aluksi.
1916	Pääkaupunkimme musiikkielämää ¹⁷⁵	Viulunsoittajista esiintyivät edukseen mm. pikkumies Tyko Tammi.
1916	Helsingfors Musikinstitut ¹⁷⁶	Program: Bach: Air, for violin. Tyko Tammi.
1916	Musiikkiopiston näytteen ¹⁷⁷	Hra Jurvan oppilas Tyko Tammi soitti opettajansa säestämänä kappaleen jo wakawalla käsittelyllä.
1916	Helsingfors Musikinstitut ¹⁷⁸	Cui: Orientale, for violin. Tyko Tammi.
1917	Musiikkiopiston näytteen VII-VIII ¹⁷⁹	Viulunsoittajista esiintyivät Toivo Oras, Erik Cronval, Erik Adlercreuz, Ranghild Roos ja Tyko Tammi parhaiten edukseen". Esitetty kappale: Beriot: Konsertti no 8 D-duuriviululle osa 1.

7.2 Nyrkkeilyyn liittyviä kirjoituksia 1920-luvulla

Tyko Jyryn riveissä

Kansalliset nyrkkeilykilpailut laatuaan ensimmäiset liitossamme¹⁸⁰, järjesti Helsingin Jyry 15.–16.1922. Kilpailut olivat kuitenkin kansalliset vain nimellisesti, sillä ainuttakaan vieraspaikkakuntalaista osallistujaa ei ollut. Nyrkkeilyä harrastettaneenkin vielä tällä hetkellä vain Helsingissä, jossa se pääsi sanottavampaa vauhtiin vasta viime syksynä. Että nyrkkeily ei ole ehtinyt vielä maaseudulle, johtunee siitä, että puuttuu kykeneviä ohjaajia, joita nyrkkeilyn harjoittaminen menestyäkseen välttämättä vaatii. On uskottavaa, että nyrkkeilyn saatua vakavampaa jalansijaa urheilujoidemme keskuudessa, se tulee ennen pitkää meilläkin yhtä suosituksi, kuin monessa muussa urheilumaassa. yleisöä kilpailuissa oli runsaasti ja seurasi se mielenkiinnolla otteluita. Sarja alle 66,5 kg: 1) Tyko Tammi Jyry, kolme voittoa.

Jyryn kansallisista nyrkkeilykilpailuista 18-19.1.1923 löytyy pitkä kertomus Työvään Urheilulehdestä¹⁸¹, jossa Tyko mainitaan pariin kertaan. ”Kevytsarja (alle 61 kg); Tammi, Jyry – Paavilainen, Kullervo. Yleisö seurasi ottelun kulkua erikoisen innostuneena huudoin ja vihellyksin. Tammi julistettiin voittajaksi, mutta siitäkös yleisö vasta riemastui! – (En pakana usko ilmestyskirjan pedon olemassaoloon, mutta jos sellainen olisi jossain tai tulisi joskus olemaan, niin – niin sekin varmasti ulvoisi, vinkuisi, viheltäisi, tömistelisi ja ulisi kuin yleisö tämän kilpailutuomarien päätöksen kuultuaan). Yleisö näyttölee vielä toistaiseksi meillä asiaa ymmärtämättömänä – puusta katsojan osaa, joten tällaista ”mielenosoitusta” ei voitane toistaiseksi välttää.”

Seuraava kevyensarjan¹⁸² pari Tammi, Jyry – Paavilainen, Kullervo, ei teknillisesti ollut edellisen veroinen, mutta yleisöstä erikoisen mielenkiintoinen, sillä kun Tammi julistettiin voittajaksi, oli yleisöstä arvostelu väärä ja se huusi, ulvoi ja vihelsi. Kevytsarjalaiset Tammi ja Vilenius ottelivat kaksi ensimmäistä erää sovussa, ja Tammi johti, mutta viimeisessä erässä oli Vilenius taas parempi. Tuli ylimääräinen erä, jossa Vilenius vasta näytti taitonsa voittaen vakuuttavasti Tammen.

Seuraava ottelu Tammi – Airola oli aivan tasaväkinen. Tammi menetti malttinsa ja samalla tyyliä, Airolan säilyttäessä paremmin niin henkisen kuin ruumiillisen tasapainonsa. Tammi sai voiton, kun Airola ei jaksanut aloittaa toista ylimääräistä erää. Lopputuloksissa Tyko tuli toiseksi neljällä voitolla ja yhdellä tappiolla. Sarjan voitti, Gunnar Vileniuksen pikkuveli, Sven Vilenius viidellä voitolla.

Tyko Helsingin Nyrkkeilyseuran riveissä

Helsingin Nyrkkeilyseuran jäsentenväliset mestaruusottelut nyrkkeilyssä¹⁸³. ”Edelman – Tammi, välisarja, oli vauhdikas ottelu alusta loppuun. Edelman vaikutti varmemmalta ja oli hyökkäävämpi. Kolmannessa erässä oli Tammi ”valmis” ja ulos luettiin. Edelman kärsii helposti iskuja.”

Helsingin Nyrkkeilyseuralla oli jäsentenkeskiset nyrkkeilykilpailunsa¹⁸⁴ 3.5.1923 Kiffenin huoneistossa. ”Mukana oli yhdeksän paria, joiden esittämä nyrkkeily ei kuitenkaan ollut läheskään verrattavissa siihen nähtävään, mitä samat seuran miehet hiljattain tarjosivat Oopperan suurilukuiselle yleisölle. Välisarja: 1) Gleisner, 2) Edelman, 3) Tammi. Edelman teki Tammesta knock-out.”

Työväen Urheilulehden kirjoitus nyrkkeilyn viisivuotisesta historiasta

Nuoren nyrkkeilyimme historiikka, kirj. Veikko Paajanen

Jo pitemmän aikaa tuumittiin Helsingissä nyrkkeilyharjoitusten aloittamisesta, mutta vasta syyskuussa 1921 päätti Helsingin Jyry ottaa ohjelmaansa nyrkkeilyn, antaen siten voimakkaan sysäyksen nyrkkeilyharrastuksen levenemiselle. Melkein heti tämän jälkeen, tarkemmin sanottuna marraskuun 6 p:nä, kokoontuivat eräät asianharrastajat, joiden joukossa nähtiin mm. E. Isola, T. Tammi ja nykyisin pikajuoksijana tunnettu Etholen, työväentalolle ja perustivat nyrkkeilyn erikoisseuran, joka sai nimekseen Helsingin Työväen Nyrkkeilyklubi (HTNK).

Ensimmäiset varsinaiset nyrkkeilykilpailut järjesti Helsingin Jyry heinäkuun 15 ja 16 p:nä v. 1922. HTNK:lla oli kyllä ollut aikaisemmin 12., 16., ja 19 huhtikuuta 1922 jäsenten väliset kilpailut, mutta ne olivat suljetut, joten yleisö ei vielä päässyt katselemaan nyrkkeilyä omin silmin. Kun sitten Jyryn ensimmäiset kilpailut tulivat, ryntäsi "koko Helsinki" niitä katsomaan. Kilpailut onnistuivat muutenkin yli odotusten. Vaikka nyrkkeilyä ei vielä harrastettukaan muualla kuin Helsingissä, oli osanottajia kuitenkin yli 20, mikä osoitti, että tämä uusi urheilumuoto oli heti alussa saanut huomattavasti kannatusta. Ensimmäisissä kilpailuissa voittivat höyhensarjan O. Louhimo, joka silloin edusti HTNK:ta, kevyensarjan Ronkanen, HTNK, välisarjan Tammi, Jyry, keskisarjan Koivunen, Jyry ja raskaan sarjan Laurila, Jyry.

Näiden kilpailujen osanottajista ovat paljon myöhemminkin erikoisesti kunnostautuneet mm. Vilenius, joka vielä tänä vuonna voitti liittomme mestaruuden välisarjassa, Ronkanen, Louhimo, Virtanen ja Tammi. Myös V. Kokko otti osaa näihin kilpailuihin häviten Tammelle.

Tykon nyrkkeilyurasta Uruguayssa

Book 12/Minutes 32/Date: 1924-March-25/Content: Participation in a boxing match.

TAMMY-GUICHON BOX MATCH IN FLORIDA. 12601. Known. Add to your background the actions forwarded by the representative of this National in Florida, Mr. Raúl Theoduloz, related to the boxing match held in the aforementioned locality, last February 24, between Messrs. Tyko Tammy and Remigio Guichón Núñez.- 12602 The liquidation of the proceeds from the boxing match held on February 24 next past, in the City of Florida, between Messrs. Tyko Tammy and Remigio Guichón Núñez, and for which it is assigned to the National Commission, for the concept of 10% of the gross receipts, deducting the expenses incurred, the sum of \$11.74, which has been poured into the Cashier with the intervention of the Accounting Office; acknowledge receipt, thank and add to your records, the note dated 9 of the current, from Mr. Raúl V. Theoduloz, remitting the aforementioned liquidation and a draft for \$8.16, which with the expenses incurred, make up the amount of \$11.74, amount of which collected in the match of the reference, for concept of 10% of the gross entries.

Book 12/Minutes 33/Date: 1924-April-01/Content: Participation in a boxing match.

TAMMY-GUICHON BOX MATCH IN FLORIDA. 12659. Add to your background, the communication dated March 7 last, addressed to the Secretariat, by the representative of this National in the Department of Florida, Mr. Raúl V. Theoduloz, stating that he had sent a money order, by the sum of \$8.16, amount of what was collected in the Tammy-Guichón boxing match, held in the town, on February 29, an amount that was timely poured into the Cashier, with the intervention of the Accounting Office.

Mielenkiintoinen nyrkkeilykirje¹⁸⁵ Uruguaysta

Suomen ensimmäinen tyylinyrkkeilijä V. Vilenius on lehdellemme lähettänyt urheilukirjeen ja kertoo siinä, miten hän joutui argentiinalaisen impressaarion uhriksi ja ensimmäisistä otteluistaan Etelä-Amerikassa.

"Olen saanut Suomesta tietoja, jotka puoleltani vaativat valaistusta. Jokainen puhuu niin paljon, mutta kukaan ei tiedä, mitä asia koskee. Täytynee antaa tarpeellinen selitys." Näin alkaa Vilenius kirjeensä ja jatkaa sitten: Olin liittynyt täällä erääseen klubiin. Kävin aina joskus harjoittelemassa. Klubin treenari kiusasi minua nyrkkeilemään rahan edestä eli ammattilaisena. Niin kauan hän minua kiusasi, että erään kerran, kun olin vähän niin kuin sanotaan "poikki", annoin suostumukseni. Hän lupasi hommata kilpailut Buenos-Airesiin. Hän kyseli yhtä ja toista Suomesta ja nyrkkeilystä siellä. Erään kerran hän kysyi, minkä nimisiä nyrkkeilijöitä siellä on, jos olisi ketään yleisesti tunnetumpaa. Ajattelin kyllä, että mistä hän mitään niin tarkkaa tahtoo tietää, mutta kun kysyin ei hän selittänyt tarkemmin. - Kului sitten jonkun aikaa. Erään päivänä hän sanoi haastaneensa kaksi nyrkkeilijää Argentiinasta ja näytti minulle yhden Buenos-Airesin lehdistä. Silloin vasta huomasin nimijutun. Hän oli keittänyt kokoon aika sopan siihen lehteen. Julmistuin koko lailla ja olin antaa äijälle pahanpäiväisesti selkään, mutta tehtyä ei saa tekemättömäksi. Sanoin hänelle, että nyt kaikki on "Finis" ja olen "Finlandes", eikä minun kansani menetellä niin kuin itse halutaan. Sen jälkeen sanoin

hyvästi koko Klubille. Sellainen on juttu. Pyytäisin selittämään Smedsille, kuinka jouduin "impressarion" huulesta vedettäväksi. Sen jälkeen olen menettänyt haluni nyrkkeillä ammattilaisena. Ensimmäinen yritys päättyi aika ohraisesti. Sen pituinen se.

Kysyt, olenko vielä yhteydessä Tammen kanssa. Kyllä olen, vaikka ei aivan yhdessä. Hän on ollut noin 108 km täältä eräässä pienessä maaseutukaupungissa miltei koko ajan ja minä taas Montevideossa. Olin tässä yhden kuukauden paikkeilla myös siellä. Siellä oli hyvä harjoitella. Kävimme joka päivä uimassa eräässä joessa. Molemmat kuvat ovat otetut sieltä. Haastoimme vuorotellen koko kaupungin pojat nyrkkeilemään. Siellä ei nimittäin kukaan osannut nyrkkeillä. Viimein ne tilasivat Montevideosta meille kummallekin vastustajan. Ajattelimme, että nyt meille lopullisesti ohraisesti kävi, mutta eihän suomalaiselta sisu lopu. Valkeni sitten se päivä, jolloin meidän piti nyrkkeillä. Meillä oli kummallakin vastustaja, joka oli painavampi meitä. Kaverin mies painoi 72 kg ja minun 92 kg. Se näytti kauhealta. Testamenttasin maallisen omaisuuteni - joka ei ollut paljon - kaverille ja pyysin että tulisin haudattavaksi, jos suinkin mahdollista, Suomeen.

"Rinki" oli maan päällä ja niin pieni, että ajattelin: tuolla ei mahdu kunnollisesti kääntymään noin ison miehen kanssa. Katselijoina oli valittu joukko. Sitten alkoivat ottelut. Ensin nyrkkeili Tammi. Olin sekundattina ja jännityksissä. Mutta hyvin siinä kävi. Kaveri antoi hänelle selkään. Kahden erän kuluttua ei toinen halunnut enempää. Sitten tuli minun vuoroni. Huomasin, että vastustajani oli vähän hermostunut. Ajattelin, että vaikka löisin lekalla, en sinua saa liikahtamaan. Olin hyvässä kunnossa. Emme olleet kuukauden aikana muuta tehneetkään, kuin treenanneet. Painoni oli naulalleen 73 kg. Hän oli ennen nyrkkeillyt paljon. Entinen "campeon" kevyessä raskaassa. Nykyään hän ei ollut harjoitellut. Tahtoi kahden minuutin erää ja minä tahdoin kolmen. Ajattelin, että kun olen hyvin harjoitellut, niin kestäen kyllä ja hän harjoittelemattomana väsyä pikemmin. Sitten lyötiin padan pohjaan ja sanottiin "Taine". Nyrkkeilin ensin varovasti ja tutkiskelin ukkoa. Hän kävi päälle kovasti, mutta löi enempi umpimähkään. Otin olkapäillä ja käsivarsilla vastaan useimmat lyönnit. Liikuin paljon ja annoin lyödä paljon ilmaan. Varoin visusti menemästä "kiinni". Kun huomasin, että hän oli tottunut siihen, että aina väistin, annoin sopivalla hetkellä ja kaikella voimallani oikean suoran vasemman "flintin" jälkeen. Huomasin, että se teki hyvää. Hän oli tulossa niin kuin ennenkin aivan huolelta eteenpäin. - Sen jälkeen jouduin nyrkkeilemään lähinyrkkeilyä hänen kanssaan. Nämä amerikkalaiset eivät osaa nyrkkeillä muuta, kuin läheltä, mutta sitä ne osaavat hyvin. Sen takia vähän arvelin, että kuinka käy. Mutta tämä ei osannutkaan nyrkkeillä läheltä sen paremmin. Olin sitä ennen treenannut klubissa paljon tämän maalaisten kanssa ja oppinut jo jotakuinkin antamaan oikean "upper cutin". Hänellä oli iso kyömynenä. Kimautin siihen kolme- neljä oikean käden uppercuttia. Silloin hän lopetti. Verta tuli vankasti. Oli vihainen kaverille, joka oli ajanottajana ja ottivat 3 min erää. Tammi ei ollut ymmärtänyt häntä, otti vain niin kuin minä tahdoin. Mutta ei kaikki otteluni ole päättyneet niin hyvin. Ottelin kerran siellä klubissa tämän maan "campeon" in kanssa ja hän löi minut knock-out ensimmäisessä erässä. Hän on nykyään Etelä-Amerikan mestari 79 kg. Hänen nimensä

on Rodriguez. Olen kuullut, että hänen pitäisi nyrkkeillä Carpentierin kanssa Buenos-Airesissa, mutta luulen että se on juttupuhetta. Hän painaa nykyään 85 kg.

En ole voinut treenata pitempään aikaan, mutta liityn tästä kohta eräeseen klubiin ja rupean toden teolla harjoittelemaan. Olen tullut vähän hitaaksi. Lisäpaino sen kai tekee.

Mutta kaiketi menee vielä joitakin kuukausia ennen kuin pääsen kilpailukuntoon. Täällä nyrkkeillään 8–15 erää, eikä niin kuin siellä 3 erää. Täytyy olla hyvässä kunnossa, jos aikoo kestää 8 erää.

Tyko Tammi toimii nyrkkeilyvalmentajana¹⁸⁶ Etelä-Amerikassa.

Tunnettu helsinkiläinen nyrkkeilijä, Helsingin Jyryn jäsen Tyko Tammi, joka jo joitakin vuosia on oleskellut Etelä-Amerikassa, toimii nykyään Uruguay Prado de Montevideo seuran nyrkkeilyvalmentajana. Äskettäin on Tammi otellut katalaanisen nyrkkeilijän Jose Fonollosan kanssa. Kun meikäläistä urheiluväkeä kiinnostanee kuulla tästä ottelusta lähemminkin, selostamme sitä seuraavassa paikallisen sanomalehden mukaan:

Eilisillan kilpailuissa, jotka pidettiin Anexo de la Plazalla, oli päänumerona suomalaisen Tyko Tammen, paino 63 kg ja katalaanisen Fonollosan, paino 72 kg, välinen ottelu.

Valmistavat ottelut

Kilpailut aloitettiin klo 10 illalla. Guerra ja Santos ottelivat 3 kahden minuutin erää 1 minuutin väliajoilla. Tässä ottelussa osoitti Santos huolimatta teknillisestä puutteellisuudestaan harvinaista rohkeutta. Tuomarit merkitsivät voiton Guerralle. Meidän ymmärryksemme mukaan olisi voittajana pitänyt olla Santos; hän on nuori, reipas mies, joka on antanut paljon toiveita.

Toisena numerona esitettiin humoristinen nyrkkeilyottelu. Sen jälkeen seurasi:

Pääottelu

Vihdoin tuli siis tämä kärsimättömyydellä odotettu numero. Tammi astui esille ja otettiin vastaan suurilla suosion osoituksilla, joista myös Fonollosa sai osansa. Tyko Tammi on solakka, lyhyenlätä, mutta hyvin kasvanut mies, Fonollosa roteva, pitkäkäsivartinen. Kilpailun alussa muistutti Fonollosa kissaa ja Tammi hiirtä, mutta kohta muuttuivat osat: Tammi tuli kissaksi, joka hätyytti hiirtä.

Kilpailun kulku

I erä: Alussa molemmat kilpailijat tutkivat toisiaan. Ottelun alkoi Tammi hyvin tähdätyllä suoralla iskulla, joka sai vastustajan horjahtamaan. Muodostui clinch; siitä selviytyessä katalaanilainen teki uppercoutin. Suomalainen muutti taktiikkaansa. Yleisö taputti käsiään Tammen hyville esquivuille. Hänen lyöntinsä olivat voimakkaat ja rauhalliset. Ensimmäinen erä päättyi.

II erä: Tammi antoi useita mainioita iskuja saattaen vastustajan saavan hämilleen. Syntyi useita clinchejä, joita Fonollosa käytti hyödykseen. Tammi puolustautui tehokkaasti. Fonollosa alkoi tulla epävarmaksi, mutta hetken kuluttua aloitti jälleen hurjan hyökkäyksen. Tammi kaatui, mutta nousi äkkiä ylös. Syntyi clinch, josta ei kumpikaan hyötynyt juuri mitään. Kello soi. Tästä erästä sai suomalainen paljon pisteitä.

III erä: tammi aloitti kovalla hyökkäyksellä, iski useita lyöntejä, joiden jälkeen syntyi clinch. Tästä selviytyttyä iski Tammi Fonollosa oikealle puolelle vatsaan. Fonollosa peräytyi saaden monta iskua kasvoihin, joutui pahaan tilanteeseen ja kaatui. Erotuomari laski viiteen. Fonollosa nousi eläimellisen hurjan ylös ja työnsi suomalaisen nuoria vastaan, koettaen asettaa suuria gauchoja (koukkuja), mutta huojui joitse. Yleisössä herätti huomiota, ettei Fonollosa käyttänyt vasenta kättään. Jälleen rupesi Tammi iskemään ja Fonollosa kaatui toisen kerran. Kello soi. Fonollosa vietiin syrjään ja huomattiin hänen olevan groggynä. Tämä erä oli intohimoista, mutta silti rehellistä peliä. Suomalainen näytti omaavan hyvän tekniikan ja vielä suuremman sisun ja rohkeuden. Tästä saa hän kiittää hyvin harjoitettua ruumistaan.

IV erä: Fonollosa ei ollut vielä oikein toipunut, kun ottelu uudelleen alkoi, syynä tähän oli nähtävästi ruumiin puutteellinen harjoittaminen. Suomalainen oli nyt täydellisesti tilanteen herra. Hän jakoi erilaisia iskuja ja työnsi Fonollosan puolueettomaan nurkkaan, jossa tälle laskettiin kahdeksaan. Fonollosa nousi ylös ja koitti saada aikaan clinchejä, mutta huomasi olevansa mennyttä miestä. Tammi iski jälleen kovia iskuja vastustajansa suojaamattomiin paikkoihin ja hetken kuluttua oli Fonollosa knock-out, hän koetti nousta ylös, mutta ei jaksanut. Tuomarit laskivat kymmeneen.

Arvostelu Tammesta

Miellyttävä ja suosittu suomalainen nyrkkeilijä, Tyko Tammi, saavutti loistavan voiton yleisön osoittaessa myrskyistä suosiotaan. Tammea pidetään täällä ainutlaatuisena alallaan. Hän näytti omaavan suurenmoisen tekniikan ja sisun. Hän nyrkkeilee ennen kaikkea järkevästi, johon yhdistyy jonkinlainen loisteliaisuus. Tällaisena hän tuottaa kunniaa Uruguay Prado de Montevideo klubille, jonka valmentaja hän on. Koko ajan hän hallitsi ottelua ja vastustajaansa ja teki tehtävänsä todella suurenmoisesti.

Fonollosa

Rehellisesti sanoen olisi Fonollosa paremmin harjoitelleena päässyt parempaan tulokseen. Hän on rohkea ja hänellä on paljon raakaa voimaa. Hänen suurin vikansa tässä ottelussa oli se, että hän väsytti itsensä heti alussa eikä nähtävästi ollut harjoitellut.

This second quote of Tyko Tammi (referred to here as Tammy), refers to procedures carried out by the National Commission, due to some administrative irregularities surrounding a boxing match in the city of Florida (Uruguay) in which Tyko fought (Book 20/Minute 06 Date:1927-November-04.):

PUBLIC BOXING MATCHES IN FLORIDA¹⁸⁷. Considering the publication that appeared in the newspaper "El País", dated last September 18th, related to a boxing match carried out by the professional (*boxer*) Fonollosa in the City of Florida: taking into account that Mr. Raúl V Theoduloz the Representative of this National (Physical Education Commission) in the said City (Florida), in response to the note that was sent to him by this Institute, dated October 1st, informs that Mr. Fonollosa held a boxing match with Mr. Tiko Tammy on April 13th, 1927, in the annex of the local sports square N.1, for the benefit (that is, to raise money) of an Athletic Club of the same (city, that is, Florida) and that competes in the sports squares under its responsibility; that the mentioned (boxing) match was held prior to the date on which the boxer, Mr. Fonollosa, performed the sufficiency test required by the competent national authority; that (Mr. Raúl V Theoduloz) also in his capacity as Technical Representative of the Public Boxing shows before this National (Physical Education Commission), has allowed the realization of that boxing match, attending to the purpose for which it was requested (to help raise money for the Athletic Club), reason for which he has omitted from sending the respective reports, to the competent Offices of this Corporation (the National Physical Education Commission): Taking into account that the Technical Directorate reports (the following): *“Mr. Raúl V. Theoduloz, Technical Representative of the National Commission (the National Physical Education Commission) in the town of Florida, has made two errors when authorizing the boxing match between the professionals Tiko Tammy and José Fonollosa. The first consists of having allowed Mr. Fonollosa to compete without having required the examination established in Arts. 2 3, 4, 5 6, and 7 of the Regulation of October 25, 1921, and the second to have authorized a boxing show in which the percentage established in the Law of July 17, 1918 was not charged for the National Commission (he was supposed to keep 10% of the entrance tickets money and send it to the National Commission). Both errors are forgivable because probably, holding the festival within the Sports Square and for the benefit of a Club belonging to it, may have been the cause of the errors made by Mr. Theoduloz, as nothing else can be supposed of (such) a correct official (civil servant) who has always stood out for the zeal shown in the performance of his duty. Now, this case in Florida of which the National Commission (the National Physical Education Commission) has been informed by the complaint that gave rise to these procedures, is possible to be repeated in other locations (as it happened in Florida, the same mistake can be made in other parts of the country), for which this Technical Directorate believes that as a measure of provision (to avoid the same mistake), all the representatives of the National Commission (the National Physical Education Commission) in the Interior of the Republic should be informed that in no case can the percentage of 10% of the gross admissions established by Law for public boxing shows be exempted, and that all those boxers who wish to intervene as professionals must previously comply with the provisions of the Regulation of October 25, 1921”*, it is resolved (the National Physical Education Commission decides that): 18013. For its purposes, to transcribe the previous report of the Technical Directorate, to Mr. Raúl V. Theoduloz (to send him the report in written form) and proceed according to what was advised in the final part of the aforementioned report.”

7.3 Opiskelu ja pätevyksien hakeminen Uruguayssa

The first quote of Tyko Tammi refers to his request to the National Commission, to be recognized as a Physical Culture Teacher (Book 20/Minute 85 Date 19:1927-August-19):

”MR. TYKO TAMMI: Having received a note from Mr. Tyko Tammi, in which he expresses that in compliance with the provisions of this National (Physical Education Commission), he has taken the courses and completed the necessary procedures to obtain the title of professor of physical culture; that for these reasons and in the desire that it be discerned, (he) requests, prior to the reports that this Corporation deems appropriate, (to) be granted (the) referred title and requesting at the same time that he should be taken into account for the provision of vacancies that remain (where no one has been appointed yet) in positions provisional or effective: Noting that the Technical Directorate informs: *“The fact of having attended one of the intensive courses does not give the right to apply for*

a professional title. In the opinion of this Technical Directorate, the applicant could only be given a certificate stating that he has attended the referred course. In terms of being taken into account for vacancies that occur, this Technical Directorate believes that the request is acceptable, since it is a person endowed with very good conditions and skills. It (Tyko Tammi) would be a good element to use in school physical education courses. Regarding his performance in the fourth intensive course held in Atlantida (coastal city of Uruguay in the year 1925, this Technical Directorate, on occasion, informed to that Honorable Commission (National Physical Education Commission), the following. He is Finnish and has completed up to the sixth year of primary school. He speaks the language of his native country and Spanish not very easily, he is a violin teacher. For two years he was a boxing instructor in Finland. He currently resides in Florida and regularly attends the sports square of that City, in which he volunteers as an assistant to the Director of the same (Sports square). In the recently completed intensive course, Mr. Tammi proved to be endowed with the conditions and aptitudes that a physical education instructor should possess, suggesting, however, that he still needs a little experience and a little more knowledge of the Spanish language, to be able to effectively carry out a position within the teaching staff of the National Commission". Resolved: 17832 Approve the report of the Technical Directorate, issue the interested party a certificate stating that he has attended the fourth intensive course for the preparation of physical education teachers and take him into account to use his services as a school physical education instructor.

Book 21 / Act 30 / Date: 1928-April-13 / Content: Mr. Tammi offers his services as a chronographer in boxing matches.

TYKO TAMMI, Considering the note dated March 22 above, from Mr. Tyko Tammi, offering his services as a chronographer for boxing matches between professionals; that his long performance in the boxing environment both as an amateur, as a professional and as a boxing teacher, enable him to perform the requested position, with full guarantee: Pay attention to the fact that the Technical Directorate informs: "Before finally dealing with the request that above, this Directorate believes that Mr. Tammi should practice at least 10 boxing shows, under the control of the chronographer who performs in each of them. At the end of each fight, the chronographers must report in writing to this Technical Direction, about the behavior of the practitioner. If after the tenth match, all the reports were favorable to him, then he could be included in the official list of timekeepers", resolved: 18708. Approve the previous report of the Technical Directorate and proceed as recommended therein. And be notified.

Book 21/Minutes 31/Date: 1928-April-20/Content: Appointment of Mr. Tammi as masseuse for the Official Athletics Track.

APPOINTMENT OF A MASAGIST FOR THE OFFICIAL ATHLETICS TRACK. In view of the note dated February 15, from Mr. Emilio Chapella, requesting that this National appoint a masseuse for the Official Athletics Track, who will remain in office until the end of the "Río de la Plata" championship, of in accordance with the resolution issued in session on the 10th of the same month: Considering that the Table, on the 16th of the aforementioned month, issued the following resolution in this matter: "In accordance with the power conferred on the Table by resolution No. 18461" Appoint Mr. Tyko Tammi, masseur for the Official Athletics track, with a monthly allowance of sixty pesos, for the duration of the training of the athletes who will participate in the next 2nd Río de la Plata Athletic Championship. At the opportunity, realize it": Attention to what the National Commission by resolution No. 18496, approved what was done by the Table and ordered that this matter be returned in due course to decide what corresponds: Attention to the fact that the Accounting Office expresses that since there are no funds in the item "Substitute Personnel", it is allowed to propose a study of the Budget Commission, it is resolved: 18737. Go to study of the Budget Commission.

Book 21/Minutes 41/Date: 1928-June-15/Content: Request from the 2nd Grade School No. 86 for students to attend physical activity on Wednesdays with Mr. Tammi as the responsible teacher.

2nd GRADE SCHOOL N° 86. 19095. As requested, issue the corresponding orders: let us know and file the note of the previous May 22, from the Directorate of the 2nd Grade School N° 86, requesting authorization to attend on Wednesdays with a group of students from the school, accompanied by the gym teacher Mr. Tiko Tammy, to the Official Athletics Track of the Parque de los Aliados, in order to do physical exercises.

7.4 Martti Juutilaisen kirjoituksia 1930- ja 1940-luvuilla

Kerran kuussa on Montevideon jalkapallostadionissa 70.000 katsojaa!

Uruguayn valtion yleisurheiluvalmentajana¹⁸⁸ on SUOMALAINEN. Montevideo 18.1.-33

Kohtalo, tai miksi sitä nyt sanoisi, heitti allekirjoittaneen Suomen Joutsenen mukana tammikuussa Atlantin taa siihen kaupunkiin, jota jalkapalloilijat ovat kautta aikojen pitäneet helmenä, Napolina, jonka nähtyä voi vaikka kuolla. Tietenkin allekirjoittanut urheilumiehenä ryhtyi heti kaupunkiin tultuaan ottamaan selvää maan urheiluoloista ja varjele Luoja, en ollut ehtinyt vielä pitkälle, toisin sanoen, en ollut vielä jalallani astunut Uruqvain kamaralle, kun jälleen kohtalo heitti eteeni suomalaisen miehen, jätterän ja tyypillisen urheilijan, Uruqvain Valtion Urheiluliiton valmentajan Tyko Tammen.

Siinä sitten yhdessäolomme harvoina päivinä selvisi minulle paljon outoa ja seuraavassa niistä nyt rivi, pari. Jaa, että Tyko Tammiko, ettenkö häntä tunne, entistä Helsingin Jyryn lupaavaa nyrkkeilijää. Lienevät Vileniuksen kanssa olleet Suomen ensimmäisiä nyrkkeilijöitä ja samalla hyviä tovereita. V. 1923 alkoi Suomi tuntua Tammelle pieneltä. Mitäs muuta kuin niin monen muun suomalaisen tavoin lähti poika seikkailemaan maailmalle ja saapui Vileniuksen kanssa Floridaan (kaupunki 100 km Montevideosta). Täällä antautui Tammi ammattilaiseksi nyrkkeilyssä soittaen samalla kaupungin orkesterissa. Ammattilaisotteluja lankesi Tammen osalle vain kaksi. Ensimmäisessä ottelussa hän hävisi knockoutilla 1:sen erän lopussa, heittäytyen varomattomaksi ja toisessa ottelussaan hän voitti knockoutilla 3:ssa erässä. Tämän jälkeen hän lopetti ottelemisen, sillä vasen korva ei kestänyt kovia iskuja ja sitä paitsi olisihan ollut ikävää esiintyä tulevan rouvansa seurassa aina silmät mustina. Nyt Tammi joutui Uruqvain valtion Atlantida -nimiselle urheiluohjaajakursseille, joilta hyvät paperit saatuaan pääsi Uruqvain kansalaisena Club Atletico Uruguay Trado Montevideon yl. urheilu-, uinti- ja nyrkkeilyohjaajaksi. Tässä virassa hän oli n. 2 v., jonka jälkeen mies kutsuttiin koulujen urheiluohjaajaksi Montevideoon. V. 1929 tuli Tammesta toinen valtion yl. urheilutreenareista. Toinen mies on muuten unkarilainen maailmansodan yliluutnantti Pedro de Hegediis.

Nykyisin treenaa Tammi juuri Uruqvain joukkuetta huhtikuussa pidettäviin Etelä-Amerikan mestaruuskilpailuja varten Montevideossa. Tammi on myös yliopiston urheiluohjaaja sekä myös

ohjaajana eräässä jalkapalloklubissa, joten hänellä on erinomaiset tulot, kun rouva vielä on koulun opettaja.

Sitten vielä siitä Uruqvain jalkapallosta. Jalkapallo on Uruqvaisissa todella kansanomaista sanan täydellisimmässä merkityksessä. Ennen kuin lapsi oppii kävelemään, hän oppii pelaamaan jalkapalloa, sanotaan ja 60-vuotiaat ukot kipaisevat vielä vetreästi pallon kimpussa. Katupojat pelaavat kaduilla, uimarit uimarannoissa jne.! Pääkaupungissa on n. 30 suurta jalkapalloseuraa, joissa kahdessa suurimmassa on n. 10,000 jäsentä kummassakin. Nämä seurat ovat nimeltään Nacional ja Benäcol. Kun ne ottavat yhteen kuukausittain, voi sanoa, että koko Montevideo on katsomassa, sillä mahtava jalkapallostadion on 70,000 paikkaa myöden täynnä! Siellä lyödään voitosta vetoja huikeita summia ja siellä huudetaan ja hihkutaan ja välistä kiihtyneet katsojat ratkaisevat välejäan revolvereilla. Mutta sehän ei ole niin vaarallista, sillä 2–3 vuoden vankeusaika kuluu pian, kun jokaisella vankilalla on omat jalkapallokenttensä, joissa vangit ja vartijat iskevät yhteen jalkapallossa. Kaikissa seuroissa on kolmenlaisia jalkapalloilijoita: 1) Ammattilaiset; 2) Varamiehet (amatöörejä); 3) Amatöörit. Ammattilaisten palkka on n. 90-200 pesoa (1 peso = 33 mk) kuukaudessa sekä sen lisäksi kustakin voitetusta ottelusta 50–60 pesoa, tasapelistä 20–30 ja häviöstä 15–10 pesoa. Ammattilaisten ja amatöörien välillä on tarkka ero. Useat hyvät amatöörit siirtyvät ammattilaisiksi. Suuret seurat lainaavat runsasta korvausta vastaan toisille ammattilaisiaan. Nykyisin kuulemma amatöörijalkapalloilu on menossa vähän vikasuuntaan, kun jalkapallotähdet ovat tulleet yhä enemmän ja enemmän kunnianhimoisiksi oman taitonsa näyttämässä ja yhteispeli ja on särkynyt. Taitaa olla samaa vikaa meilläkin. Ikävä vain, että en ollut tilaisuudessa näkemään yhtään suurempaa ottelua. Argentiinan ja Uruqvain ammattilaisottelutkin esti rajuilma, ja vieraat matkustivat ottelematta Buenos Airesiin.

Yleisurheilu ei ota eläkkeeseen Uruqvaisissa huolimatta siitä, että valtio kustantaa kaikki. Mm. valtion urheiluliiton konttorihenkilökunnalle maksetaan vuosittain palkkoja n. 70 milj. Suomen markkaa. Valtio hoitaa urheilukentät, kustantaa trenarit, usein ilmaisen hieronnan j.n.e. Yleisurheilu ei maaseudulla edes ole tunnettukaan. Kävin kahtena päivänä Montevideon valtion urheilukentällä vähän verryttelemässä ja tutustumassa tilanteeseen. Kenttä oli ihanalla paikalla kaupungin ulkopuolella palmujen ja eucalyptyspuiden keskellä. Istumapaikkoja katsojia varten oli vain 300–400 jalkapallostadionin 70,000 vastaan. Muuten kentällä on kaikki mahdolliset urheiluvälineet ja kun pyysimme keihästä, niin katso, käteemme työnnettiin O/Y Urheilutarpeitten keihäs, ajatelkaa, 16,000 km päässä Suomesta Atlannin takana. No, me tietenkin nostimme rintaamme ja aliluutu. Kerttula paiskasi 55,02 m eli yli 3 paremman tuloksen Uruqvain ennätystä. Ennätysmies sattui olemaan paikalla ja melkeinpä oli kyynel tipahtaa korkeata kaarta katsellessaan. Saman tien lykkäsi Kerttula kuulaakin parikymmentä senttiä yli Uruqvain ennätyksen. Eniten huomiotani kiinnitti se, että tyyppillisesti hyviä suorituksia puuttui. Uruqvalaisella ei ole sisua pitkäaikaiseen harjoitteluun.

Hän pääsee tosin melko nopeasti edullisesta ilmastosta johtuen kuntoon, mutta kunnan lopulliseen kiristämiseen ei sisu riitä. Nopeus on Uruqvaiselle synnynnäistä. 15–16-vuotiaat pojat juoksevat 100 m. 11.1 sek. – 11.2 sek., mutta siitä huolimatta on maan ennätys vain 10.6. Meidän vieraillessamme Montevideossa olivat kaikki suomalaiset tervetulleita kentälle ja kovasti olikin meillä opettamista varsinkin heitoissa ja hyppyissä. Me saimme ilmaisen kylvyn ja hieronnan, josta kaikesta meitä kohtaan osoitetusta huomaavaisuudesta emme voineet tarjota muuta kuin kiitoksemme ja suomalaista näkkileipää, joka urheilijapojista oli herkkua.

Muista urheilulajeista mainittakoon soutu, jossa lajissa maan ainoa olympialaismies anasti kunniakkaan pronssimitalin. – Nyrkkeily on myös korkeassa kurssissa. Sekä amatööriä että ammattilaisia on olemassa. Miekkailu on myös hyvin korkealla tasolla. Ampumaurheilussa harrastetaan pääasiassa revolveriammuntaa pitkillä matkoilla, 50–100 m. Tyypillinen urheilumuoto Et.Amerikan cow-boylle. – Erittäin suosittu urheilulaji on ratsastus. Tavallisesti ajetaan 8 eri matkaa ja kaikilla matkoilla lyödään ankaria vetoja voittajista. Uruqvailainen lyö vetoa kaikesta, ehkä eniten jokaviikkoisten valtionarpajaisten voittoarvan kahdesta viimeisestä numerosta. Myöskin suosittu peli on ns. Basket-boll, eräänlainen koripallo. Vesipallo on hyvällä tasolla, samoin verkkopallo.

Lopuksi vielä valmentaja Tammen mielipiteitä: ”Hyvää ainesta yleisurheiluun on paljon, mutta sitkeys harjoituksissa puuttuu. Nopeus on ilmaston takia synnynnäistä. Heittoihin ei ole miehiä, jonka luulen johtuvan siitä, että suomalaista pesäpalloa vastaavaa heittopeliä ei ole olemassa. Suomen urheilu on tunnettua. Jalkapallo on vienyt kaiken aikaisemman hyvän tason yl.-urheilussa. Muutamat katkerat tappiot jalkapallossa olisivat edullisia. Silloin suuntautuisivat katseet johonkin toiseen lajiin, jossa olisi mahdollisuuksia voittoihin. – siis yl.-urheiluun. Yleensä on urheilijoitten ruumiinrakenne melko kevyt, meikeinpä hento.

Tässä miehen sanoja, joka aina sanoo y (esp. merkitsee ja) kun pitäisi sanoa ”ja”, ja jonka suomalainen sanavarasto on pieni, mutta jonka puoleen Uruqvai luottamuksella kääntyy poikiaan maaotteluihin, Et.-Amerikan mestaruuskilpailuihin taikka olympialaisiin kisoihin valmentaessaan.

Uruguayn urheiluelämästä¹⁸⁹.

Suomalainen Tyko Tammi toimii siellä valmentajana.

-Hels. Sanomille meriv. luutn. JUUTILAINEN.

Uruguayssa Etelä-Amerikassa on toiminut suomalainen mies, Tyko Tammi, urheiluvalmentajana on 15 vuotta, joten hän lienee ulkomailla toimivista valmentajistamme vanhimpia. Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajalla oli äskettäin tilaisuus haastatella tätä nykyisin jo Uruguayn kansalaiseksi siirtynyttä maanmiestämme Montevideossa. Uruguayn fyysillisen kasvatuksen kansallisen liiton puheenjohtaja,

Julio de Rodriguez´han kävi syksyllä 1936 Suomessa mainiten hänkin jo tuolloin Tammesta. Kirjeenvaihtajallemme kertoili Tammi seuraavaa:

-Läksin Suomesta v. 1923 ulkomaille omalla kustannuksellani ja ensin Euroopassa harhailtuani tulin tänne Uruguayn ammattilaisnyrkkeilijänä. Ottelin Amerikan maaperällä vain kaksi kertaa, jolloin ensi kerralla hävisin k.o:lla ja toisella kertaa Uruguayn Floridassa voitin k.o:lla. Kuitenkin olin ensimmäisessä ottelussa saanut niin ankaran selkäsaunan, että olin menettää kuuloni. Tällöin katsoin parhaaksi, kun tilaisuus tarjoutui, siirtyä erään tšekäläisen nyrkkeilyseuran valmentajaksi. Työskentelin tässä puuhassa 2 v., ja siitä alkaen olen heilunut ruumiinkulttuurin miltei kaikilla aloilla. V. 1925 menin täällä naimisiin, jolloin maan lakien mukaan sain kansalaisoikeudet. Opin itse espanjan kielen melko nopeasti ja lasteni ja vaimoni kanssa puhun vain espanjaa. Nyrkkeilyurani loputtua toimin 7–8 vuotta ainoastaan yleisurheiluvalmentajana valtion palkkaamana ja siinä ohessa hieroskelin sekä urheilijoita että muitakin. Yleisurheiluhan ei täällä koskaan ole elänyt, josta syystä, kun kansan temperamentti suuntautui pääasiassa jalkapalloon, siirryinkin erään ammattilaisjalkapalloseuran valmentajaksi. Saavutin melko hyviä tuloksia. Mm. Italia osti valmentamiani jalkapalloilijoita 2 kpl. huikeasta summasta. Nykyisin olen sitten yliopiston sekä valtion oppikoulujen voimistelun ja uinnin opettaja. Nyt on kesäaika, koulut ovat sulkeneet ovensa, mutta uinnin opetus jatkuu vapaaehtoisena oppilaille yli kesänkin ja joka arkipäivä olen 4 tuntia Playa Buecolla treenaamassa nuoria ja innostuneita oppilaitani.

-Näillä Montevideon sadoilla uimarannoillahan näyttääkin harrastus vesiturheiluun olevan suuri.

Jalka- ja koripallon ohella se on kansan kolmas lempilapsi. Poetitoksen rantahietikollehan rakennettiin jokin vuosi sitten 100 m:n allaskin, josta on ollutkin suuri apu uintikoulutuksessa. Muutenhan täällä käyvät aina korkeat valtameren mainingit, eikä varsinainen kilpauintiharjoittelu ole avoimella rannalla mahdollinen. 100 m:n allas osoittautui heti alkuunsa liian pitkäksi ja nyttemmin se on jaettu kahteen 50 m:n altaaseen. Hyppytelineet ovat siellä myös.

-Uruguayllahan oli vesipallojoukkue soutajien lisäksi olympialaisissa Berliinissä?

-Niin oli. Joukkue olikin erinomainen. Sillä lienee ollut koko kisojen paras maalivahti, mutta samalla pojat pelasivat myös kovaa peliä ja siitä syystä ei Uruguayn joukkue kolmessa pelaamassaan ottelussa saanut kertaakaan esiintyä altaassa täysilukuisena, vaan joku oli aina kuivilla. Hävittiin näin ollen kahdesti niukasti ja pelattiin yksi tasapeli.

-Mehän tapasimme eilen Playa Puceolla erään joukkueen vilkasluontoisista pelaajista. Onko valtio järjestänyt muillekin paikkoja uimarannoilla? Tämähän oli Buceon hengenpelastaja.

-He ovat kaikki lukuisten hiekkarantojen hengenpelastajia. Olen heille jokaiselle antanut kurssin hengenpelastuksessa. He liikkuvat tarkkaavaisina uimarannoilla mustissa paidoissaan, joitten rinnassa ovat selvästi näkyvät kirjaimet ”Salvavidas” – hengenpelastaja. Sitä paitsi kaikilla

uimarannoilla on sairastelta, jossa hukkuneelle annetaan teko hengitystä ja jossa auringonpiston saaneet saavat ensiapunsa.

-Onko pikauinti korkealla tasolla?

-Ei erikoisemmin. Yksi mies on vain alittanut 100 m:llä minuutin rajan ja hänkin on kovin epävarma. Argentiina on siinä suhteessa ylivoimainen. Täällä pelataan vain vesipalloa.

-Kerropa nyt jotakin jalkapallostakin.

-Ammattilaisuus rehoittaa jalkapallossa, vaikka tällä hetkellä on melko hyviä amatöörijoukkueitakin. Hyvien pelaajien kuukausipalkka on noin 4500–5000 Smk. Voitettu ottelu tietää sitä paitsi lisätuloja, joskus yhden kuukausipalkan, mutta tavallisesti vähemmän. Ammutuista maaleista maksetaan myöskin usein koko joukkueelle, varsinkin jos on tärkeä ottelu kysymyksessä. Rahapulaan joutunut seura myy usein pelaajansa toiselle. Hinta korkeimman luokan pelaajasta on noin 200.000 Smk, josta seura saa noin puolet ja pelaaja toisen puolen. Pelaajalle siirrot ovat hyvin edullisia.

-Onko olemassa jotakin sarjajakoa?

-Sekä jalka- että koripalloa varten maa on jaettu piireihin. Mestaruudesta pelaa I divisioona 10 joukkuetta. Se vastaa siis Suomen A-sarjaa. II ja III divisioona vastaavat siis Suomen B- ja C-sarjoja. Jako on voimassa erikseen ammattilais- ja erikseen amatöörijoukkueita varten.

-Yleisömenestys on kai valtava? Olihan toissailtanakin stadionilla 60.000 maksavaa, vaikka tosin kysymyksessä olikin kaupunkiottelu Buenos Aires – Montevideo, siis miltei maailmanmestaruusottelu.

-Stadionimme on usein ääriään myöten täynnä, siis 80.000 silmäparia nahkapalloa seuraamassa. Sitä paitsi uruguaylainen jalkapalloyleisö saa istua katsomossa joka kerta n. 4 tuntia, sillä ennen jokaista vähänkin tärkeämpää ottelua pelataan n.s. täyteottelu, joka myös kestää täyden ajan. Kun esim. I divisioonan joukkueet kohtaavat toisensa, pelaa ennen ottelua aina kaksi II divisioonan joukkuetta, ja jos p.o. I divisioonan joukkueilla on myöskin joukkue II divisioonassa, pelaavat ensin vastakkain pääottelujoukkueiden reservijoukkueet. Yleisö on aina stadionilla eväineen ja se korkea verkkolanka-aita, joka päästadionia ympäröi lukittuine portteineen katsomon edessä, on etelämaista temperamenttia hillitsemään välttämätön. Jalkapallo-otteluista lyödään paljon vetoja, muttei kuitenkaan mitään yleistä vedonlyöntiä, niin kuin ratsastuskilpailuissa, ole järjestetty. Rio de la Platan mestaruudesta pelataan juuri tänään Buenos Airesissa ja tässä ottelussa ovat aina vastakkain vain Uruguay ja Argentiina. Toissapäiväisen kaupunkiottelun voitti Uruguay Penãrol-Clubin ansiosta 3–0, Penãrol on tämänvuotinen Uruguayn ammattilaismestari. Pelaajat ja joukkueet olivat niin tasaväkisiä, että esim. kaupunkiotteluissa on edullisinta antaa edustus yhdelle seuralle, jonka pelaajat ovat täysin toisiinsa tottuneet. Tämänpäiväisessä ottelussa pelaavat vastakkain maajoukkueet.

-Onko yleisurheilurintamalla jotakin uutta? Vieläkö viisi vuotta sitten tapaamani urheilijat ovat kunnossa ja vieläkö maan keihäsmestarin silmästä vierähtää kyynel yhtä helposti nähdessään suomalaisen miehen paaskaavan keihästä 4 m yli maan ennätyslipun.

-Eteläisen pallopuoliskon talvi on yleisurheilun harrastusaikaa niin kuin se on oikeastaan jalkapallossakin. Kesällä pidetään yleisurheilukilpailut aina illalla valonheittäjien valossa. Toissa iltainen jalkapallo-ottelukin päättyi vasta lähellä klo 24.00 täyden kuun pollottaessa taivaalla, mutta sittenkin mainiossa valonheittäjävalaistuksessa. Ei kukaan jaksa istua katsomassa päivällä. Yleisurheiluharrastus on edelleenkin kovin laimeaa. Eihän yleisurheilukentällä ole katsojapaikkojakaan kuin muutamalle sadalle. Argentiina ja Brasilia jylläävät huhti-toukokuussa alkavissa Etelä-Amerikan mestaruuskilpailuissa. Uruguayn ennätyksetkin ovat olleet voimassa monikin jo pitkän ajan. 800 m:llä saavutettiin äskettäin aika 2.01.5, joka on uusi ennätys.

-Oletteko suunnitellut koskaan paluuta kotimaahan?

-Tuskin sinne enää palaan. Ehkä lapseni joskus lähetän suomea oppimaan, sillä he väittävät espanjankielisyydestään huolimatta olevansa vain suomalaisia. Muutenhan esim. pojastani Tyko Matti Tammesta ihmeellisen nimen omaava uruguaylainen. Tytärhän on aivan suomalaisen näköinen.

-Palkkasi?

-Tällä kertaa se on noin 5.000:-. Vaimoni on lisäksi opettaja ja kun verot ovat mitättömät, tulen hyvin toimeen.

Lisäksi oli Helsingin Sanomien edustajalla tilaisuus keskustella useitten olympialaisiin kisoihin osallistuneitten Uruguayn vesipalloilijoiden kanssa. Kaikki he valittivat sitä, ettei Uruguay lähettänyt miltei varmaa kultamitalijoukkuettaan Berliinin jalkapallo-otteluihin. Suomen esitystä Perua vastaan he pitivät ottelun nähneinä erinomaisena, sillä Peru on korkeassa kurssissa Etelä-Amerikan jalkapallomestaruuskilpailuissa. Samoin he olivat pahoillaan siitä, etteivät olympialaiset kisat tulleet Suomeen, vaan Japaniin, erikoisesti siitä syystä, että japanilaisten sohimista jalkapallostadionilla he pitivät naurettavana ja epäilivät siitä syystä japanilaisten jalkapallo-ottelujen järjestelytaitoa. Muuten he olivat Berliinin kisoihin hyvin tyytyväisiä, varsinkin kaikkea kisojen järjestelypuolta muistellessaan.

Uusi Suomi

KEHDOSTA HAUTAAN¹⁹⁰

Pelataan Uruguayssä jalkapalloa.

Montevideossakin on suomalainen urheiluvalmentaja.

Valtio on rakentanut maahan 85 ajanmukaista urheilukenttää.

Maassamme vierailee parhaillaan Uruguayn fyysillisen kasvatuksen kansallisen liiton puheenjohtaja Julio J. Rodriguez, joka viime heinäkuusta alkaen on oleskellut Euroopassa tutustuen eri maitten liikuntakasvatusoloihin. Viimeksi hän on ollut Englannissa sekä Norjassa, Tanskassa ja Ruotsissa. Viimeksi perjantain vuorolaivalla saapui Turkuun. Eilispäivän kuluessa tutustui kaukainen vieras johtavien voimistelu- ja urheilumiestemme opastamana Helsinkiin käyden useassa eri koulussa, kaupungin urheilukentillä, yliopiston voimistelulaitoksella ja Hesperiaassa pesäpallo-ottelua seuraamassa. Tänään hän on kutsuvieraana läsnä Ruotsi-Suomi jalkapallomaaottelussa Pallokentällä ja matkustaa myöhemmin päivällä Ruotsiin palatakseen jonkin ajan kuluttua takaisin valtameren yli kotimaahansa.

-Tiesin etukäteen, että Suomi on urheilumaa, kertoi vieraamme tavatessamme hänet Urheiluliiton kansliassa eilen päivällä. En olisi voinut kuitenkaan uskoa tai kuvitellakaan, että urheilu ja voimistelu olisi täällä niin kansanomaista ja laajalle levinnyttä kuin nyt siihen paikan päällä tutustuessani saatoin havaita. Ne monet havainnot ja opetukset, jotka täältä vien mukani, tullaan mahdollisuuksien mukaan lähimmässä tulevaisuudessa soveltamaan kotimaani voimistelu- ja urheiluolojen kehittämisen turvaamiseksi.

-Mehän pelaamme enimmäkseen jalkapalloa, kuten koko Etelä-Amerikka. Pelaajat ovat suurimmaksi osaksi ammattilaisia, mutta viime aikoina olemme saaneet muutamia amatöörijoukkueitakin, joitten pelitaso käsitykseni mukaan on erittäin korkea. Vierailin olympialasten aikana Saksassa ja seurasin suurella mielenkiinnolla Berliinin jalkapalloturnajaisia. Vaikka annankin täyden tunnustuksen kultamitalin voittaneelle Italian joukkueelle, olisin loppuottelussa hyvällä omallatunnolla lyönyt vetoa uruguaylaisen amatöörijoukkueen puolesta. Mutta meillä pelataankin jalkapalloa enemmän kuin missään muualla maailmassa ja melkeinpä tekisi mieleni sanoa - kehdosta hautaan, lisäsi vieraamme naurahtaen.

-Meillä on Montevideossa urheiluopettajana suomalainen nuorukainen Tyko Tammi, johon olemme kaikki erittäin tyytyväisiä. Hän on aikaisemmin nyrkkeillyt, mutta näyttää tuntevan yleisurheilunkin erinomaisesti ja toimii parhaillaan maani fyysillisen kulttuuriliiton palkkaamana opettajana matkustaen opetus- ja valmennustehtävissä eri puolilla maata.

-Yleisurheilu on viime aikoina saanut yhä enemmän harrastajia maassamme. Valtion rakentamalla ajanmukaisilla urheilukentillä, joita tähän mennessä on valmiina 85, on Uruguayn nuorisolla erinomainen tilaisuus harjoitella ja valmentautua eri rata- ja kenttäurheilun lajeihin. Nämä valtion kustantamat urheilukentät ovat varustetut suurilla katsomoilla, tilavilla pukusuojilla ym. nykyajan mukavuuksilla. Toivomme, että ne osaltaan ovat jo vaikuttaneet ja tulevat edelleenkin vaikuttamaan kohottamaan vielä toistaiseksi suhteellisen matalaan yleisurheilutasoomme. Yliopistoissa, oppi- ja kansakouluissa suoritettava fyysillinen kasvatustyö, joka on liittoni valvonnan alaisena, eroaa tosin muutamissa kohdin järjestelyiltään Euroopan eri maissa näkemästäni, mutta ruumiillisen kasvatuksen perusajatuksat ja niiden toteuttaminen lienevät jo kaikissa sivistysmaissa yhdensuuntaisten periaatteiden mukaisia. Terveen ja voimakkaan nuorison kasvattaminen on jokaisen maan onnellisen tulevaisuuden ehto.

Sellainen oli retkemme -kirja

Suomen Joutsenen ensimmäinen¹⁹¹ käynti Montevideossa 1933. ”Montevideossa on jo vuosia elänyt ja vaikuttanut suomalainen urheiluvalmentaja Tyko Tammi. Tästä hauska ja suomalaisella sisulla eteenpäin menneestä miehestä olisi paljonkin kerrottavaa, mutta hänestä myöhemmässä vaiheessa.

Tein Tammen kanssa mielenkiintoisen matkan erään intiaanin lammaskylästä. Lähdimme Montevideon ulkopuolelta muuleilla ratsastaen Paysandin tietä ja siltä poiketen, erään joen eugalyptuspuitten varjostamaa vartta. Neljän tunnin retken jälkeen saavuimme intiaanin, todellisen pesunkestävän, väärentämättömän, suoratuokkaisen intiaanin yksinkertaiselle majalle. Jostakin syystä tämä intiaani oli pesiytynyt tämän joen varteen ja oli hänellä nyt tuhatpäinen lammaskylä, jota hän vaimonsa, kahden tyttärensä ja kuuden-seitsemän ärhentelevän koiransa kanssa paimenteli. Kävimme iltamyöhään Tammen kanssa ampumassa läheisellä järvenrantaniityllä muutamia pitkäsiipisiä kahlaajia ja takaisin palatessamme oli jo melkein pimeätä. Intiaanimajan edustalle oli syytetty suuri nuotio, jonka ympärillä lampaat tiheänä muurina seisovat ja ravistelivat päitään. Yö tuntui melko viileältä ja mateekuppi imupilleineen lämmitti suloisesti kämmeniä ja tuo väkevä juoma virtasi kiihottavana eliksiirinä minunkin tyhjään mahalaukkuuni. Jo tällöin kiinnitin nuoremman intiaanitytön virheettömään ulkonäköön huomioni. Poskipäät tosin olivat vähän ulkonevat ja tukka karhea ja suora, mutta vartalo muuten moitteeton ja komea. Perhe puhui espanjaa, joten Tammen välityksellä saatoin tytön kanssa vaihtaa jonkin ajatuksen. Hänen kädestään sain sitten myöskin nuotiolla paistetun, mehukkaana ja erinomaisen lammaskyljyksen. Ilta riensi nopeasti. Täysikuu valaisi pian tienoon ja yölintujen äänekäs konsertti alkoi. Tammen kanssa työnnyimme kumpikin oman majamme matalasta ovesta yöpuulle. Kuuntelin kotvan yön ääniä. Lammaskylästä kellokkaiden ääni kilahdi silloin tällöin. Jossain kauempana haukahteli paimenkoira ja kaiken tämän taustana kuului lintujen yhtämittäinen yö laulu. Aijoin juuri nykäistä huovan hartioilleni, kun majan

harva risuovi hiljaa avautui ja kuun kirkkaassa valossa näin intiaanitytön kumartuvan vuoteeni ääreen lattialle. Hiljaa hän kuiskasi korvaani ”Buenas noches” ja painoi käteeni jonkin esineen poistuen yhtä nopeasti kuin oli tullutkin. Aamulla totesin, että esine oli pieni, punainen näkinkenkä, lähellä olevasta joesta löydetty ja hyvin harvinainen. Paljon myöhemmin sain tietää, että punainen näkinkenkä näin annettuna merkitsi ikuista ystävyyttä.

Juhlallisin tapaus Montevideossakin oli Uruguayn presidentin Gabriel Terran käynti ”Suomen Joutsenessa”. Jälleen me huusimme korkealle vieraallemme eläköötä sydämen syvimmästä. Presidentti oli hyvin ihastunut laivaan ja kehui erikoisesti laivalla vallitsevaa hyvää järjestystä ja siisteyttä. Käytyämme vielä Uruguayn suurenmoisessa ja mallikelpoisesti järjestetyssä merikadettikoulussa ja järjestettyämme jälleen läksiäistanssit isännillemme oli tullut aika jättää tämäkin kaupunki, jonne meillä oli myöhemmin ilo palata.”

Suomen Joutsenen toinen¹⁹² käynti Montevideossa 9.-15.1.1938. ”Minulle ja meille kaikille mieluisa tuttavuus Montevideossa oli suomalainen Uruguayn valtion urheiluvalmentaja Tyko Tammi. Olin tavannut hänet Montevideossa jo viisi vuotta aikaisemmin ”Joutsenen” ensivierailun yhteydessä. Urheilumiehinä meillä oli paljon yhteistä touhuttavaa. Järjestimmepä Montevideossa pienet yleisurheilukilpailutkin, joihin sekä uruguaylaisia että suomalaisia urheilijoita osallistui. Tammi oli lähtenyt ammattilaisnyrkkeilijänä Suomesta vuonna 1923. Tultuaan Uruguayhin hän kuitenkin hävisi ensimmäisen ottelunsa niin ratkaisevasti k.o:lla (knock-out), että oli menettä kuulonsa. Vilkkaana suomalaisena hän ei kuitenkaan häkeltynyt, vaan hakeutui Montevideossa erään nyrkkeilyseuran valmentajaksi. Pari vuotta myöhemmin hän meni naimisiin espanjalaisen naisen kanssa ja sai maan kansalaisoikeudet. Sitten oli Tammi toiminut valmentajana miltei kaikilla ruumiinkulttuurin aloilla tullen lopulta yliopiston miekkailun- ja uinninopettajaksi. Isäinsä kuuluisan urheilumaan edustajana hän on hämännyt uudet isäntänsä tuhat-taituruudellaan. Uruguaylaiset urheilijat luottivat häneen vuorenvarmasti. Kävin Tammen vieraanvaraisessa kodissakin monta kertaa. Eniten minua ihmetytti se, ettei hän, niin kuin eivät monet muutkaan ulkosuomalaiset, ollut opettanut tyttärelleen eikä pojalleen suomea. He puhuivat vain espanjaa vaaleista hämäläisistä muodoista huolimatta.”

7.5 Uimaopetukseen liittyviä kirjoituksia Uruguayssa

Diario El Bien Público -lehti

En la piscina del club Neptuno se realizan las clases de natación¹⁹³

ORGANIZADA POR LA COMMISSION N. DE E. FISICA.

En virtud de que por distintos motivos, no ha sido posible disponer aun de la Piscina Municipal de Trouville, la comision Nacional de Education Fisica ha centralizado en la Piscina del Club Neptuno. La casenanza gratuita de la natacion en piscina.

Seccion varones: Srs. Tyko Tammi.

La enseñanza de la natación¹⁹⁴ adquirirá gran incremento

Clases especiales para los alumnos de escuelas publicas

La Comision Nacional De Educacion Fisica se propone llevar a cabo durante la entrante temporada veraniega, un importante plan de incremento de la enseñanza del útil deporte de la natacion. Objeto de especial atención será el alumnado de las Escuelas Publicas de la capital, para el que han organizado clases que tendrán lugar en las piletas, playas, etc. más cercanas a sus respectivas escuelas.

Pileta del Club Neptuno: professor Sr. Tyko Tammi

7.6 Lauri Vaala kirjoitus TUL-lehdessä 1949

Uruguayn urheilusta¹⁹⁵ yhtä ja toista

Heti alkuun on todettava, että se, mitä meikäläisissä oloissa on varsinaisesti totuttu käsittämään urheiluksi, heittää etelämaisten kansojen keskuudessa täydellistä häränpylyä. He näkevät urheilussa kokonaan toisen laatuista piirteitä ja ilmenemismuotoja ja harrastavat semmoisia laatuja ja lajeja, jotka meillä ovat korkeintaan joittenkin sunnuntaiurheilijoiden hoteissa.

Mutta siitä huolimatta uruguaylaiset ovat sataprosenttista urheilukansaa, vaikkakin meidän kansallisurheilumme päälajit - hiihto ja yleisurheilu – ovat maassa ihan lapsipuolen asemassa. Yleisurheilusta he ovat valinneet itselleen vain hypyt ja pikamatkat – tulostasoltaan keskinkertaista huonompia – mutta meikäläiset pitkien matkojen juoksut, paini ja muu semmoinen, josta arvoisa urheileva uruguaylainen käyttää suunnilleen nimeä ”junnaus”, eivät sikäläiselle luonteenlaadulle tule kysymykseenkään. Asia on kerta kaikkiaan näet niin, että hänellä ei riitä kärsivällisyyttä aikaa viepään rääkkäysharpjoitteluun ja hänen tulinen temperamenttinsa odottaa urheilulta jotakin muuta: tilannerikkautta, vauhtia ja alati vaihtelevia vivahteita.

Tämä koskee itse urheilijoita niin kuin yleisöäkin. Kun oppaani, voimistelunopettaja ja professori Tyko Tammen moottoripyörän takaistuimella köröttäen kiertelimme kaupunkia ja ajallaan tavoitimme sen liepeet ja stadionin, meikäläinen erehtyi pahan kerran sen käyttötarkoituksesta. Tulipa jo kysäistyäkin, miksei Montevideo ole anonut olympialaisia kisoja, kun on tuommainen julman suuri ja korea stadionkin, mutta siihen tuli varsin kipakka vastaus. Stadion näet ei suinkaan ole mitään yleisurheilua varten; jalkapalloilun nahkaiselle kuulalle se on pyhitetty, sillä sen Kuninkaan edessä koko Uruguayn kansa on polvillaan ja läöpällään sulasta ihastuksesta. Näin on. Mutta aivan kuin pienoisenä lohdutuksena ja päänsilityksenä meikäläiselle stadionin vieressä sijaitsi pienoinen kentäntapainen soikulaisine hiilimurskaratoineen, mataline aitoineen ja yhdelle sivulle neljään riviin rakennettuine yksinkertaisine penkkikatsomoineen, joille noin viisisataa asianharrastajaa tiiviisti tuppautumalla saattaisi sijoittautua. Miltei häpeillen ja varsinkin apealla mielellä Tyko Tammi todisteli, jotta juuri tuossa on Uruguayn kituvan yleisurheilun tyysija ja kehto, jolla mm. muuan suomalainen siirtolainen joku vuosi sitten heitti maan keihäsennätyksen, n. 57 m, jolla muuan hollantilainen plantaasityömies oli pistellyt sata metriä aikaan 11,2, ihan tilaston ylivoimaiseksi ykköseksi, ja jossa muuan saksalainen voimistelunopettaja oli pökännyt kuulaa, tuota hirveää rautamöhkälettä täsmälleen 12,5 päästen jälleen maan urheiluhistoriaan kumppaneitaan metrin paremmalla tuloksella; jne., jne. – Tyko Tammi kiroili ja miltei itki, kun noita numeroita vähän joka lajilta lasketteli. Se yleisurheilusta.

Hevosurheilu, totalisaattoreineen ja kaikkine muine muotoineen, sitä vastoin on se naula, jonka kannassa kansa kieppuu. Se on kaikkien suosiossa, mutta suosituimmuusasemasta sen kanssa kilpailee menestyksellisesti myös jalkapallo. Stadion valmistui v. 1930 maan satavuotisen

itsenäisyyden paljonpuhuvaksi muistomerkiksi, ja siellä käydään eräät maailman suurimmista jalkapallo-otteluista. Se on nähnyt jo monta lujaa kiistaa, joista Tammi muisteli erityisesti v. 1930 kamppailtua rajua ammattilaisten maailmanmestaruusfinaalia Argentiinaa vastaan. Siinä Uruguayn maineikas joukkue korjasi 3–1 voiton yhtenä lisänä Pariisissa ja Amsterdamissa saatuun olympialaiseen kultaan. Meikäläisellä oli vain vissiä syytä kauhistella niitä sotaisen näköisiä piikkilankaesteitä, vesihautoja ja muita ”aidaksia”, jotka sulki itse ottelukentän piiriinsä. Niiden tarkoituksena on estää yleisöä sekaantumasta pelin kulkuun; Uruguayssa ollaan näet kuumia poikia, mitä jalkapallo-otteluiden katsomoon tulee. Leikki pois semmoisesta ja ole vakava – niin nahkainen kuula kuin kyseessä onkin.

Uruguaylainen jalkapalloilu on työtä sekin – hyvin palkattua onkin – ja pääasiassa se on ammattilaisten hommaa. Heidän tavallinen palkkionsa on 100 pesoa (7.500 mk) kuukaudesta ja prosenttitulot myydystä katsomosta. Maan suurimmat jalkapalloseurat, montevideolaiset Nacional ja Penaros – edellisellä 27.000, jälkimmäisellä 22.000 jäsentä – ottelevat säännöllisesti jokaisena lauantaina ja sunnuntaina niitä joukkueita vastaan, jota pelikausittain läpikäyvät sarjat meikäläiseen tapaan edellyttävät. Kun nämä seurat ottelevat kaksi kertaa vuodessa vastakkain, katsomo on myyty loppuun muutamissa tunneissa melko kallista pääsylipuista huolimatta ja niinpä pelaajien tulotkin ovat tavallista suuremmat. Voittaneen joukkueen kukin jäsen saa 300 pesoa taskurahaa ja ruhtinaallisen lippuprosentin. Ammattilaisjalkapalloilijat kääriäsevät vuosittain kokoon kosolti rahaa, mutta se ei ole ihmeteltävää. Puuha on raskasta ja valmennus aikaa viepää souvia ja joukkueisiin sijoittautuminen vaatii valtavia voimanponnistuksia ja pitkäaikaisia kunnokkuuden näytteitä. Ja kun noista vaiheista miekkonen on läpäissyt ja tullut valituksi joukkueeseen, ei hän jaksa montakaan vuotta huhkia, kun jalat ovat jo alta pois. Mutta pesoja karttuu ja peso on Uruguayssa, joka yhä edelleenkin on kultakannassa, iso pyöryläinen. Tavallisen työmiehen kuukausiansio jää roimasti alle sen, mihin viheriäisellä veralla nahkakuulan kimpussa hääriskelevä mies pääsee.

Maan urheilu on juuri se ala, josta nykyisen tason huomioon ottaen suureksi osaksi saadaan kiittää – suomalaista. Tyko Tammi, jo v. 1923 Uruguayhun siirtolaiseksi siirtynyt, toimii Montevideon yliopistossa valtion palkkaamana opettajana, kesäisin kaupungin uimalaitoksilla uintia ohjaten ja talvisaikaan yliopistoissa antamaansa liikettä tanskalaisen Niels Buk’hin vapaavoimistelulle laatimien ohjeiden mukaan. Hänen tarmokas työnsä on tehnyt hyvää jälkeä ”kansassa kasvavassa” ja saatu kiitosmaininta – professorin titteli – on valtion paljon puhuva arvokas tunnustus. Teline- ja rekkivoimistelu on maassa heikoissa kantimissa, vaikka yliopistossa niiden eteenpäin viemiseksi työskenteleekin muuan saksalainen voimistelunopettaja. Niinpä Tammi toivoikin jonkun

meikäläisen taitajan innostuvan lähtemään Etelän Uruguayhun opin antoon – taaten lisäksi melkoisen hyvät rahalliset tulot ja varman menestyksen.

Muutamana helmikuuisena iltana vuosi sitten meikäläiselle tarjoutui tilaisuus pistäytyä nimensä mukaisesti vesiurheilua edustavaan Neptunus-klubiin, jossa suuressa voimistelusalissa parhaillaan suoritettiin koripalloharjoitusta. Koripallo on nuorin tulokas Uruguayn urheiluun. Etelässä rakastetaan vauhdikasta ja tilannerikasta urheilua, ja jos millä niin juuri koripallolla on maassa tulevaisuutta. Tilanteitten muodostumisen, laukeamisen ja nopeasti kehkeytyvän vauhdin hurman takia se on mitä sopivinta etelämaiselle luonteelle. Nähty ottelu oli vain harjoitussemmoinen, mutta jokainen pelaajista oli maansa ensimmäisiin lukeutuva, taituri ja ilmiömäinen pallonkäsittelijä. Loppuvaikutelmana siitä voi maallikko päätellä Uruguayn saaneen koripallon suoranaista kansan luontaisiin taipumuksiin perustuvana lahjana.

7.7 Helsingin Sanomien kirjoituksia

Helsingin olympialaiset 1952, Helsingin Sanomien ensimmäinen kirjoitus

Nyrkkeilijästä professoriksi¹⁹⁶

Hausjärveläissyntyinen johtaja Uruguayn o-joukkueella

Kisakylästä uruguaylaisten majapaikasta tapasivat Helsingin Sanomien edustajat eilen miehen, joka eloisesti elehtien maisteli eteläamerikkalaista matee -juomaa ja samalla kertoili elämänvaiheitaan. Hän kertoi lähteneensä Helsingistä 29 vuotta sitten ammattinyrkkeilijäksi Uruguayhun, missä hän myöhemmin siirtyi valmennustehtäviin. Montevideossa sijaitsevan valtionyliopiston opettajana ja Suomen erikoistuntijana entinen hausjärveläispoika, nykyinen professori Tyko Tammi on nyt saapunut synnyinmaahansa Uruguayn olympiajoukkueen johtajistoon kuuluvana.

Nyrkkeilijänä Montevideoon

Professori Tammi kertoi syntyneensä Hausjärvellä, mistä hän jo pikkupoikana muutti Helsinkiin. Kesälomiksi hän matkusti sukulaistensa luo Pohjanmaalle. Urheilu innosti häntä nuorukaisena ja erikoisesti nyrkkeily. Viktor Smeds oli hänen seuratovereitaan.

Vuonna 1923 siis 29 vuotta sitten lähti nuori Tyko toverinaan toinen suomalaisnuorukainen Gunnar Vilenius Uruguayhun ammattinyrkkeilijäksi. Olo vieraassa maassa ei ollut moisen ammatin harjoittajalle helppoa. Suomalainen luonne ei ole hyvinkään notkea mukautumaan, joten espanjan opetteleminen tapahtui hitaasti samoin, kuin sopeutuminen etelämaiseen elämänmenoon. Voittojen ja tappioiden vaihtelut kehässä eivät liioin olleet pelkkää ruusuilla tanssimista.

Valmentajaksi vaihtelevaan ilmastoon

Niinpä katsoikin suomalaisnuorukainen parhaaksi siirtyä valmennustehtäviin. Näihin ei kuitenkaan miestä hyväksytty ilman muuta, vaan ensin piti käydä tehokkaat kurssit valmentajaksi valmentautumiseen.

Uruguaylaiset hankkivat mielellään parasta saatavissa olevaa urheiluohjausta. Niinpä ovat USA:laiset koripallovalmentajat suosittuja. Valmennettavat ovat olleet jopa niin etevä oppilaita, että ovat voittaneet jopa koulumestarinsakin tässä lajissa. Tennisvalmentajat on hankittu tavallisesti Englannista.

Sopeutuminen ilmastoon ei tuottanut suuria vaikeuksia, sillä siksi kaukana etelään päiväntasaajasta etelään Uruguay sijaitsee. Kesällä on tosin melkoisen kuumaa. Vaihtelua on joskus enemmän kuin tarpeeksi, sillä vuorokauden aikana voidaan säävaihteluitten muutoksissa kokea kaikki neljä vuodenaikaa.

Isänsä Inga ja äitinsä Tyko

Eipä arvannut Hausjärven poika kotimaasta lähtiessään, että hänestä tulee lopullisesti uruguaylainen. Mutta niinpä vain kävi, että hän löysi elämäntoverin montevideolaisesta opettajattaresta. Muutakin perhettä on kertynyt. 22-vuotias uruguaylaisneiton Inga Tammi on vaalea aivan suomalaisen näköinen aito isänsä tytär, erinomainen uimari ja lentopalloilija. 19-vuotias yliopistossa taloustiedettä lukeva Tyko-poika on enemmän äitinsä näköinen. Hänkin on hyvä urheilija, koripalloiluun erikoistunut. Luvut tuntuvat häntä erityisesti miellyttävän.

Siteitä synnyinmaahan

Yhteyttä synnyinmaahan tuli aluksi pidetyksi hyvinkin tiiviisti suomalaisten sanoma- ja urheilulehtien välityksellä. Uruguayhan on tunnetusti maailman parhaita jalkapallomaita, joten Tammi silloin tällöin lähetti Suomeen tietoja Montevideossa suoritetuista jalkapallo-otteluista. Usein poikkeaa La Plata-joen suun satamaan aluksia, joissa on suomalaisia merimiehiä. Heiltä sai usein kuulla, mitä kaukaisessa synnyinmaassa oli tärkeitä tapahtunut.

Tyko Tammen uusi kotimaa on miltei kauttaaltaan eteläamerikkalaista pampaa, millä kasvatetaan lihakarjaa. Eräällä tuttavalla on estancia, karjatila, missä on ollut hyvä tilaisuus tutustua Uruguayn maalaiselämään. Metsää ei pampalla kasva muuta kuin istutettuja eucalyptuspuita.

Kotimaa kutsui

Olipa professori Tammella aikomus tulla käymään kotimaassa vuoden 1940 olympiakisojen aikana, sillä valtionyliopiston opettajana hänet ilman muuta Suomen oloja tuntevana määrättiin olympiajoukkueen johtoportaan. Ne kisat menivät tunnetuista syistä myttyyn, mutta tulivatpa nämä nykyiset, ja niin on synnyinmaan kamara jalkojen alla nyt lähes 30 vuoden poissaolon jälkeen.

Syntymäpitäjässä Hausjärvellä elää vielä enon vaimo, jota on aikomuksena käydä kisojen jälkeen tervehtimässä sekä samassa tutustumassa lapsuusaikojen leikkitantereisiin. Vierumäen urheiluopisto tuntuu kovasti kiinnostavan, sillä siellä on aikomus viipyä kursseilla osa kolmen kuukauden lomasta. Tähän kauniissa suomalaisympäristössä sijaitsevaan opinahjoon on professori Tammi tutustunut edeltä käsin kirjeenvaihto teitse.

Helsingin ihmeitä

Uruguaylaisurheilijat ovat ihastuneita hyvään kohteluun Suomessa. Ruoka on heistä erikoisen hyvää. Professori Tammi kertoi joutuneensa opastamaan täällä poikia. Se näitä etelämaan miehiä Helsingissä ihmetyttää, että naiset toimivat täällä partureina ja tarjoilijattarina, sillä Uruguayssa molemmat nämä ammatit ovat visusti miehisissä käsissä.

Takaisin Etelä-Amerikkaan

Professori Tammi kertoi, että hänellä on aikomus viettää elämänsä ehtookin Uruguayssa. Perhe on sinne perustettu ja lähes 30 vuodessa on sopeutuminen maan olosuhteisiin tapahtunut täydellisesti.

Helsingin olympialaiset 1952, Helsingin Sanomien toinen kirjoitus

Uruguayn joukkue sai puutteellisen ottelulistan – Nyrkkeilijä jäi pois ensimmäisestä ottelustaan - Protesti¹⁹⁷

Uruguayn kisajoukkueen johto on jättänyt nyrkkeilykilpailujen jyrille protestin joukkueen saatua puutteellisen nyrkkeilyottelulistan. Tiistai-iltana sai Ruotsin Ingemar Johansson luovutusvoiton Uruguayn Sosasta, joka ei ollut paikalla.

Uruguayn joukkueen huoltaja, 30 vuotta tässä kaukaisessa maassa toiminut suomalainen prof. Tyko Tammi kertoi Helsingin Sanomille asiasta lähemmin. Hän oli tiistaina saanut kisojen nyrkkeilytoimikunnan sihteeriltä herra Niemenkarilta kirjallisen ottelulistan. Todettuaan, että listassa ei ollut lainkaan raskaansarjan otteluita, tiedusteli prof. Tammi, oliko listassa koko tiistain ohjelma. Saatuaan myöntävän vastauksen, tuli Uruguayn joukkueessa sovituksi, ettei Sosa mene lainkaan illaksi Messuhalliin. Raskaassa sarjassa suoritettiin kuitenkin ensimmäinen kierros ja Sosa julistettiin hävinneeksi luovutuksella.

Prof. Tammi mainitsi, että Uruguayssa on nimenomaan Sosaan kiinnitetty suuria toiveita, sillä hän on mm. voittanut Etelä-Amerikan mestarin argentiinalaisen Sartorin.

Tapauksen johdossa on pettymys Uruguayn joukkueessa suuri, sillä yhden miehen matka Helsinkiin ja oleskelu täällä tulee maksamaan n. 500.000 markkaa.

Eilen selvisi, että prof. Tammi oli saanut sellaisen ottelulistan, josta puuttui viimeinen lehti.

Helsingin Sanomat 1963

Uruguaysta Suomen talvea katsomaan¹⁹⁸

Kun rouva Deolinda Tammi saapui noin kuukausi sitten Helsinkiin, hänestä näytti, että kaupunki oli kylmän marmorin peitossa. Hän on näet uruguaylainen ja näki elämänsä ensimmäisen lumen miehensä entisessä kotimaassa. Neljäkymmentä vuotta sitten lähti näet Suomesta seikkailunhalusta tuohon kaukaiseen maahan Tyko Tammi, joka tapasi siellä viehättävän Deolindan ja jäi sinne saman tien kokonaan. Avioparilla on kaksi täysi-ikäistä lasta ja koti maan pääkaupungissa Montevideossa sekä lisäksi vielä talo maaseudulla.

Tyko, joka on ollut liikuntakasvatuksen professori, on eläkkeellä samoin kuin hänen vaimonsa kansakoulunopettajan toimesta. Nyt on avioparilla aikaa katsella maailmaa. Perheenpää tuli Suomeen vuosi sitten ja vaimo haettiin kuukausi sitten Roomasta. Nyt jo odotellaan taas takaisin kotiin lähtöä.

Edellisen kerran kävi herra Tammi Suomessa vuonna 1952. ja vaikka nämä matkat ovat olleet ainoat kosketukset kotimaahan ja myös suomalaisiin, on hänen suomen kielensä säilynyt erittäin hyvänä. Hänen lisäksi on Montevideossa vain yksi ainoa suomalainen, eräs mainospiirtäjä.

Euroopan matka on Deolinda-rouvalle ensimmäinen matka oman maan rajojen ulkopuolelle ja se on ollut hänelle suuri elämys. Suomen sääkään ei sentään ole pelottanut häntä, sillä ilmasto on täällä kuivempi kuin kotona. Hän uskoisi jopa viihtyvänsä Suomessa. Aviomies on kuitenkin ollut Uruguayn kansalainen, ja lapset sekä koti ovat siellä, joten sinne mennään takaisin runsaiden muistojen kanssa.

8 VIITTEET

Arkistojen lyhenteet

Urheiluarkisto, Helsingin Jyryn arkisto (UAH)

Urheiluarkisto, TUL-lehdet (UAT)

Urheiluarkisto, muut lehdet (UAM)

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)

Kansalliskirjaston digitaaliarkisto (KDA)

Helsingin Sanomat aikakone (HSA)

Sibelius-Akatemian arkisto (S-AA)

Kansallisarkisto (KA)

Uruguayn Suurlähetystö (ROU)

Universidad de la República, Uruguayn valtion yliopisto (URM)

Marinum Forum (MF)

Muut arkistot ja/tai viitteet (MAV)

¹ UAM/Massaurheilulehti 5/1949, sivut 10–11

² MAV/<https://www.suomenlatu.fi/tietoa-meista-2/jarjeston-esittely/meidan-tarinamme.html>

³ MAV/<https://fi.wikipedia.org/wiki/Uruguay>

⁴ MAV/Pekka Jalkanen 1989 ja Paola Dogliotti 2018

⁵ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Lauri_Vaala

⁶ MAV/Virkatodistus Hausjärven seurakunta 11.7.1979

⁷ KDA/<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/1017397?term=M.%20A.%20Tammi&page=40>

⁸ ROU/Book 20/Minute 85 Date 19:1927-August-19

⁹ UAH/V – U seura Jyryn Jäsenluettelon 1917

¹⁰ S-AA/Taina Turpeisen sähköposti 9.12.2022, Sibelius-Akatemia

¹¹ HSA/Helsingin Sanomat 8.5.1914

¹² S-AA/Helsingin Musiikkiopiston vuosikertomus vuodelta 1914–1915

¹³ S-AA/Helsingin Musiikkiopiston vuosikertomus vuodelta 1914–1915

¹⁴ S-AA/Sibelius-Akatemian 100-vuotishistoriikki *Sibelius-Akatemia 1882–1982*, Dahlström Fabian

¹⁵ S-AA/Tykon ja Maunon ilmoittautuminen Alkeiskouluun syksy 1916

¹⁶ S-AA/Sibelius-Akatemian 100-vuotishistoriikki *Sibelius-Akatemia 1882–1982*, Dahlström Fabian Dahlströmin (1982), sivut 76–77 kirjoittamassa

¹⁷ KDA/Uusi Suometar 16.9.1914

¹⁸ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Carl_Lindel%C3%B6f

-
- ¹⁹ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Eelis_Jurva
- ²⁰ S-AA/Helsingin Musiikkiopiston vuosikertomus 1914–1915
- ²¹ UAT/Lauri Vaala TUL-lehti 17.5.1949
- ²² S-AA/Helsingin Musiikkiopiston vuosikertomus 1914–1915
- ²³ MAV/https://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Petersburg)
- ²⁴ HKA/https://yksa.disec.fi/Yksa4/id/142951027756200/#tab/basic?_displayStart=0&_sort=1%2Case
- ²⁵ S-AA/Helsingin Musiikkiopiston vuosikertomus 1915–1916
- ²⁶ UAH/<https://www.helsinginjyry.fi/>
- ²⁷ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/El%C3%A4intarhan_kentt%C3%A4
- ²⁸ MAV/Viita, Ossi: Hymyilevä Hannes, JYU:n väitöskirja. Otava, 2003.
- ²⁹ UAH/V – U seura Jyryn Jäsenluettelon 1917
- ³⁰ MAV/ <https://oula.finna.fi/Record/arto.005341318/Details>
- ³¹ MAV/ <https://eduskunnankirjasto.finna.fi/Search/Results?lookfor=Suomen+poliittinen+historia+1809-2006&type=AllFields&hiddenFilters%5B%5D=building%3A%220%2FEKK%2F%22>
- ³² MAV/<https://researchportal.helsinki.fi/fi/publications/helsinki-1918-p%C3%A4%C3%A4kaupunki-ja-sota>
- ³³ MAV/ <https://eduskunnankirjasto.finna.fi/Search/Results?lookfor=Suomen+poliittinen+historia+1809-2006&type=AllFields&hiddenFilters%5B%5D=building%3A%220%2FEKK%2F%22>
- ³⁴ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Helsingin_Jyry
- ³⁵ KA/ValPo KD 60/1757 28.1.1924
- ³⁶ UAM/Massaurheilulehti 5/1949, sivut 10–11
- ³⁷ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Ven%C3%A4j%C3%A4n_sis%C3%A4llissota
- ³⁸ MAV/Daniel Tammen sähköposti 2012
- ³⁹ MAV/Tin Yu Ho, uuden mandariinikiinan asiantuntija
- ⁴⁰ MAV/Jyrki Kallio (高玉麟), tutkija /研究员 sähköposti 12/2012
- ⁴¹ MAV/<https://um.fi/suomen-itsenaistyminen>
- ⁴² KDA/<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/992059?term=W%C3%A4in%C3%B6&term=Tammi&term=Merimiehen&term=merimiehi%C3%A4&page=21>
- ⁴³ MAV/Familysearch.org ”Tyko Matti Tammi” 1900
- ⁴⁴ FM/Shanghai suomalaiset Siperian emigrantteja, seikkailijoita ja merimiehiä – Mikko Uola Siirtolaisuus 1/97
- ⁴⁵ FM/Shanghai suomalaiset Siperian emigrantteja, seikkailijoita ja merimiehiä – Mikko Uola Siirtolaisuus 1/97
- ⁴⁶ KA/ValPo KD 60/1757 28.1.1924
- ⁴⁷ KA/Sähköposti, ylitarkastaja Ville Kontinen Kansallisarkisto
- ⁴⁸ UAM/Massaurheilulehti 5/1949, sivut 10–11
- ⁴⁹ S-AA/Helsingin Musiikkiopiston oppilasmatrikkeli syksy 1921
- ⁵⁰ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Leevi_Madetoja
- ⁵¹ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Olga_Tavaststjerna
- ⁵² S-AA/Helsingin Musiikkiopiston luokkaluettelo syksy 1921 Herr Leo Funtek
- ⁵³ MAV/https://sv.wikipedia.org/wiki/Hugo_Huttunen
- ⁵⁴ UAM/Massaurheilulehti 5/1949, sivut 10–11
- ⁵⁵ MAV/Ravintola- ja tanssiorkesterilaitoksen murros Helsingissä 1920-luvulla, Helsingin yliopisto 1975
- ⁵⁶ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4in%C3%B6_Arjava
- ⁵⁷ S-AA/Ote Helsingin Konservatorion ohjeisäännöistä 1927
- ⁵⁸ MAV/<http://haarma.com/2016/04/musiikin-tulevaisuus-1920-luku>

-
- ⁵⁹ MAV/Muusikerilehti 9/1925
- ⁶⁰ MAV/Jalkanen Pekka: Alaska, Bombay ja Billy Boy, Suomen etnomusikologisen seuran julkaisuja, 1989
- ⁶¹ MAV/Pekka Jalkanen, sähköposti 2007
- ⁶² MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Joe_Venuti
- ⁶³ MAV/Jalkanen Pekka: Alaska, Bombay ja Billy Boy, Suomen etnomusikologisen seuran julkaisuja, 1989./
- ⁶⁴ KDA/<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/951925?term=Tammi,%20Tyko&page=3>
- ⁶⁵ KDA/<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/975610?term=Tammi,%20Tyko&page=4>
- ⁶⁶ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_nyrkkeily
- ⁶⁷ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Viktor_Smeds
- ⁶⁸ UAM/Työväen Urheilulehti 18.10.1928, s. 584–585
- ⁶⁹ UAM/Työväen Urheilulehti 18.10.1928, s. 584–585
- ⁷⁰ UAM/Työväen Urheilulehti 30.7.1922
- ⁷¹ UAH/Jyryn johtokunnan pöytäkirja 10.12.1922
- ⁷² KDA/Suomen Sosiaalidemokraatti 2.6.1923
- ⁷³ UAM/Työväen Urheilulehti 18.10.1928, s. 584–585
- ⁷⁴ UAM/Työväen Urheilulehti 30.12.1922
- ⁷⁵ KDA/Uusi Suomi 5.4.1923
- ⁷⁶ UAH/Jyryn johtokunnan kokousten pöytäkirjat 1922–27
- ⁷⁷ UAM/Työväen Urheilulehti 25.1.1923
- ⁷⁸ KDA/Suomen Työmies 19.1.1923
- ⁷⁹ KDA/Suomen Työmies 16.1.1923
- ⁸⁰ KDA/Athlos -lehti 1.6.1923
- ⁸¹ KDA/Viikkosanomat 12.5.1923
- ⁸² KDA/Suomen Sosialidemokraatti 30.5.1923
- ⁸³ KDA/Eteenpäin 6.6.1923
- ⁸⁴ UAH/Jyryn toimintakertomukset 1919–1929, nyrkkeilytoiminta 1923
- ⁸⁵ KDA/Suomen Työmies 16.1.1923
- ⁸⁶ UAM/Työväen Urheilulehti 18.10.1928, s. 584–585
- ⁸⁷ UAM/Suomen Urheilulehti 9.3.1933
- ⁸⁸ MAV/<https://www.nyrkkeilyliitto.com/>
- ⁸⁹ UAM/Massaurheilulehti 5/1949, sivut 10–11
- ⁹⁰ HSA/Helsingin Sanomat 18.7.1952
- ⁹¹ HSA/Helsingin Sanomat 14.4.1938
- ⁹² KDA/Athlos -lehti 8.10.1923
- ⁹³ UAH/Jyryn toimintakertomukset 1919–1929, nyrkkeilytoiminta 1923
- ⁹⁴ UAH/Helsingin Jyryn nyrkkeilytoiminnan toimintakertomus vuodelta 1923
- ⁹⁵ HSA/Helsingin Sanomat 18.7.1952
- ⁹⁶ KDA/Athlos -lehti nro 6/1924, s.143–144
- ⁹⁷ KDA/Athlos -lehti 8.10.1923
- ⁹⁸
KDA/<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/992081?term=Gunnar&term=Wilenius&term=W%C3%A4in%C3%B6&term=Tammi&page=18>
- ⁹⁹ MAV/www.ancestry.de

-
- ¹⁰⁰ MAV/Daniel Tammen sähköposti 2011
- ¹⁰¹ KDA/Karjala 13.2.1922
- ¹⁰² ROU/Book 12/Minutes 32/Date: 1924-March-25
- ¹⁰³ ROU/Book 12/Minutes 33/Date: 1924-April-01
- ¹⁰⁴ KDA/Athlos -lehti nro 6/1924, s. 143–144
- ¹⁰⁵
KDA/<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/864015?term=Gunnar&term=Vilenius&term=Vileniuksen&page=20>
- ¹⁰⁶ MAV/Puhelinkeskustelu Sven Vileniuksen pojanpojan Mikko Wileniuksen kanssa 15.2.2023
- ¹⁰⁷ UAM/Työvään Urheilulehti 21.6.1927
- ¹⁰⁸ ROU/Book 20/Minute 06 Date:1927-November-04
- ¹⁰⁹ ROU/Book 20/Minute 06 Date:1927-November-04
- ¹¹⁰ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Batlle_y_Ord%C3%B3n
- ¹¹¹ URM/<https://diarioeldia.uy/sitio/deportes/110-anos-de-la-comision-nacional-de-educacion-fisica/>
- ¹¹²
URM/<https://repositorio.ufsc.br/xmlui/bitstream/handle/123456789/158909/337033.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- ¹¹³
URM/https://www.researchgate.net/publication/262626082_The_physical_education_teachers_training_in_Uruguay_1921-1930_Julio_J_Rodriguez
- ¹¹⁴ URM/Julio J. Rodriguez, Elementos y reglamentos oficiales de los juegos de basketball y volleyball 1920
- ¹¹⁵ URM/El Football Entre Menores 1932 - Uruguay, Julio J. Rodriguez
- ¹¹⁶ URM/<https://isef.udelar.edu.uy/institucional/gobierno/historia-2/>
- ¹¹⁷ URM/Dra. Paola Dogliotti ISEF- Udelar Uruguay sähköposti 2.11.2022
- ¹¹⁸ URM/<https://isef.udelar.edu.uy/institucional/gobierno/historia-2/>
- ¹¹⁹ URM/<https://isef.udelar.edu.uy/institucional/gobierno/historia-2/>
- ¹²⁰ ROU/Matkustajaluettelo 3.2.2023
- ¹²¹ URM/Dogliotti, P. Educación del cuerpo y discursividades en torno a la formación en Educación Física en Uruguay (1874–1948) CSIC UDELAR, 2014 Montevideo. p. 168
- ¹²² URM/Dogliotti, P. Educación del cuerpo y discursividades en torno a la formación en Educación Física en Uruguay (1874–1948) CSIC UDELAR, 2014 Montevideo. p. 168
- ¹²³ ROU/Book 20/Minute 85 Date 19:1927-August-19
- ¹²⁴ MAV/En la partida de nacimiento de la hija de Tammi nacida en Montevideo en 1928
- ¹²⁵ ROU/Book 21/Minutes 41/Date: 1928-June-15
- ¹²⁶ ROU/Book 21 / Act 30 / Date: 1928-April-13
- ¹²⁷ ROU/Book 21/Minutes 31/Date: 1928-April-20
- ¹²⁸ UAM/Suomen Urheilulehti 27.2.1933
- ¹²⁹ HSA/Helsingin Sanomat 14.4.1938
- ¹³⁰ KDA/Uusi Suomi 27.9.1936
- ¹³¹ FM/http://ulkomatala.net/magazine/UM_2012-2.pdf
- ¹³² FM/http://ulkomatala.net/magazine/UM_2012-2.pdf
- ¹³³ FM/https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_Joutsen
- ¹³⁴ FM/Suomen Joutsen Maamme Vienninedistäjänä 1930-luvulla, Suomen Joutsenen Valtameripurjehtijain Perinneyhdistys 2013
- ¹³⁵ MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Martti_Juutilainen
- ¹³⁶ FM/Mikko Merosen (Forum-Marinum) sähköposti 2.11.2022

-
- 137 KDA/<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/1107875?term=Suomi&page=24>
- 138 URM/<https://www.efdeportes.com/efd72/hegedus.htm>
- 139 MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Erkki_Kerttula
- 140 MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Karhu_%28yritys%29
- 141 MAV/https://en.wikipedia.org/wiki/Racing_Club_de_Montevideo
- 142 KDA/Uusi Suomi 27.9.1936
- 143 HSA/Helsingin Sanomat 14.4.1938
- 144 URM/<https://www.efdeportes.com/efd72/hegedus.htm>
- 145 URM/<https://www.youtube.com/watch?v=V8HfTCdEgJg>
- 146 FM/Sellainen oli retkemme: Suomen Joutsenen matkat maailman merillä, Helsinki 1952
- 147 MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Martti_Juutilainen
- 148 FM/Suomen Joutsen onnekas satavuotias, Visa Auvinen 2002
- 149 MAV/[https://fi.wikipedia.org/wiki/Eino_Heinonen_\(kauppaneuvos\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Eino_Heinonen_(kauppaneuvos))
- 150 MAV/https://en.wikipedia.org/wiki/Alberto_Ortiz
- 151 HSA/Helsingin Sanomat 29.4.1950
- 152 HSA/Helsingin Sanomat 18.12.1951
- 153 URM/Sähköposti Arnaldo Gomensoro, 2.11.2022
- 154 UAT/TUL-lehti 13.2.1951, Lauri Vaala
- 155 HSA/Helsingin Sanomat 18.7.1952
- 156 HSA/Helsingin Sanomat 31.7.1952
- 157 MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Ingemar_Johansson
- 158 MAV/<https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/4950/rec/21>
- 159 HKA/Helsingin kaupunginarkisto
- 160 MAV/https://fi.wikipedia.org/wiki/Kes%C3%A4olympialaiset_1952
- 161 MAV/Lennart Brunnhage, Stockholm 1952
- 162 ROU/Matkustajaluettelo 3.2.2023
- 163 HSA/Helsingin Sanomat 14.4.1938
- 164 MAV/<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:QG3J-6Y4Y>
- 165 HSA/Helsingin Sanomat 16.3.1963
- 166 HSA/Helsingin Sanomat 8.5.1914
- 167 KDA/Huvudstadsbladet 31.5.1915
- 168 KDA/Uusi Suometar 1.6.1915
- 169 HSA/Helsingin Sanomat 1.6.1915
- 170 S-AA/Helsingin Musiikkiopiston vuosikertomus vuodelta 1914–1915
- 171 KDA/Dagens Press 6.3.1916.
- 172 KDA/Tidning för Musik 1.3.1916
- 173 KDA/Uusi Suometar 6.3.1916
- 174 HSA/Helsingin Sanomat 6.3.1916
- 175 KDA/Turun Sanomat 24.3.1916
- 176 KDA/Tidning för Musik 1.4.1916
- 177 HSA/Helsingin Sanomat 28.5.1916
- 178 KDA/Tidning för Musik 1.9.1916
- 179 KDA/Uusi Suometar 25.5.1917
ISBN 978-952-94-7907-8

-
- ¹⁸⁰ KDA/Työväen Urheilulehti 30.7.1922
- ¹⁸¹ KDA/Työväen Urheilulehti 25.1.1923
- ¹⁸² KDA/Suomen Työmies 19.1.1923
- ¹⁸³ KDA/Athlos -lehti 1.6.1923
- ¹⁸⁴ KDA/Viikkosanomat 12.5.1923
- ¹⁸⁵ KDA/Athlos -lehti nro 6/1924, s. 143–144
- ¹⁸⁶ UAM/Työväen Urheilulehti 21.6.1927
- ¹⁸⁷ ROU/Book 20/Minute 06 Date:1927-November-04
- ¹⁸⁸ UAM/Suomen Urheilulehti 27.2.1933
- ¹⁸⁹ HSA/Helsingin Sanomat 14.4.1938
- ¹⁹⁰ KDA/Uusi Suomi 27.9.1936
- ¹⁹¹ FM/Martti Juutilainen: Sellainen oli retkemme, Tuli Oy, kolmas painos 1952, s. 65–67
- ¹⁹² FM/Martti Juutilainen: Sellainen oli retkemme, Tuli Oy, kolmas painos 1952, s. 178–179
- ¹⁹³ ROU/Diario El Bien Público 24.12.1948
- ¹⁹⁴ ROU/Diario El Bien Público 7.12.1949
- ¹⁹⁵ UAT/TUL-lehti 13.2.1951, Lauri Vaala
- ¹⁹⁶ HSA/Helsingin Sanomat 18.7.1952
- ¹⁹⁷ HSA/Helsingin Sanomat 31.7.1952
- ¹⁹⁸ HSA/Helsingin Sanomat 16.3.1963